

Planeringsunderlag

Bilaga till
Köping i framtiden
Översiktsplan för Köpings kommun

ANTAGANDEHANDLING 2012-09-24

Innehåll

Kommunikationer	4
Transportpolitiska mål	4
Transeuropeiskt transportnät	4
Vägar	4
Järnvägar	5
Sjöfart	6
Luftfart.....	7
Gång- och cykelvägar	7
Kollektivtrafik	7
Näringsliv	7
Industri, handel och serviceföretag.....	7
Areella näringar	8
Kulturmiljö	11
Lagstiftning	11
Församlingar.....	12
Socknar	12
Myndigheter.....	12
Fornminnen	12
Byggnadsminnen	13
Riksintressen	16
Byggnadsinventeringar.....	16
Kulturlandskapet	19
Naturvård	19
Landskapet i Köpings kommun.....	19
Skyddade områden och riksintressen	19
Andra värdefulla naturområden	23
Mark- och grundförhållanden.....	29
Geologin i regionen	29
Berggrund.....	29
Inlandsisen	29
Landhöjning.....	30
Vattendrag.....	30
Jordarter.....	31
Grundvatten	31
Köpings tätort.....	32
Kolsva tätort.....	36
Munktorps tätort.....	36
Grönområden och parker	36
Vattenplanering.....	38
Värdefulla vattenmiljöer	38
EU:s vattendirektiv	38
Dricksvattenförekomster	39
Vattenföreningar	40
Avrinningsområden för ytvatten	41
Strandskydd.....	47
Friluftsliv och rekreation	50
Riksintressen	50
Värdefulla områden för friluftsliv och rekreation	51
Leder och stråk	54

Fritid, kultur och turism	55
Fritids- och sportaktiviteter	55
Kulturverksamhet	57
Turism	58
Boende	59
Bebyggelse på landsbygden	59
Fritidshusområden	59
Landsbygdsutveckling	60
Skola och utbildning	60
Vård och omsorg	60
Äldreboenden	60
Funktionshinder	60
Sjukvård	61
Teknisk försörjning	61
Avfall	61
Vatten och avlopp	61
Energi	65
Data- och tele	68
Miljö- och riskfaktorer	69
Miljö kvalitetsnormer	69
Buller	69
Radon	72
Ras, skred och erosion	74
Översvämning	76
Farligt gods	79
Farlig verksamhet	80
Magnetfält och master	80
Kraftledningar och transformatorstationer	80
Miljöfarlig verksamhet	81
Krisberedskap	82
Riktlinjer för bygglovprövning	83
Fritidshus	83
Lokaliseringsprövning utanför planlagt område	84
Samlad bebyggelse	84
Bygglovfri mindre tillbyggnad	85
Bygglovfri komplementbyggnad	85
Mindre avvikelser	85
Riktlinjer för carports placering	86
Ordlista	87

Kommunikationer

Transportpolitiska mål

I maj 2009 tog riksdagen beslut om de nya transportpolitiska målen enligt regeringens förslag i propositionen "Mål för framtidens resor och transporter, prop 2008/09:93" Läs mer om de transportpolitiska målen på [regeringens hemsida](#).

Det nya övergripande målet uttrycks:

En långsiktigt hållbar och samhällsekonomiskt effektiv tillgänglighet för medborgare, näringsliv och offentlig verksamhet i hela landet.

För att underlätta avvägningar har tidigare sex delmål ersatts av två jämbördiga mål, ett funktionsmål *Tillgänglighet* samt ett hänsynsmål *Säkerhet, miljö och hälsa*.

Funktionsmål, Tillgänglighet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämförbart, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmål, säkerhet, miljö och hälsa

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att miljö kvalitetsmålen uppnås och till ökad hälsa.

Transeuropeiskt transportnät

I Romfördraget beslutades att ett Transeuropeiskt transportnät, Trans European Network (TEN-T) ska utvecklas för att "göra det möjligt för unionsmedborgare, ekonomiska aktörer samt regionala och lokala samhällen att i full utsträckning utnyttja fördelarna med att skapa ett område utan gränser". TEN-T knyter ihop medlemsländernas nätverk inom transport-, telekommunikations- och energisektorn. Det kan sägas bilda en övergripande ram för infrastrukturutvecklingen inom EU. I transeuropeiska transportnätet ingår infrastrukturer såsom vägar, järnvägar, vattenvägar, hamnar, flygplatser, frakt- och lagercentraler samt rörledningar för t.ex. olja och gas. I Köping ingår E18 och Godsstråket genom Bergslagen i TEN-T.

Vägar

Nybyggnadsförbud

Länsstyrelsen har beslutat om utökade byggnadsfria avstånd från vägområden enligt 47 § Väglagen. I Köpings kommun gäller 50 m utmed E18 och 30 m utmed länsväg 250. I övrigt gäller det generella avståndet på 12 m som byggnadsfritt avstånd från vägområdet för de allmänna vägarna.

Riksintresse

Trafikverket beslutade den 17 november 2010 om det vägnät som utgör riksintresse enligt 3 kap. 8 § miljöbalken (MB).

I Köpings kommun är E18 riksintresse. Även U580 Vallby/ 250/Nya Hamnvägen är av riksintresse för vägar då den förbinder E18 med hamnen som är av riksintresse för sjöfart.

Nationell plan för transportsystemet och Länstransportplan

Planering, finansiering och tidsplan för genomförande av om- och nybyggnadsåtgärder på det statliga vägnätet och järnväg styrs av Nationell plan för transportsystemet 2010-2021 samt Länsplan för regional transportinfrastruktur för Västmanlands län 2010-2021. Länstransportplanen omfattar även statlig medfinansiering till kommunala åtgärder i form av cykelvägar samt trafiksäkerhets- och miljöåtgärder.

Länsstyrelsen gör en Länstransportplan (LTP) för fördelning av statliga pengar till utvecklingen av länets regionala vägnät. Nu gällande plan är Länstransportplan 2010-2021 för Västmanlands län, som Länsstyrelsens styrelse tog beslut om i juni 2010.

I Länstransportplan finns tre projekt för Lv 250 som berör Köping:

- Genomfarten på Bergslagsvägen i Köpings tätort, genomförande 2012
- Mötesfri väg mellan Köping och Kungsör, genomförande 2014
- Mötesfri väg mellan Köping och Kolsva, genomförande 2019-2021

Trafikplan

En trafikplan har tagits fram för Köping, Kolsva och Munktorp. Planen innehåller bland annat förslag till trafiksäkerhetsförbättrande åtgärder, nytt biltrafiknät, nytt cykelnät, kvalitetsbedömning av bussnät och förslag till indelning av 30-områden. Trafikplanen antogs av kommunfullmäktige i februari 2003. Kommunen arbetar efter trafikplanen och ett flertal åtgärder har genomförts.

Järnvägar

Två järnvägslinjer passerar genom Köpings kommun, Stockholm-Örebro-Hallsberg (Mäljarbanan) och Frövi-Skinnskatteberg (Godsstråket genom Bergslagen).

Riksintresse

Trafikverket beslutade den 17 november 2010 om vilka järnvägar som ska vara av riksintresse enligt 3 kap 8 § miljöbalken.

I Köping är både Mäljarbanan och godsstråket genom Bergslagen riksintresse. Dessutom är Köpings växlingsbangård av riksintresse då Köpings hamn är utpekad som riksintresse av Sjöfartsverket.

Godsstråket genom Bergslagen ingår i TEN-T nätet (transeuropeiska transportnätet) och är av internationell betydelse, den ingår även i det strategiska godsnätet. Banan sträcker sig från Storvik till Mjölby. Mäljarbanan går från Stockholm norr om Mälaren, via Västerås till Örebro. Banan är av nationell betydelse. Banan trafikeras av både person- och godstrafik, från Bålsta mot Stockholm även av pendeltåg.

Enligt beslutet från Trafikverket ska de mark- och vattenområden, som berörs av utpekade befintliga och planerade banor, spårområden och terminaler samt de stationer som är belägna vid dessa banor, skyddas med stöd av miljöbalkens bestämmelser i 3 kapitlet 8 § MB. Områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomst eller utnyttjande av järnvägsanläggning. Funktionen av dessa anläggningar ska skyddas så att såväl de transportpolitiska målen som miljömålen inte motverkas.

Utöver själva banan så är alla järnvägsstationer med resandeutbyte utmed det utpekade järnvägsnätet av riksintresse samt befintliga och planerade anläggningar som behövs för elförsörjning, trafikledning mm. Dessa markeras dock inte på karta eftersom de inte är bundna till en viss geografisk plats utan kan flyttas.

Kurvrätning

I ÖP-90 finns redovisat kurvrätningar av Mäljarbanan. Enligt Banverkets beslut om riksintresse 2001 var kurvrätningarna riksintresse för järnväg. I det senaste beslutet från Trafikverket finns inte planerna om kurvrätning av Mäljarbanan med i beslutet. Enligt ett förtydligande av Länsstyrelsen och Trafikverket i maj 2011 bedöms kurvrätningarna fortfarande vara av riksintresse då de innebär en utveckling av befintlig infrastruktur.

Järnvägsspår för hamnens funktion

De lokala järnvägsspår som krävs för hamnens funktion är av riksintresse både för järnvägen och för sjöfarten. Ägare till mark inklusive järnvägsspår för hamnens funktion är både Trafikverket och Köpings kommun.

Sjöfart

Köpings hamn ligger i Mälarens innersta vik. På 1930-talet muddrade kommunen för en djuphamn. Detta ledde till flera industrietableringar med behov av hamnläge. För att klara ökat tonnage genomfördes en fördjupning av Mäljarleden under mitten av 1970-talet vilket även innebar ökat djup i Köpings hamn. Idag bedrivs hamnverksamhet inom den kommunägda djuphamnen, oljehamnen och Norsakajen för Lantmännen. Dessa drivs av Mäljarhamnar AB. Dessutom finns en industrikaj ägd av Nordkalk AB.

Köpings hamn hanterar import- och exportprodukter från den lokala industrin, Yara AB, Nordkalk m.fl. samt råvaror till sågverksindustrin i regionen. Tillväxten i volym beräknas till cirka 2-4 % årligen, dock förväntas containertransporter, olja och biobränslen öka med 5-8 % de kommande 20 åren.

Den befintliga slussen i Södertälje begränsar storleken på passerande fartyg till 18 meters bredd, 135 meters längd och djupgåendet till 6,8 meter. Det innebär att moderna fartyg har svårt att angöra Mälaren. Regeringen har beslutat att satsa på en utbyggnad så att Slussen klarar fartyg med 23 meters bredd, 160 meters längd och 7 meters djupgående. En ombyggnad förbättrar även avtappningsmöjligheterna från dagens 70 till 400 kubikmeter per sekund.

Åtgärden är avgörande för att Mälarsjöfarten ska kunna bibehållas och vidareutvecklas. I dagsläget avlastar Mälarsjöfarten E18 med 600-700 lastbilar per

dag. Även järnvägssystemet i Stockholmsområdet, som har stora kapacitetsbrister, kan avlastas.

Riksintresse

Sjöfartsverket beslutade den 22 oktober 2001 om farleder och hamnar som är av riksintresse för sjöfarten. Enligt beslutet är Köpings hamn samt farleden till Köpings hamn utpekade som riksintresse för sjöfarten.

Länsstyrelsen i Västmanlands län och dåvarande Sjöfartsverket, Banverket och Vägverket Region Mälardalen har 2007 preciserat avgränsningen av Sjöfartsverkets beslut om avgränsningen av riksintresset för hamnen i Köping. I riksintresset Köpings hamn ingår även de järnvägsspår som krävs för hamnens funktion.

Luffart

Köpings flygfält är en enskild privat flygplats som inte är godkänd av luftfartsstyrelsen. Flygfältet har funktion som sportflygfält och något trafikflyg finns inte.

Gång- och cykelvägar

Köping har ett väl utbyggt cykelvägnät. Mellan Köping och Kolsva kan man gå och cykla säkert på gång- och cykelbanan som tidigare var KUJ-banans järnvägsvall. Från Köping ut till Malmön finns också en säker gång- och cykelbana till Sjövägen.

På vägen mellan Köping och Munktorp (Erikslundsvägen till viadukten) samt mellan Köping och Himmeta saknas säkra gång- och cykelbanor.

Lv 250 mellan Kolsva och Kungsör, som idag är en 13 m bred väg med gott utrymme för cyklister planeras för 2+1. Trafikverket har lovat att göra det möjligt att cykla mellan Köping och Kungsör även efter en ombyggnation. Parallellt diskuteras möjligheten att bygga en gång- och cykelbro från Malmön till Jägaråsen. Detta skulle avsevärt korta cykelvägen till Kungsör samt göra den säkrare.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken inom Köpings kommun utgörs av tågtrafik på Mäljarbanan mellan Stockholm och Örebro, dels av busstrafik i Länstrafiken Mälardalens (Västmanlands lokaltrafik) regi.

Västmanlands Lokaltrafik har busslinjer till Arboga, Kungsör, Västerås samt Kolsva och norrut. I Köpings tätort finns för närvarande två busslinjer.

Näringsliv

Industri, handel och serviceföretag

Av de ca 11 000 personer som är sysselsatta i kommunens näringsliv arbetar 30 % inom tillverkningsindustrin (82 % män 18 % kvinnor), vilket kan jämföras med rikets 14 % kvinnor. Tillverkningsindustrin domineras i sin tur av bilkomponenttillverkare och underleverantörer. De näst största branscherna är

vård och omsorg med 18 % sysselsatta (89 % kvinnor och 11 % män) och handel med 11 % (58 % män och 42 % kvinnor).

Köping är ett regionalt arbetsmarknadscentrum vilket bland annat syns i pendlingsstatistiken där cirka 25 % av de förvärvsarbetande pendlar in till arbete i Köping.

De tio största företagen är Volvo Powertrain Corporation, GKN Driveline Köping AB, Yara, Tibnor, Hästens Sängar, Leax Group, MEAG Genevad, Sandvik Rotary Tools, Keycast Kohlsua, Sparbanken Västra Mälardalen och Kohlsua Gjuteri.

Inom den offentliga sektorn är Köpings kommun och Köpings lasarett stora arbetsplatser.

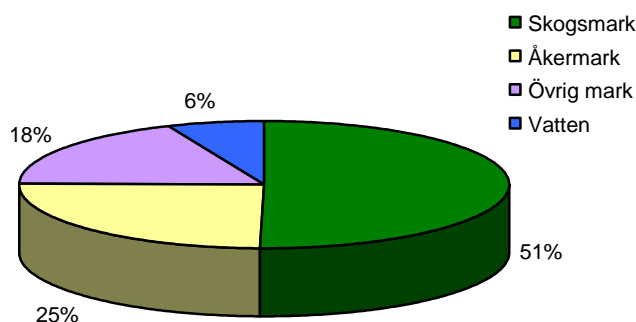
Av de cirka 1 200 aktiva företagen är 1 100 småföretag med färre än 10 anställda.

Handel

Köping är handelscentrum för närregionen och erbjuder ett varierat utbud av handel. I Köpings kommun finns två större handelsområden, Köpings Centrum och Entré Köping vid E18 samt ett mindre handelsområde i Kolsva Centrum.

Areella näringar

Kommunens yta upptas till mer än hälften av skogsmark och till 25 % av jordbruksmark¹. Skogen dominerar i kommunens norra delar medan den viktigaste åkermarken återfinns i kommunens södra och östra delar.

De areella näringarna sysselsätter ca 260 personer (190 män och 71 kvinnor), vilket motsvarar 2 % av den totala sysselsättningen i Köpings kommun².

Jordbruk

Jordbruk är en näring av nationell betydelse och brukningsvärd jordbruksmark får enligt 3 kap 4 § MB användas för bebyggelse eller anläggningar bara om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk.

¹ SCB 2008. Land- och vattenareal i kvadratkilometer efter region, arealtyp och tid.

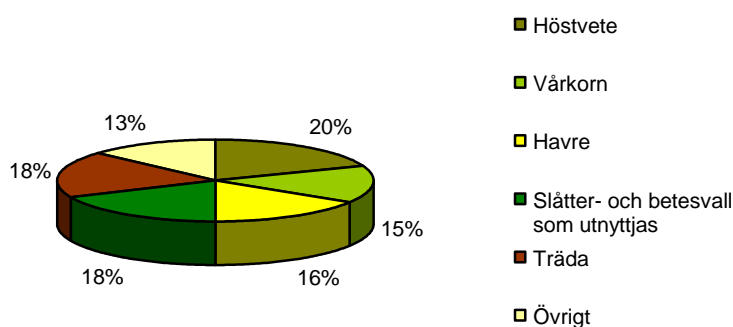
² SCB 2011

Jordbruksföretagen i Köpings kommun är till arealen i genomsnitt större än i landet i övrigt. Av den odlade arealen är ca 15 % omställd till ekologisk produktion.

Lantbruksnämnden upprättade 1976 en sammanställning över jordbruksmarker i kommunen. Den största delen av åkermarken inom Köpings kommun ansågs vara särskilt värdefull eller värdefull och en mindre del sågs som jordbruksmark av mindre vikt. Indelningen av jordbruksmarken bedöms aktuell även idag.

Den största delen av husdjursuppfödningen i Köping består av grisar och svin³. Vad som odlas i Köping framgår av nedanstående diagram⁴.

Procentuell fördelning av åkerarealen i Köpings kommun

Skogsbruk

Skogsbruk är enligt 3 kap 4 § MB en näring av nationell betydelse. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. Skogspolitiken i Sverige vilar på två jämställda mål; produktionsmålet och miljömålet. Produktionsmålet innebär att på sikt säkra virkesförsörjningen genom att bruka skogen effektivt och ansvarsfullt. Miljömålet innebär att den biologiska mångfalden ska bevaras och att kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Skogsstyrelsen är myndigheten för frågor som rör skog. Köpings kommun ingår i Västmanlands distrikt med kontor i Västerås.

Skogsstyrelsen arbetar för att landets skogar ska vårdas och brukas så att skogen ger en uthålligt god avkastning samtidigt som biologisk mångfald bevaras. Skogsstyrelsen arbetar också med att lyfta fram skogens värden för rekreation och friluftsliv samt att öka medvetandet om skogens betydelse. I kapitlet [Friluftsliv och rekreation](#) finns skogar med höga sociala värden redovisade.

Inom kommunen har all skogsmark i princip ett värde för skogsnäringen. Mest skogsmark finns i kommunens norra delar, se karta markslag.

³ SCB 2007. Husdjur efter region, djurslag och tid

⁴ SCB, 2006. Areal spannmål.

Yrkesfiske

Enligt 3 kap 5 § MB ska mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande.

Yrkesfiske bedrivs endast i Mälaren som är klassad som riksintresse för yrkesfiske. Det finns en yrkesverksam fiskare i Köpings kommun.

Riksintresse yrkesfiske

Det senaste beslutet om riksintresse för yrkesfiske togs av Fiskeriverket 2006. De beslutade riksintresseområdena grundas på en ekonomisk värdering av fångstområden. Mälaren är utpekad som riksintresse för yrkesfiske som fångstområde och som lek- och uppväxtområde för gös.

Ämnen och material

Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material ska enligt miljöbalkens hushållningsbestämmelser så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dessa.

Vid utvinning av torv påverkas natur- och vattenmiljön negativt. Miljöpåverkan från användning av torv som bränsle är komplex. Torv har liksom biobränslen bildats ur biomassa, men torven är delvis nedbruten och torvmarkerna tillväxer mycket långsamt. Effekten på utsläppen av växthusgaser av användning av torv beror på var och i vilken takt utvinningen sker och hur marken återställs. Uttaget av torv ger en positiv effekt på utsläppen av växthusgaser genom minskade utsläpp av metan från mossen (myren). Samtidigt ger förbränningen av torven en negativ påverkan och nettoutsläpp av koldioxid som delvis kan bindas på nytt om de utbrutna torvtäkterna beskogas eller omvandlas till våtmarker. Den totala effekten på växthusgasbalansen är komplex. Aktuella studier visar dock att torv från växthusgassynpunkt motsvarar fossila bränslen i ett tidsperspektiv upp till några hundra år, men kan på ännu längre sikt närma sig biobränslen. Det har alltså betydelse i vilken takt torv tillåts utvinnas för hur förbränningen av produkten påverkar klimatet.

Länsstyrelsens tillstånd krävs för att få bedriva täktverksamhet. All brytning sker efter fastställda täktplaner, där hela brytningsområdet uppdelas i etapper. Tillstånd för brytning lämnas för ett begränsat antal år. Efterbehandling sker efter särskilda efterbehandlingsplaner.

I Orsta fanns en fältspatsfyndighet där brytning förekom under åren 1894-1954. Större delen av fyndigheten är utbruten. En del av de gamla varphögarna har krossats och sålts under slutet av 1900-talet, men några har bevarats och fått skydd som naturminne. De är ett populärt besöksmål för geologer.

I Köpingsåsen med blåsar fanns stora mängder naturgrus men dessa exploaterades hårt under 1900-talets andra hälft. Resultatet blev stora sår i naturmiljön. I vissa delar har återfyllnad skett så att åsens form återställts, men eftersom andra betydligt näringsrikare material använts vid återfyllnaden, kommer inte den karaktäristiska torrängsfloran tillbaka och känslan av grusås har gått förlorad.

Inventeringar av berg, grus och morän

Två inventeringar av berg och grus har gjorts i Köpings kommun:

- *SGU och Länsstyrelsen Västmanlands län. Krossbergsinventering inom södra delarna av Västmanlands län. Regionala inventeringar av grus m.m. Rapport 1991:5.*
- *SGU och Länsstyrelsen Västmanlands län. Inventering av grus och morän i centrala och södra Västmanlands län. Rapport 1993:4.*

I dessa rapporter pekats ett område med god krossbergskvalitet ut nordväst om Kolsva. I detta område varierar dock kvaliteten på berget mycket. Huvuddelen av de kvarvarande sand- och grustillgångarna i kommunen låses av bebyggelse, vägar m.m. eller ligger inom områden där det finns starka motstående markintressen mot utvinning, t.ex. naturvårdsintressen. Inom övriga delar av kommunen saknas förekomster av praktisk betydelse.

Inga riksintressen för landets materialförsörjning finns i kommunen.

Täktverksamhet

Täktverksamhet innebär utvinning och förädling av bland annat berg, grus och torv. Materialet används sedan i samband med exempelvis anläggning av vägar och byggnader och tillverkning av asfalt och betong samt växtförädling och energi.

Det krävs, med vissa undantag, tillstånd av länsstyrelsen för att få bedriva täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter enligt 9 kap miljöbalken.

I Köpings kommun finns det två täkter med täkttillstånd, Gisslarbo och Trosa-Svensbomossen.

Solberga 1:8, Bergtäkt i Gisslarbo

Swerock AB har av miljöprövningsdelegationen på länsstyrelsen den 27 oktober 2009 beviljats tillstånd enligt miljöbalken. Tillståndet gäller t.o.m. den 31 december 2028 och avser uttag av totalt 2 700 000 ton berg. Tillståndet omfattar även uppställning av kross-, sorterings- och asfaltverk, mottagning och bearbetning av 100 000 ton entreprenadberg per år, tillverkning av 100 000 ton asfalt per år, mottagning och återvinning av 10 000 ton asfalt per år samt mottagning av rena schaktmassor för användning vid efterbehandling.

Åndesta 4:5, Trosa-Svensbomossen, torvtäkt.

Tillstånd för uttag av högst 30 000 m³ torv per år i 25 år till utgången 2024. Koncessionsområdets areal uppgår till 83 ha. Den uttagbara volymen uppskattas till 800 000 m³.

Kulturmiljö

Lagstiftning

Lagen om kulturminnen (KML) började gälla 1989. Här har all lagstiftning om fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor, begravningsplatser m.m. samlats. I lagen slås fast att vården av kulturmiljön är allas ansvar. Den hänsyn och det ansvar som

de enskilda ägarna, brukarna och användarna av mark och byggnader visar är en förutsättning för att värdena i kulturmiljön ska kunna tas tillvara.

Annan viktig lagstiftning är plan- och bygglagen (PBL) som innehåller regler för att kunna ta tillvara bebyggelsens kulturhistoriska värden. I miljöbalken slås fast att värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas. Bestämmelserna om riksintressen för kulturmiljövården finns här liksom möjligheten att inrätta kulturresevat.

Församlingar

Svenska kyrkan delar in kommunerna administrativt i församlingar. Den 1 januari 2010 bildades Köpingsbygdens församling av de tidigare Köpings; Munktorps och Odensvi församlingar. Himmeta-Bro, Kolsva och Västra Skedvi blev Malma församling.

Socknar

Socken finns inte längre som officiellt begrepp. Tidigare fanns kyrkssocknar, vilket betecknade en församling i Svenska kyrkan som inte var stad. Kyrkssocknarna upphörde 1862 vid kommunreformen. Jordregistersocken, med den tidigare benämningen jordebokssocken, var en enhet för fastighetsredovisningen. Trots att begreppet socken inte finns mer är det ändå viktigt att känna till eftersom det används bl.a. i många historiska arkiv.

När fastighetsregistret datoriserades försvann begreppet jordregistersocken. Då fanns 6 socknar i Köpings kommun; Himmeta, Köping, Malma, Munktorp, Odensvi och Västra Skedvi. Se karta Kulturmiljö. Tidigare fanns även Bro socken. Indelningen och gränserna mellan Himmeta, Bro och Malma socknar har ändrats flera gånger under årens lopp.

Myndigheter

Den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om kulturmiljön och kulturarvet är Riksantikvarieämbetet (RAÄ). RAÄ ska i samverkan med länsstyrelserna och de regionala museerna verka för att kulturarvet och kulturmiljön både bevaras och brukas. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för kulturminnesvården i länet. Kommunerna har ett stort ansvar för kulturmiljön både som ansvariga för planering och genom myndighetsutövning i enskilda tillståndsärenden.

Fornminnen

Riksantikvarieämbetet har genomfört systematiska inventeringar av fornminnen under de senaste 70 åren. Ett nationellt fornminnesregister har byggts upp. Det omfattar för närvarande ca 1,7 miljoner fornlämningar och kulturlämningar på närmare 600 000 platser i Sverige. Det tillkommer ständigt mer information i registret. Nya lämningar hittas vid inventeringar och arkeologiska undersökningar.

Köpings kommun inventerades för första gången i början av 1960-talet. I samband med utgivningen av Gula kartan i slutet av 1980-talet inventerades området på nytt. Då påträffades ca 25 % nya fornminnen. Fornminnen har också upptäckts i samband med ny- och ombyggnader av bl.a. vägar och järnvägar.

Fornminnesregistret består dels av kartor och dels av beskrivande texter. Det kompletta fornminnesregistret finns på RAÄ som har inrättat en söktjänst via sin hemsida, Fornsök. Tjänsten finns i två versioner, en som är öppen och tillgänglig för allmänheten och en mer avancerad för yrkesverksamma. Man kan inte enbart med hjälp av registret bedöma var det är möjligt att gräva utan att stöta på fornlämningar utan ofta behövs särskilda undersökningar.

Framträdande fornminnen

- KF:1 Skoftesta skans*
- KF:2 Häljesta hällristningar*
- KF:3 Korslöt skans*
- KF:4 Jättekyrkan i Västra Skedvi*
- KF:5 Norså båtgrovar*
- KF:6 Visbergets fornborg*
- KF:7 Ströbohög*
- KF:8 Åsby gravfält*

Läs mer om Fornsök på [riksantikvarieämbetets hemsida](#).

Byggnadsminnen

En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller ingår i en sådan bebyggelsemiljö kan förklaras som byggnadsminne enligt 3 kap. KML. Det kan också gälla en park, trädgård eller annan anläggning, däremot inte en byggnad som är fast fornlämning eller kyrkobyggnad. För sådana gäller andra bestämmelser.

När länsstyrelsen beslutar att en byggnad ska förklaras som byggnadsminne utfärdas även skyddsföreskrifter om hur byggnaden ska vårdas och underhållas och i vilka avseenden den inte får ändras. Skyddsföreskrifterna kan också gälla området kring byggnaden.

Beslutade byggnadsminnen i Köpings kommun

BM:1 Munktorps prostgård i Munktorp

Munktorps Prästgård 1:72. Beslut 1980-01-16. Privatägd och används som bostad.

Munktorps prostgård är ett exempel på den högreståndspräglade prästbostad som utvecklades under 1700-talets senare del. Byggnaden, som är i två våningar fick sin nuvarande utformning 1781. Till anläggningen hör f.d. arrendatorsbostad, bagar- och tvättstuga samt välvd stenkällare.

Byggnaderna är uppförda i timmer och målade med Falu rödfärg. Huvudbyggnaden har ett mansardtak med valmade gavelspetsar medan övriga byggnader har sadeltak. Taken är klädda med enkupigt taktegel.

BM:2 Vahlsta säteri i Odensvi

Valsta 4:14. Beslut 1982-05-12. Privatägd och används som bostad.

Manbyggnaden är en karolinsk timmerbyggnad med säteritak, troligen anlagd före sekelskiftet 1700. Huset vilar på en gråstensmurad källare. Knuttimringen döljs av

knutbräder utformade som pilastrar. Knutar, liksom dörr- och fönsterfoder är vitmålade.

BM:3 Köpings prostgård i Köping

Gylfe 1. Beslut 1988-04-20. Privatägd (Hästens Sängar AB) och avses efter ombyggnad användas som gästhem för företaget som äger fastigheten.

Köpings prostgård härstammar från senmedeltida donationer och ägobyten. Gården blev troligen boställe åt stadens kyrkoherde i början av 1600-talet. Prostgården fick sin nuvarande utformning 1794 genom påbyggnaden av en äldre envånings flygelbyggnad. I övrigt finns tiondebod, drängstuga, magasin/stall samt brygghus kvar, huvuddelen från 1700-talet. Under tiondeboden finns en medeltida källare.

Bebyggelsen på prostgården vittnar om gårdens utveckling från medeltiden till 1800-talet och tillhör de få äldre bevarade byggnaderna i Köpings gamla stadskärna. Till prostgården hör en stor trädgård som ingår i byggnadsminnet.

BM:4 Gamla Apotekshuset i Köping

Disa 2. Beslut 1988-04-20. Privatägd (bostadsrättsförening Disa 2) och innehåller bostadslägenheter och samlingsal.

Byggnaderna ritades av arkitekt Theodor Dahl och är ett typiskt exempel på tegelbyggnader från 1880-talet med rik ornamentik av blandade stildrag, s.k. eklekticism. Byggherre var apotekaren Gustaf Emanuel Arbman. Bottenvåningen inrymde apoteksverksamheten med officin (numera samlingsal), laboratorium, kontor m.m. Övervåningen innehöll en paradvåning för apotekaren med 6 rum och kök. Av flygelbyggnaden, som mest inrymde ekonomiutrymmen men även enklare bostäder återstår endast vinkeldelen med fasad mot Stora torget. Gårdsdelen ersattes 1986 med en nybyggnad som innehåller lägenheter.

Apotekshuset med den återstående flygeldelen har tillsammans med ett antal andra fastigheter stor betydelse för torgmiljön och stort lokalhistoriskt intresse.

BM:5 Tingshuset i Köping

Embla 4. Statligt byggnadsminne 1993-06-24, byggnadsminne enl. KML 2000-08-09. Privatägt, för närvarande tomt.

Tingshuset i Köping uppfördes 1893 för Åkerbo härad efter ritningar av arkitekt Theodor Dahl. En tillbyggnad i en våning uppfördes 1970-71.

Tingshuset är uppfört i tegel i två våningar. Tingshuset är en exteriört välbevarad byggnad i palladianskt nyklassisk stil och den har en för sin tid ovanligt välkomponerad och påkostad fasadutformning.

BM:6 Nyströmska gården i Köping

Hermod 1 och 2. Beslut 2003-10-20. Ägs av Köpings kommun och används som snickerimuseum genom föreningen Nyströmskas vänner.

Nuvarande byggnader på Nyströmska gården uppfördes i början och mitten av 1800-talet, men gården har sitt ursprung i medeltiden. Fastigheten Hermod 2 var 1814 – 1979 snickargård i fem generationer.

Nyströmska gården är representativ för svenska städers bebyggelse från förindustriell tid. Denna typ av stadsgård hade boningshus i gatulinjen och kring gårdsplanen fanns en mångfald av uthusbyggnader. Den är ett unikt exempel på en intakt snickarverkstad i en välbevarad ågårdsmiljö. Gården ligger i anslutning till prostgården och utgör stadsbildsmässigt och kulturhistoriskt värdefull del av staden. Den ingår också i den industrihistoriskt värdefulla miljön kring Köpingsån tillsammans med det f.d. kronobränneriet (Köpings museum) och Köpings Mekaniska Verkstad.

Byggnadsminnen under utredning

BM:7 Linbanan mellan Forsby och Köping

Fråga väckt hos länsstyrelsen 1997-05-27. Sträckningen berör Köpings, Kungsörs, Eskilstuna, Katrineholms och Vingåkers kommun. Anläggningen är privatägd (Nordkalk AB).

En linbana uppfördes under åren 1938-1941 för transport av kalk från Forsby kalkbrott i Sörmland till Skånska Cementgjuteriets anläggning i Köping och Köpings djuphamn. Den användes fram till 1997 då ägaren Nordkalk beslöt att lägga ned driften. Därefter har möjligheten att förklara hela eller en del av linbanan som byggnadsminne och att skapa en stiftelse för att förvalta anläggningen utretts.

Det kulturhistoriska värdet utgörs främst av dess tekniska (elektromekaniska) utförande och att banan är ett idag sällsynt transportmedel i en levande industriell process. Det är den enda längre linbanan för industriellt bruk i landet som är i det närmaste helt intakt.

B:8 Hästens Sängar AB i Köping

Styrmannen 1. Fråga väckt 2005-03-15. Fastigheten är privatägd (Hästens Sängar AB).

Industrieanläggning med en äldre del uppfördes 1950 efter ritningar av arkitekt Ralph Erskine. Exteriören är i stort sett oförändrad med karaktäristiska bågformade tak. Erskine medverkade även vid tillbyggnaden 1997-98.

Andra skyddsformer – skydd i detaljplan

Länsstyrelsen har utrett byggnadsminnesförklaringar av KUJ-stationen (Speditören 4) i Köping – Sveriges näst äldsta järnvägsstation – och byggnaderna som ingått i Köpings Mekaniska Verkstad (Valhall 2 och Vanahem 5), men beslutat avslå ansökningarna. Istället har nya detaljplaner som innehåller olika varianter av skyddsbestämmelser utarbetats. Även Lyckholmska villan (Yngve 8) och Pedagogien (Gåsen 3, 4 och 5) har långtgående skyddsbestämmelser i detaljplan.

Sedan PBL infördes i juli 1987 har ett antal detaljplaner med skyddsbestämmelser antagits. Några fastigheter har betecknats med *Q* dvs. *användning anpassad till*

byggnadens kulturvärden och i de nyare planerna kompletterat med specialbestämmelser. Förutom de ovan nämnda gäller det Gamla Sparbanken (Brage 7), Rådhuset (Dana 10), Hamnmagasinen (Sjötullen 1:4) och f.d. Järnvägshotellet (Speditören 3).

Några byggnader har fått beteckningen *q* eller *q₁* med betydelsen *värdefull miljö* eller *kulturhistoriskt värdefull byggnad*. I Köpings tätort är det Röda stugan (Anund 2), Erlandsgården (Brynhild 15) och Köpings järnvägsstation (Hushagen 2:1). I Kolsva finns Gamla läkarstationen (Bergslagsgården 1:1), i Munktorp Lärarbostaden med uthus (Munktorps Prästgård 1:25) samt på landsbygden Dåvö säteri (Dåvö 2:2) och befintliga byggnader i Mista (Mista 4:1).

Länsstyrelsens fortsatta arbete med byggnadsminnen

Länsstyrelsen har i en utredning 2008 konstaterat att det finns en snedfördelning när det gäller byggnadsminnena i Västmanlands län både tidsmässigt och när det gäller indelning i kategorier. Bl.a. är länets industrihistoria och det moderna kulturarvet dåligt representerade. Länsstyrelsen kommer i framtiden att försöka uppnå en jämnare fördelning.

Riksintressen

Riksantikvarieämbetet beslutade den 5 november 1987 om riksintresseområden för kulturmiljövården i Västmanland. I Köpings kommun finns ett riksintresse, *del av Hedströmsdalen med Bernshammar och del av Kolsva bruk*. Områdena beskrivs genom en värdetext och karta. Värdetexterna reviderades genom ett beslut av riksantikvarieämbetet den 27 augusti 1996. Avsikten med revideringen var att förbättra systematiken i värdebeskrivningarna från kulturhistorisk synpunkt så att intressena ska kunna tillgodoses i planering och beslut enligt miljöbalken och annan lagstiftning.

Hedströmsdalen; delen i Köpings kommun (beslutets text)

Motivering

Järnbruksmiljöer i dalgångsbygd, goda exempel på brukens lokalisering till områden utanför de medeltida bergslagsområdena här betingad av vattenkraftstillgång och bra kommunikationsmöjligheter med Mälaren. Bl.a. ingår en av länets få bevarade bruksgator i Kolsva.

Uttryck för riksintresset

Livsnerven Hedströmmen sammanbinder de olika järnbruken. Kolsva bruk med herrgård, orangeri, en av länets få bevarade bruksgator samt dagens järnbruk med en del äldre industribyggnader från 1800- och 1900-tal. Delar av Bernshammars bruk ingår i miljön.

I området ingår även:

Flera stenåldersboplatser samt enstaka stensättningar av järnålderstyp.

Byggnadsinventeringar

Större delen av den äldre bebyggelsen i Köpings kommun inventerades under åren 1973–1982. (Inventeringen genomfördes enligt de regler som då tillämpades, d.v.s. de flesta byggnader uppförda efter 1930 togs inte med.) Kommunen gjorde vissa kompletteringar i Kolsva tätort 1993–1994. I Munktorps tätort har ingen

inventering alls utförts. Några rapporter över inventeringarna har inte givits ut eller sammanställts.

Inventeringarna har utnyttjats tillsammans med annat underlag när kommunen sammanställde följande rapporter. De antogs i mitten av 1980-talet och togs in som underlag i ÖP90.

- Värdefulla bebyggelsemiljöer i Köpings stad, godkänd av KF 1985-06-27, § 121. KK:1 - KK:20
- Kulturhistoriskt intressanta byggnader i Köpings tätort, godkänd av KF 1987-06-22, § 161.
- Särskilda områden av intresse för kulturminnesvården i Köpings kommun, godkänd av KF 1987-06-22, § 161. (Överensstämmer med länsstyrelsens kulturminnesvårdsprogram för Köpings kommun 1981, Länsstyrelsens rapport 1988:5.) KMV:1-KMV:53

Sedan inventeringarna gjordes har en förvandlingsvåg gått fram över landets bebyggelse. Många bostadshus har byggts om kraftigt. Nya material och energisparåtgärder har ändrat byggnadernas uttryck och karaktär. Omvandlingen i jordbruket och industrin har lett till att många överloppsbyggnader rivits. Det finns alltså ett stort behov av nytt kunskapsunderlag. Att endast byggnader av en viss ålder inventerades förra gången utgör också en stor brist.

Värdefulla bebyggelsemiljöer i
Köpings stad

Kulturminnesvårdsprogram

KK:1	Centrum		Holmsta-Norrsylta-
KK:2	Gamla Stan	KMV:1	Stenby
KK:3	Esplanaden	KMV:2	Ekeby
KK:4	Gamla KMV-området	KMV:3	Dävö
	Järnvägstorget och Inre	KMV:4	Nalbesta-Furberga
KK:5	hamnen	KMV:5	Stäholm
KK:6	Scheeletorget	KMV:6	Åskesta-Lia
KK:7	Nyckelberget	KMV:7	Björke
KK:8	Kv Ran	KMV:8	Munktorp
KK:9	Kv Bredablick		Rasgärde-Litsberga-
KK:10	Kv Tunadal	KMV:9	Kärsta
KK:11	Kv Ågärdet	KMV:10	Häljeby-Risbro
KK:12	Kv Hälsobrunnen	KMV:11	Häljesta
KK:13	Pungbo-området	KMV:12	Sörberga
KK:14	Kv Gluttsnäppan	KMV:13	Norrberga-Viby
KK:15	Kv Berguven	KMV:14	Åsby
KK:16	Kv Stoet	KMV:15	Visberget
KK:17	Kv Ryttaren	KMV:16	Odensvi-Kölsta
KK:18	Kv Rödgranen	KMV:17	Arla-Hagelsberga
KK:19	Kv Manen	KMV:18	Slyta frikyrkobyggnad
KK:20	Kv Citronfjärilen	KMV:19	Valsta
		KMV:20	Gälby-Uckelsta
		KMV:21	Malma
		KMV:22	Strö

KMV:23	V. Vreta	KMV:39	Näverkärret
KMV:24	Skovsta skans	KMV:40	Svansboda
KMV:25	Skovsta	KMV:41	Alvesta
KMV:26	Ullvi-Högsta	KMV:42	V. Skedvi
KMV:28	Mista	KMV:43	Näs
KMV:29	Kröcklinge	KMV:44	Västlandaholm
KMV:30	Bro	KMV:45	Brandfors-Slåta
KMV:31	Julberga-Frosta	KMV:46	Oppeby
KMV:32	Lyftinge	KMV:47	Himmeta
KMV:33	Bolströ-Dömsta	KMV:48	Torp
KMV:34	Lundbysjön	KMV:49	Tveta
KMV:35	Åsby gravfält	KMV:50	Löten-Ängesholm
KMV:36	Kolsva	KMV:51	Norsa
KMV:36	Kolsva	KMV:52	Hättsta
KMV:37	Gisslarbo	KMV:53	Kulinge kapell
KMV:38	Bernshammar		

Länsstyrelsen har tagit fram några kategoriinriktade inventeringar där byggnader i Köping finns med. Svenska kyrkans kyrkobyggnader behandlas i *Västmanlands kyrkor i ord och bild* (–2000) och orangeriet vid Kolsva bruk i *Historiska växthus i Västmanlands län* (2001–2003).

Rapporten *Avtryck av den industriella utvecklingen – En inventering i Västmanlands län 1998 – 1999* innehåller ett utförligt avsnitt om Köping.

Arkitekturguiden

Stadsarkitektkontoret sammanställde 2004 en rapport där kulturhistoriskt och arkitektoniskt intressanta byggnader i Köpings tätort presenterades; *Arkitekturguiden*. En revidering har gjorts 2009 där bilder och texter har uppdaterats.

I *Arkitekturguiden* ingår flertalet av de byggnader som ligger i de centrala delarna av Köpings tätort och är uppförda före 1930. Äldre byggnader i tätortens övriga delar har tagits med om de är väl bevarade. Av byggnader som uppförts efter 1930 har sådana valts ut som är typiska representanter för sin tids byggnadsstil eller har andra utmärkande kvaliteter. En byggnad kan också finnas med för att det finns något speciellt lokalt intresse knutet till den.

Arkitekturguiden med karta finns på Köpings hemsida under rubriken Boende, miljö och trafik och [Arkitekturguide](#).

Modernismen i Västmanland

Länsmuseet i Västmanlands län arbetar med projektet *Modernismen i Västmanland*, det vill säga tiden 1930-1970 där bland annat bebyggelse från denna tid uppmärksammas.

Kulturlandskapet

Bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden

Länsstyrelsen tog 1991 fram ett program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Syftet med bevarandeprogrammet är att vara underlag för den fysiska planeringen, för samordning och styrning av samhällets olika former av ekonomisk ersättning och stöd till de värdefullaste områdena i odlingslandskapet, för information till lantbrukare och allmänhet. Karta och rapport finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Naturvård

Landskapet i Köpings kommun

Den södra delen av Köpings kommun är ett flackt och mestadels uppodlat slättområde. Slättlandskapet splittras upp av berg- och moränstråk i nordväst-sydostlig riktning. Här finns inga sjöar förutom Mälaren och mycket lite myrmark. Kommunens norra del ingår i den naturgeografiska region som kallas skogslåglandet. Det är skogbevuxna, låglänta, flacka områden som är tämligen rika på myrar. Här finns några större sjöar så som Västlandasjön, Iresjön, Lundbysjön, Skedvisjön och Vågsjön. Av de viktigaste vattendragen i kommunen kan nämnas Hedströmmen samt Valstaån och Kölstaån som norr om Köpings centrum rinner samman i Köpingsån.

Berggrunden består av urberg och bergarterna är huvudsakligen granit och gnejsgranit. Genom kommunen sträcker sig en isälvsavlagring i form av Köpingsåsen. Strax norr om Köping ansluter en sidogren, Valstaåsen. Många natur- och kulturvärden är knutna just till åsarna, men dessa har också exploaterats hårt genom de många grustäkterna. Andra spår efter istiden i landskapet är drumlinor och ändmoräner. Längs stora delar av Hedströmmens lopp förekommer svämsediment i en ofta bred zon. Slätterna i söder är till största delen uppbyggda av postglaciala finleror. Morän, delvis blockrik, dominerar i skogsområdena och torvmarker hittas främst i nordvästra delen av kommunen.

Skyddade områden och riksintressen

Naturreservat

Syftet med att bilda naturreservat är att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, tillgodose behov av områden för friluftslivet eller skydda, återställa eller skapa livsmiljöer för skyddsvärda arter. Vanligtvis föreskrivs långtgående inskränkningar i hur området får utnyttjas. Både länsstyrelsen och kommunen har befogenheter att skydda ett område som naturreservat.

År 2006 fanns sammanlagt 2 700 naturreservat i Sverige. I Västmanland finns ca 91 naturreservat. Av den produktiva skogsmarken är cirka 2 % skyddad inom naturreservat.

Länsstyrelsen har beslutat om följande naturreservat i Köpings kommun:

NR:1 *Strömsholm (en mycket liten del ligger i kommunen).*

NR:2 *Lindöberget*

NR:3 *Hedströmmen*

NR:4 *Tängsta*

NR:5 *Lindreservatet domänreservat*

NR:6 *Näs*

NR:7 *Venabäcken*

NR:8 *Gråtbron*

Mer information om naturreservaten finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Naturminnen

Naturminnen är särpräglade naturföremål såsom flyttblock, jättegrytor eller gamla och storvuxna träd. Storleken på området bestäms av behovet för att bevara naturminnet. Naturminnen skyddas efter beslut av länsstyrelsen eller kommun.

Skyddsformen naturminne infördes år 1909, och flertalet befintliga naturminnen skapades före naturvårdslagens tillkomst år 1964. År 2003 fanns sammanlagt 1 433 naturminnen i Sverige. I Västmanland finns ca 40 naturminnen, mestadels gamla grova ekar.

Naturminnen är skyddade enligt miljöbalkens 7:e kapitel 10 §. Den som vill göra en åtgärd där ett naturminne kan tänkas bli påverkat måste ansöka om tillstånd för detta.

I Köping finns följande naturminnen:

NM:1 *Delar av Köpingskomplexet, ekar*

NM:2 *Ekar i Åsby*

NM:3 *Ekar i Ekeby*

NM:4 *Kolsva fältspatgruva*

Biotopskydd

Mindre mark- eller vattenområden som är livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får förklaras som biotopskyddsområden. Biotopskyddsbestämmelserna infördes 1992. Inom ett biotopskyddsområde får inte verksamhet bedrivas eller åtgärder vidtas som kan skada naturmiljön. Följande livsmiljöer eller biotoper i jordbruksmark omfattas av ett generellt skydd enligt förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken:

- alléer
- källor med omgivande våtmark
- odlingsrösen
- pilevallar
- småvatten och våtmarker inklusive öppna diken
- stenmurar
- åkerholmar med en areal av högst 0,5 ha

Andra skyddsvärda marker i jord- eller skogsbrukslandskapet kan beslutas som biotopskyddsområden av regeringen, länsstyrelsen respektive skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen ansvarar för naturskyddet om biotoperna ligger på skogsmark.

I jordbruksmark kan länsstyrelsen även peka ut rik- och kalkkärr, ängar eller naturbetesmarker som biotopskyddsområden. Denna möjlighet utnyttjas sparsamt. I december 2005 var endast 81 områden om totalt knappt 165 hektar utpekade, varav huvuddelen var naturbetesmarker. Endast 30 hektar rikkärr omfattades, fördelat på två län.

I skogsmark kan Skogsstyrelsen förklara biotopskydd för bland annat mindre vattendrag och småvatten med omgivande mark, örtrika sumpskogar, rik- och kalkkärr, alkärr, källor med omgivande våtmarker, myrholmar och strand- eller svämskogar. I slutet av 2003 fanns 507 biotopskyddsområden på totalt drygt 1 100 hektar, som omfattade våtmarksmiljöer i skogsmark.

Särskilt beslutade områden med biotopskydd är:

- Brandfält i Odensvi
- Gisslarboån
- Kråkholmen
- Stäholm
- Ytterberga
- Rya
- Nogsta skans
- Litsberga
- Lundby
- Hässle
- Lilla Rocklunda

Djur- och växtskyddsområden

Ibland kan det finnas behov av att låta en eller flera arter inom ett visst område vara i fred under hela eller delar av året för att arterna ska kunna fortsätta att leva där. Länsstyrelsen eller kommunen får meddela föreskrifter för området som in-skränker rätten till jakt eller fiske eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig inom området.

Fågelskyddsområden är:

- Rågsäcken
- Barkarövik (Området ligger i Kungsörs kommun omedelbart söder om kommungränsen och ansluter till fritidsområdet och småbåtshamnen vid Malmön i Köpings kommun. Delen i Köpings kommun är i detaljplan skyddad som våtmarksområde. Resten av området är skyddat som fågelskyddsområde enligt miljöbalken.).

Riksintresse för naturvård

Att ett område är av riksintresse betyder att miljön är skyddsvärd ur ett nationellt perspektiv, men inte att miljön automatiskt är skyddad. Det är kommunerna som i sin samhällsplanering ska se till att riksintressena tas till vara.

Kunskaperna om den svenska naturen har ökat betydligt sedan den första redovisningen av riksintressanta områden år 1976. Under slutet av 1980-talet genomförde Naturvårdsverket tillsammans med länsstyrelserna en översyn av riksintressena och en ny översyn av naturvårdens områden gjordes 1996-1999. 2000 fattade Naturvårdsverket ett nytt beslut om områden av riksintresse för naturvården. I Köping har tre områden tillkommit sedan beslutet 1987.

Följande områden är av riksintresse för naturvården i Köpings kommun:

N:1 Skalltjärnmossen

Området ligger både i Skinnskattebergs och Köpings kommuner och omfattar ca 834 ha. Det är ett värdefullt våtmarksområde bestående av flera mer eller mindre sammanhängande myrkomplex, hydrologiskt obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper. Området har inget skyddsförordnande idag.

N:2 Havregärdet, Kaxmossen

Området omfattar ca 463 hektar våtmark. Det är ett värdefullt våtmarksområde bestående av flera mer eller mindre sammanhängande myrkomplex, hydrologiskt obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper och stora ornitologiska värden. Området har inget skyddsförordnande idag.

N:3 Hedströmmen

Detta område är av riksintresse p.g.a. floran och faunan i området och den outbyggda forsen med sina lösa avlagringar. En del av området är befintligt naturreservat, tillika Natura 2000-område.

N:4 Hagmark i Munktorps-Ekeby

Området omfattar ca 15 hektar (ha). Det är välhävdade och representativa naturbetesmarker i form av öppen hagmark med mycket art- och individrika växtsamhällen. Området har inget skyddsförordnande idag.

N:5 Strömsholmsområdet

Endast en liten del av området ingår i Köpings kommun. Området är sedan länge skyddat som naturreservat (se under rubriken Naturreservat). Områdets främsta värden är dess hävdberoende flora och fauna (för att värdena ska bevaras behövs bete eller slåtter) samt ädellövskogarna. Området är även av riksintresse för friluftslivet och kulturmiljövården.

N:6 Kungs-Barkaröområdet

Största delen av området ligger i Kungsörs kommun och endast en mindre del i Köpings kommun. Området har inte något formellt skydd som naturreservat eller liknande. Men många av de äldre ekarna är skyddade som naturminnen i det så kallade Köpingskomplexet. Delen i Köpings kommun är i detaljplan skyddad som våtmarksområde. Resten av området är skyddat som fågelskyddsområde enligt miljöbalken.

Natura 2000

Natura 2000 har tillkommit med stöd av två EG-direktiv; Fågeldirektivet och Habitatdirektivet. Fågeldirektivet antogs 1979 och föreskriver särskilda regler för skydd av fåglar. Habitatdirektivet antogs 1992 och kompletterar fågeldirektivet genom att behandla även andra artgrupper och naturtyper av olika slag. I de båda EG-direktiven listas de naturtyper och arter som Natura 2000-nätverket avser att bevara.

Införandet av Natura 2000 i svensk lag har inneburit att det är förbjudet att utan tillstånd bedriva någon typ av verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område. Denna tillståndsplikt gäller även för verksamheter som bedrivs eller vidtas utanför Natura 2000-området. Av betydelse är således inte var verksamheten är lokaliserad utan den effekt den har på Natura 2000-området. Natura 2000-områdena är av riksintresse.

I Köping finns följande Natura 2000-områden:

EU:1 Hedströmmen

EU:2 Venabäcken

EU:3 Tängsta

EU:4-5 Lindöberget väst och öst

EU:6 Strömsholm

EU:7 Munktorps-Ekeby

EU:8 Lia

EU:9 Överskälby

Länsstyrelsen har för samtliga Natura 2000-områden tagit fram bevarandeplaner. I bevarandeplanen beskrivs de ekologiska förutsättningar som behövs för att området ska bidra till att hålla arterna och naturtyperna bevarade liksom vilken reell eller potentiell hotbild som föranleder de planerade bevarandeåtgärderna. Mer information om de enskilda områdena finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Andra värdefulla naturområden

Skyddsvärda statliga skogar

Naturvårdsverket inventerade 2002-2004 skyddsvärda statliga skogar. Syftet med inventeringen var att bedöma vilka skogsmarker som bör ges skydd främst i form av naturreservat.

Ett statsskogsobjekt, Gråtbron, har pekats ut i Köpings kommun. Området är en artrik mindre naturskog med värdefull livsmiljö för rödlistade arter. I området finns även kulturhistoriskt värdefulla stensättningar. Området skyddades 2010 som naturreservat.

Läs mer på [naturvårdsverkets hemsida](#).

Strategi för formellt skydd av skog

Strategin för formellt skydd av skog i Västmanlands län, framtagen av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen 2006. Den utgår ifrån miljömålet Levande

skogar där man genom att lyfta fram områden i länet där samordnade bevarandeåtgärder i skogslandskapet ska leda till att miljömålet uppnås. I strategin anges två värde-trakter som berör Köpings kommun. Till dessa värde-trakter ska det formella skyddsarbetet koncentreras. Anledningen är att skogar i en värde-trakt bedöms ha en större möjlighet än omgivande landskap att bevara den biologiska mångfalden. Dessa värde-trakter är Mälardalen och Kungs-Barkarö. Mer info om själva trakterna finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Skyddsvärda träd

Med särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet menas jätteträd, mycket gamla träd och grova hålträd. Dessa miljöer är viktiga för bevarande av den biologiska mångfalden och utgör en viktig del i det biologiska kulturarvet.

Nyckelbiotoper

En nyckelbiotop är ett skogsområde som i en samlad bedömning av struktur, artinnehåll, historik och fysisk miljö har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade arter. Begreppet nyckelbiotop har ingen juridisk innebörd och områdena har därför inte något automatiskt skydd.

Naturvärdesobjekt

Ett naturvärdesobjekt avser ett skogsområde med påtagliga naturvärden, utan att objektet når upp till kvaliteten nyckelbiotop. Ofta kan de beskrivas som ”framtidnyckelbiotoper”, biotoper som befinner sig i väntan på att inom ett antal år utvecklas till nyckelbiotoper om de lämnas i fred.

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtalet är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan kommunen, Länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen och markägare som är intresserade av naturvård. Syftet med avtalet är att bevara, utveckla eller skapa områden med höga naturvärden. Men även kulturmiljövärden och värden för friluftsliv och rekreation kan tillgodoseas med avtalen. Avtalen är normalt 50-åriga och kan ses som en del av det långsiktiga skogsskyddet. Markägaren kan få ekonomisk ersättning för de begränsningar i brukandet som avtalet medför.

Sumpskogsinventeringen

En stor del av Sverige täcks av fuktiga eller blöta skogar, så kallade sumpskogar. För att få kunskap om var i landet dessa är belägna, och vilken betydelse de har för naturvärden och skogsproduktionen, har en riksomfattande inventering genomförts under åren 1990 till 1998. Framför allt är det de större sumpskogarna som har kartlagts.

Naturvårdsplan

Länsstyrelsen tog 1985 fram en naturvårdsplan för länet. Materialet är inte uppdaterat sedan dess. Det har gjorts fler inventeringar och mer kunskap har tillkommit efter det att materialet sammanställdes.

Inventering av ängs-, hag och betesmarker

Länsstyrelsen lät genomföra en ängs- och hagmarksinventering i slutet av åttiotalet. Resultatet redovisades i rapporter från 1992. Vid inventeringen konstaterades att hävden hade upphört på vissa marker och där försämrats naturvärdena snabbt. De inventerade områdena har indelats i olika klasser. I Köpings kommun har 101 områden i klasserna I, II och III inventerats. Karta och rapporter finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Inventeringen följdes upp av miljökontoret i Köpings kommun 2001 och 2002. Under 2002-2004 inventerade Länsstyrelsen länets värdefulla ängs- och betesmarker. Inventeringen är en uppföljning av den tidigare ängs- och hagmarksinventeringen. Arealen hävdad naturbetesmark hade minskat med 100 hektar (ca 20 %) sedan den förra inventeringen 1990. 75 hektar övergiven betesmark har bedömts ha värden som motiverar en restaurering. Kommunens inventering 2001-2002 visade också på liknande resultat.

Bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden

Länsstyrelsen tog 1991 fram ett program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Syftet med bevarandeprogrammet är att vara underlag för den fysiska planeringen, för samordning och styrning av samhällets olika former av ekonomisk ersättning och stöd till de värdefullaste områdena i odlingslandskapet, för information till lantbrukare och allmänhet. Karta och rapport finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Myrskyddsplan

Myrskyddsplanen för Sverige redovisar de av landets mest värdefulla myrar som ännu inte har något långsiktigt skydd. Naturvårdsverket och länsstyrelserna reviderade myrskyddsplanen 2007. Då tillkom 105 nya värdefulla myrar som saknar långsiktigt skydd och som inte fanns i den ursprungliga planen från 1994. Naturvårdsverket föreslår att skyddet för dessa nya objekt är genomfört år 2015. Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Jordbruksverket samt länsstyrelser och kommuner är i första hand ansvariga för arbetet med att långsiktigt skydda våtmarkerna i myrskyddsplanen. Markägarnas medverkan är också viktig.

I Köpings kommun är ett område, Kaxmossen och Dundermossen, utpekade som värdefullt. Objektet är ett stort myrkomplex där naturvärdena framför allt är knutna till områdets storlek och orördhet. Området har även vissa ornitologiska värden.

Stora opåverkade områden

Enligt 3 kap 2 § MB ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av ingrepp i miljön så långt det är möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär.

1988 tog Länsstyrelsen fram förslag på 33 stora opåverkade områden. Detta material uppdaterades 2005 på grund av förändringar i omvärlden, till exempel

nya vägar och master som byggts. Rapporten som togs fram redovisar tre stora (större än 50 km²) sammanhängande områden som kan anses vara opåverkade i Köpings kommun. Dessa områden är enligt Länsstyrelsen områden där 3 kap 2 § MB ska tillämpas.

Mer om hur analysen har gjorts finns att läsa i länsstyrelsens rapport, [Stora opåverkade områden, rapport nr: 2005:16](#).

Ekologiskt särskilt känsliga områden

Områden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt ska enligt miljöbalkens bestämmelser så långt som möjligt skyddas. Bestämmelsen skyddar främst mark- och vattenområden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar, områden med växt- och djurarter som är utrotningshotade samt områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och med särskilda ekologiska värden eller som har betydelse som genbank.

Frågan om ekologiskt känsliga områden är inte utredd i Köpings kommun.

Våtmarksinventering

Länsstyrelsen inventerade våtmarker i Köpings kommun 1985-89. Bland inventerade områden ingår mossar, myrar, kärr, sumpskogar samt sjö- och vattendragsstränder. Materialet finns samlat i en databas hos Naturvårdsverket och har aldrig sammanställts i tryckt form. En länskarta som utvisar områdena och hur de klassats togs fram 1993.

Anläggande och återställande av våtmarker

Anläggande och återställande av våtmarker gör nytta för biologisk mångfald och kulturlandskapet. Länsstyrelsen har tagit fram rapporten *Planeringsunderlag för anläggande och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet i Västmanlands län*, Rapport 2007:19. Underlaget utgår från historiska våtmarker och kan användas vid planering av återställande av våtmarker. Mer om underlaget finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Värdefulla vattenmiljöer

Under 2005 hade länsstyrelserna i uppdrag att peka ut de mest värdefulla vattenmiljöerna ur naturvärdes-, fiske- och kulturvärdesynpunkt. Mer information om de nationellt värdefulla vattenmiljöerna finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Kommunintressanta naturområden

I kommunen finns flera värdefulla naturområden som inte är skyddade på något sätt.

NK:1: Norska hagar

Norska hagar är en betad strandäng vid Mälaren och nära staden. Olika restaureringsåtgärder har gjort området värdefullt för djur och växter som är knutna till våtmarker och strandängar som fåglar och hagmarksväxter. Här finns flera hotade fågelarter som häckar eller rastar. I området finns friluftsanläggningar som stigar, sittplatser och väderskydd med utsikt över dammen och hagmarkerna.

NK:2: Ekbacken

Ekbacken vid Kungsängen är en tätortsnära ädellövskog med flera rödlistade arter knutna till de gamla ädellövträden. Här finns stigar och en skötselplan är snart framtagen för att stärka och säkra områdets värden för lövskogsmiljöer och närrekreation.

NK:3 Malmön inklusive Barkarövik

I området finns en stor variation med våtmarker, videsnår, lövskogar, åker, torrängar, gammal kvarstående energiskog och parkavdelningens odlingar. I området vid Mälaren finns promenadstigar, badplats, camping och restaurang. Här kan man också titta på fåglar i fågeltornet ute på udden mot Barkarövik. I området utförs en standardiserad fågelringmärkning. Värden i området består av det tätortsnära läget, den stora andelen lövträd samt våtmarken i Barkarövik. Barkarövik är riksintresse för naturvärden.

NK:4 Pelarskogen

Närrekreationsområde med gammal barrskog och klubbsumpskog. Inslag av lågor. Området sköts för närrekreation och bevarande av naturvärden.

NK:5 Cementatippen

Marken består av en före detta industritipp. I området finns naturbetesmark, våtmarker, strandäng och lövskogspartier. Värdena består i dess närhet till staden och en rik häckfågelfauna med flera rödlistade arter. Tillhör ett större sammanhängande natur- och fågelområde tillsammans med Malmöområdet, Köpingsviken, Lindöberget och Norsahagar.

NK:6 Hedströmmen

Söder om befintligt reservat ned till utloppet. Här finns asp, öring, flodnejonöga och utter. Lövträd/-skog runt strömmen. Värdefulla ås- och åformer med erosionsprocesser. Används som kommunal vattentäkt. Används också för närrekreation, fiske och kanoting.

NK:7 Området runt Djupskålarna-Svartkärret-Nåfäna

Olikåldrig, luckig och skiktad barrskog delvis blockrik och med äldre löv och lågor. Sumpskogar och kärr. Rödlistade kryptogamer samt ett antal signalarter.

NK:8 Grävlingsberget

Äldre grandominerad barrskog i storblockigt område med många små vattensamlingar. Rödlistad mossa samt flera signalarter.

NK:9 Davidsboberget

Äldre barrblandskog med inslag av naturskogsartade avsnitt. Rödlistade och hotade kryptogamer samt intressanta fåglar.

NK: 10 Del av Kolsva-Lersta 1:4, 1:5, 1:8, 1:10

Olikåldrig hållmarkstallskog med gamla tallar, lågor, torrträd och hålträd. Rödlistade kryptogamer samt ett antal signalarter.

NK:11 Del av Kröcklinge 4:4

Alsumpskogar och flerskiktad gammal granskog. Flera källor. Lågor och högstubbar. Flera signalarter.

NK:12 Del av Sticklinge 4:3 och Valla 2:3, 2:12, 3:3, 8:1

Alsumpskog omgiven av barrnatskog, bitvis riklig förekomst av död ved.

NK:13 Vässman

Viktigt fågelskär.

NK:14 Områden öster om Södra Våsjo del av Orsta 1:5

Fem mindre ekområden med rödlistad art och några signalarter.

NK:15 Lindön m.fl. öar i Västlandasjön

Grova lindar i f.d. betesmark. Alstrandskog. Mycket lågor och därmed troligen rik på insekter och kryptogamer.

NK:16 Ekeby riksintresse

Naturbetesmark med värdefull flora. Stor, välhävdad och välkött hage. Klass 1-objekt i Ängs- och hagmarksinventeringen.

NK:17 Del av Gillsta 3:1

Välbetad och variationsrik hage med en intressant flora. Klass 1 - objekt i Ängs- och hagmarksinventeringen.

NK:18 Avhulta, del av Stav 3:6 och 11:4

Stor naturbetesmark med sötvattenstrandängar.

NK:19 Överberga åskullar

Hotad hage p.g.a. upphört bete och ev. täktverksamhet. Backsippor.

NK:20 Del av Spaboda 1:12 och Alvesta 1:10

Hotad hage p.g.a. upphört bete. Tidigare välhävdad sötvattenstrandäng med ett högt representativt värde.

NK:21 Lia äng

Lia äng har tidigare varit kommunens enda slätteräng, nu bete. Värdet låg i att området var en av de få kvarvarande ängarna i kommunen, mycket ovanlig hävdform. Dessutom hyser ängen en intressant och artrik flora och tillhörande insekter främst hopprätvingar samt småvatten med vattensalamander. Klass 2-objekt i Ängs- och hagmarksinventeringen. Småvattnet är ett Natura 2000-område.

NK:22 Riksintresset Kaxmossen, Dundermossen, Havregärdet

Värdefullt våtmarksområde bestående av flera mer eller mindre sammanhängande myrkomplex, hydrologisk obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper och stora ornitologiska värden. Röddlistade fåglar och

kryptogamer. Ingår i myrskyddsplanen och i länets naturvårdsplan. Klass 1 objekt i våtmarksinventeringen samt hyser flera sumpskogsobjekt i området.

NK:23 Riksintresset Skalltjärnmossen mm

Värdefullt våtmarksområde bestående av flera mer eller mindre sammanhängande myrkomplex, hydrologisk obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper. Ingår i länets naturvårdsplan. Klass 1 objekt i våtmarksinventeringen samt hyser flera sumpskogsobjekt i området.

NK:24 Vågsjön

Sjöfåglar, glacialrelikta kräftdjur, musslor och öring. Är ett särskilt värdefullt vatten tillsammans med vattendragen nedströms, Vågsjöbäcken och Venabäcken.

Naturdatabank

Kommunen samlar kontinuerligt in information om intressanta naturvårdsområden i en naturdatabank. Den innehåller bl.a. information om områden och förekomsten av olika arter. Underlaget kommer ifrån ideella, egna och andras inventeringar samt från litteratur.

Projektet Kulturlandskapet i Kungs-Barkarö

Projektet Kulturlandskapet i Kungs-Barkarö är ett samarbete mellan Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Köpings och Kungsörs kommuner och den lokala LRF-föreningen. Projektet syftar till en utveckling av området och dess förutsättningar för friluftsliv och turism avseende natur- och kulturvärden och lokala verksamheter.

Mark- och grundförhållanden

Geologin i regionen

De geologiska förutsättningarna i Köpings kommun är i stort sett typiska för de naturgeografiska regioner som kommunen ingår i, d v s Mälarslätten, skogslåglandet och nedre Bergslagen. Höjdskillnaderna inom kommunen är inte särskilt stora, från Mälarens yta höjer sig terrängen till drygt 100 m över havet i nordväst.

Berggrund

Västmanlands län vilar på urberg. Urbergsgrunden skapades för närmare två miljarder år sedan under den period som kallas den svekofenniska. Då bildades huvuddelen av berggrunden och bergskedjorna i Nordeuropa. Berggrunden i Köpings kommun är relativt enhetlig och består huvudsakligen av sura bergarter, framförallt urbergsgranit med inslag av yngre granit.

Inlandsisen

För ca 10 000 år sedan drog sig inlandsisen tillbaka från Mälardalen. Istäcket, som troligen varit ett par kilometer tjockt som mest, hade hyvlat av bergen och lämnade nu efter sig sönderdelat material, bl a morän, isälvsavlagringar (åsar) och slipade hållar.

Efter inlandsisen var området kring Köping nedpressat och täckt av vatten. När istrycket lättade höjde sig landet långsamt. På de lägre delarna hade betydande mängder lersediment överlagrat moränen, det som nu bildar den flacka och bördiga Mälarslätten. Sådana leror kallas postglaciala, d v s bildade efter istiden, till skillnad från de glaciala lerorna (bildade av landisen) som förekommer i dalgångarna i norra delen av kommunen.

Köpingsåsen är en mäktig isälvsavlagring som sträcker sig från sjön Yngaren i Sörmland till trakten av Ludvika i Dalarna. Norr om Köping delas den och en biås, Valstaåsen, avviker mot öster. I och omkring Köpings tätort syns inte längre så mycket av åsen. Den är betydligt mer framträdande söder om Mälaren t ex i Kungsörs kommun.

Landhöjning

Landhöjningen pågår fortfarande men numera mycket långsamt. I våra trakter uppgår den till ca 5 mm per år. Mälarens strandlinje har på så sätt förflyttats alltmera söderut under århundradenas lopp. I Köpingstrakten gick strandlinjen under yngre stenåldern (ca 2 000 - 1 500 år f. Kr.) vid nuvarande 25-metersnivån. I Köpingstrakten syntes endast någon enstaka höjd över vattenytan (t ex Nyckelberget och höjderna i Karlbergsskogen). Vid äldre järnålderns början (ca 400 e. Kr.) stod strandlinjen vid 15-metersnivån. Under den här tiden kom fornborgarna till (Skovsta och Korslöt m fl) och de placerades strategiskt för bevakning av de betydelsefulla vattenvägarna. Området där Köpings tätort nu ligger var fortfarande en vik av Mälaren.

Vid vikingatidens slut (ca 1100 e. Kr.) gick strandlinjen i en sträckning motsvarande nuvarande 5-metersnivån. Först då hade Köpingsåsen i Gamla Stan höjt sig så pass mycket över vattenlinjen att området var möjligt att bebygga. Åsen omgavs av sankta strandängar. Köpingsån var troligen farbar upp till Jämmertuna. Det är möjligt att Köpings första bebyggelse etablerades där.

Vattendrag

Bebyggelsen i Köpings tätort är belägen på båda sidor om Köpingsån, som mynnar i Mälarens innersta vik, Galten. Köpingsån består av Valstaån som kommer från Lundbysjön och Kölstaån från Sörsjön i Surahammars kommun. De förenas till Köpingsån vid Nyckelbergsparken. Åarna för inte så stora vattenmängder och de har begränsade avrinningsområden. Vattnet är grumligt och brunt av ler- och humuspartiklar från omgivande jordbruksmark. En dämning finns vid f d Köpings Mekaniska Verkstad (Dammbron) där vattenflödet regleras. Det finns också dämningar i åarnas övre lopp.

Väster om Köping rinner Hedströmmen som är ett betydligt större vattensystem med kraftigare vattenföring. Hedströmmen har sitt utlopp i Mälaren vid Blästersund mellan Malmön och Jägaråsen (gränsen mellan Köpings och Kungsörs kommuner).

Jordarter

Huvuddelen av Sveriges jordarter bildades under eller efter den senaste nedisningen. Jordarterna indelas efter kornstorleksfördelning samt efter bildningssätt och bildningsmiljö. Jordarternas egenskaper varierar med kornstorleken och mineralsammansättningen. Bl a skiftar förmågan att suga upp, hålla kvar och släppa igenom vatten. Kännedom om dessa förhållanden är mycket viktig i många sammanhang, t.ex. vid byggande.

Södra delen av Köpings kommun ingår i östra Svealands berg-, morän- och lerområde. Inom Mälarbäckenet dominerar flacka lerområden med mindre berg- och moränpartier emellan. Svallsediment, mest sand och grovmo, ligger som bårder längs de stora åsarna.

I de norra delarna av kommunen dominerar moränpartier med olika blockighet. I de högre partierna förekommer en hel del berg i dagen.

Längs Hedströmmen finns stora partier med svämsediment.

Grundvatten

Bakgrund

Det vatten som under en viss nivå fyller ut hålrum i jordlagren kallas grundvatten. Grundvattnet är en del i vattnets kretslopp och är därmed en naturresurs som är i ständig rörelse. De olika magasinens vatteninnehåll och trycknivå ändras därför ständigt. Nybildning och tillgång till grundvatten varierar med årstiderna men också mellan olika år.

Ett områdes tillgång på grundvatten beror på många olika faktorer. Förutom nederbördsmängderna spelar de geologiska förhållandena en stor roll. Markens por- och sprickvolym bestämmer hur mycket vatten som kan magasineras i det aktuella området. Isälvsavlagringar med sand och grus rymmer oftast stora mängder vatten medan morän och urberg har en liten por- och sprickvolym och rymmer därmed mindre mängder vatten.

Grusåsar

I grusåsarna samlas, transporteras och renas grundvattnet. Grusåsarna har därför stor betydelse för vattenförsörjningen. För Köpings vattenförsörjning tillämpas s k konstjord grundvattenbildning, d v s vatten från Hedströmmen pumpas in i Köpingsåsen där det renas på naturlig väg.

Grusåsarna i Köpings kommun har i stor utsträckning utnyttjats för grustäkt. Det har troligen inte förekommit täktverksamhet närmare grundvattenytan än en meter i dessa täkter.

Det är viktigt att bevaka vad som sker i grusgropar som inte är återfyllda eftersom föroreningar lätt kan spridas i det genomsläppliga materialet. Särskilt viktigt är det att se till att de områden som ligger inom skyddsområden för vattentäkter inte påverkas.

Grundvattenbalansen

Genom urbaniseringen rubbas grundvattenbalansen i jorden. I mer eller mindre hårdexploaterade områden såsom städer och större orter finns en mängd olika faktorer som har påverkat eller påverkar grundvattenbalansen. Några viktiga faktorer är:

- **Naturlig infiltration.** Den naturliga infiltrationen förhindras främst av byggnader och hårdgjorda ytor. Från dessa ytor avleds vattnet genom dagvattenledningar direkt ut i någon sjö. Detta medför framförallt att bildningen av grundvatten minskar, vilket lokalt kan ge upphov till sänkningar av grundvattnets trycknivå. Täta jordarter som lera hindrar också naturlig infiltration.
- **Markpåverkan.** Förutom minskad grundvattennybildning avtappas befintliga grundvattenmagasin genom att bergryggar (grundvattendelare) genombryts vid djupa grundläggningsarbeten för byggnader, vägar och tunnlar.
- **Ledningar o dyl.** Av stor betydelse för grundvattensituationen är ledningar av olika slag och källare som utförs under markytan. Ledningsgravarna fungerar ofta som dräneringsdiken som leder bort grundvattnet.
- **Klimat.** När en stad byggs ut ändras de meteorologiska förhållandena bl a så att nederbörd och avdunstning förändras.
- **Landhöjning.** De delar av landet där grundvattnet har Mälaren som recipient påverkas inte, då Mälärtröskeln mot Saltsjön höjs i samma takt som den övriga jordytan mot Mälaren. Lokalt kan landhöjningen däremot ge grundvattensänkande effekter.

Det är alltså många komplicerade faktorer som påverkar grundvattenbalansen och därigenom grundvattentrycknivån inom framför allt exploaterade områden. För att bilda sig en uppfattning om grundvattensituationen inom ett lokalt område måste man utföra regelbundna mätningar i observationsrör, som förts ned genom lerlagret till det grundvattenmagasin där grundvattentrycket skall observeras.

Problemet med sjunkande grundvatten

När grundvattnet sjunker uppstår sättningar. Sättningar uppkommer även av belastningar på marken, dvs uppfyllnader, byggnader och dyl. En del leror kan bära en viss last utan att sättningar uppstår. Sådan lera är överkonsoliderad. Annan lera ger sättningar så fort lasten förs på. Då är leran under- eller normalkonsoliderad. Hela sättningen sker inte omedelbart utan fortgår under en längre tid.

Skadliga sättningar uppstår vanligen inte förrän den totala sättningen överstiger 15 à 20 cm om sättningen sker jämnt under hela den belastade ytan. Om sättningen däremot sker ojämnt uppstår spänningsvandring i konstruktionen och när spänningarna överskrider brottsgränsen för materialet uppkommer sprickor som därigenom medför en hållfasthetsnedsättning. Byggnader och ledningar kan skadas.

Köpings tätort

Befintliga sammanställningar

En översiktlig grundundersökning genomfördes 1971 av Bjurströms Geotekniska Byrå AB, Lidingö. Den omfattar Köping, Kolsva, Odensvi och Munktorp, dvs i

första hand tätorterna med omgivning. Den är främst en tolkning av jordsartskartan på en mera storskalig karta som har kompletterats med borrhöjningar på vissa ställen. Kartan bör endast användas i mycket översiktliga sammanhang.

Bjerking Ingenjörbyrå AB, Uppsala, gjorde en översiktlig sammanställning av grundförhållandena i Köpings tätort som redovisades i en rapport *Geokarta*, daterad 1980-12-12. Materialet är avsett att användas för översiktliga bedömningar vid planering och byggande. Underlagsmaterialet skiftar i noggrannhet, bl a för att avståndet mellan borrhöjningarna varierar. Sammanställningen får inte användas för annat än översiktliga bedömningar.

Det undersökta området begränsas av Ringvägen i norr, gamla E18 (Bergslagsvägen) i väster, i princip Järnvägsgatan i söder, samt en grov linje genom Karlbergsskogen och bostadsområdet Arbmans berg fram till korsningen Ringvägen - Västeråsvägen.

Bjerking gjorde också 1981 - 82 en studie av grundläggningsförhållanden och klimat inom planerade utbyggnadsområden i Köping; Fantetorp, Johannisdal, Macksta, Marieberg och Ållesta.

Olika marktyper i Köpings tätort

Berg i dagen

Öppna bergytter är inte så vanliga i tätorten. Berg i dagen finns i huvudsak vid Nyckelberget, Bondgårdsberget och Kanonberget.

Morän

Moränen har en betydligt större utbredning inom området och förekommer på höghänsarna och ansluter till berget där det går i dagen.

Nyckelberget består av morän som fortsätter åt norr med en begränsning efter Odensvivägen. Från Kanonberget där moränen finns i ytan fortsätter moränen i en rygg mot norr till Furuvägen. Den begränsas i väster av Bergsgatan, Prästgårdsgatan och S:t Olovsgatan. På östra sidan går begränsningen en bit öster om Hagavägen. Även öster om Hagavägen mellan denna och Ringvägen finns en kortare moränrygg.

Moränen inom området är huvudsakligen av sandig - moig typ och inom moränfraktionen dominerar vanligen grovmo över finmo. Halten mjåla är mestadels låg och utgörs till större delen av grovmjåla.

Svallad morän, d v s att ytskiktet har utsatts för vågpåverkan och finmaterialet tvättats ur, förekommer på Nyckelberget och mellan Kanonberget och Karlbergsskogen. Svallningsgraden är dock låg.

Köpingsåsen

Runt Ströbohög har omgivande åsmaterial grävts bort. Den ursprungliga åshöjden motsvarar ungefär halva högens höjd. Fram till Köpings kyrka är åsen låg och smal, men kyrkan står på en markerad rygg, som genomskärs av Torggatan.

Åsen syns också som en ganska tydlig rygg genom Gamla stan där Östra Långgatan löper fram på krönet. Åsen är här parallell med ån. Vid Engelbrektsplan dyker åsen ned under leran. Den ger sig tillkänna i tre isolerade sand- och gruspartier inom området. Strax söder om Engelbrektsplan finns två av dessa. Båda ligger på norra sidan om ån och ca 50 m från stranden. Den tredje sand- och grusytan finns väster om Cementa ca 100 m från stranden. Åsen tycks vara sammanhängande under leran. Flera tiotal meter sand och grus har påträffats under tiotalet meter lera. Åsen blir sedan synbar igen vid Malmön.

Lera

Tätortens lerområden består av flera delområden:

- A** *Området vid väg 250 och E18.* I områdena väster om Valstaån kring trafikplats Strö finns ganska mäktiga lerlager med djup mellan 5 – 20 meter.
- B** *Valstaån.* Mellan Nyckelberget och Köpingsåsen där Valstaån rinner fram har leran ett djup på 10 - 20 m. Lerans mäktighet ökar snabbt ut från åsen och de mäktigaste partierna finns intill Valstaån samt i nordvästligaste delen av området mot Ringvägen.
- C** *Kölstaån.* Det lerområde som Kölstaån rinner fram genom har lermäktigheter på som mest 15 - 17 m intill Kölstaån för att sedan bli mindre ut från denna. Vid Kölstaåns passage mellan moränhöjderna är lerdjupen endast 4 - 5 m.
- D** *Skogsborg – Tunadal – Centrum.* Detta lerområde begränsas av moränområdet vid Bondgårdsberget och Kanonberget samt Köpingsåsen. I dess norra del där Kölstaån rinner är lerdjupen som nämnts ovan 4 - 5 m. Där Kölstaån rinner samman med Valstaån är mäktigheten ca 6 m. I området mellan åarna kan lerdjupet vara större. Följer man sedan Köpingsån nedströms ökar mäktigheten till 8 – 13 m, för att därefter åter minska till 3 – 5 m vid Karlbergsgatan.
- E** *Östanås.* Nordost om moränryggen mellan Bondgårdsberget och Kanonberget finns också ett lerområde. Här är lerans mäktighet mindre och varierar mellan 2 - 6 m inom större delen av området.
- F** *Området söder om Köpingsån;* Industriområdena söder om Köpingsån och Köpingsåsen utgörs av mäktiga lerområden där djupet kan uppgå till över 20 meter.

Svämsediment

Svämsediment är material som eroderats av vatten och avsatts och som har organiskt innehåll. Sådana material har ingen större utbredning inom undersökningsområdet. Avlagringar förekommer efter Kölstaån dels i allra nordligaste delen av området samt efter nedre delen av ån innan den rinner samman med Valstaån. Vidare finns även svämsediment runt och över åsen i sydligaste delen mo-sediment. Utbredningen av sedimenten är osäker på grund av alla fyllningar inom området. Genomgående för alla tre områdena är att uppgifter om svämsedimentens mäktighet saknas vid borrhningarna.

Undersökta utbyggnadsområden

Fantetorp

Området har svåra grundförhållanden med lerdjup på 2 - 10 m. Under torrskorpan är leran lös. Bäst är förhållandena i ytterkanterna.

Johannisdal (Avser området norr om bebyggelsen vid Brunnsgatan.)

Området har en relativt jämn lutning ned mot Kölstaån. Höjdryggen i öster består uteslutande av fast jord (berg, morän etc). Mot väster uppträder därefter ett ”övergångsområde” (randområde) med inblandning av kohesionsjord i moränen för att sedan övergå till fast lera (torrskorpelera) vilande direkt på morän. Längre västerut förekommer sedan lös lera som närmast ån har en mäktighet på mer än 10 meter.

Macksta

Området består till stor del av åker- och ängsmark och lera täcker stora delar av området. Inom områdets centrala delar förekommer punktvis fastjordspartier bestående främst av morän med mindre hälltytor. I väster och söder ansluter området till större sammanhängande morän/bergpartier medan lerområden med större lerdjup ansluter i norr och öster. Lermäktigheten är huvudsakligen mindre än 5 m. Torrskorpebildningen inom dessa delar är väl utbildad d v s ofta ca 2 m ovan 1 - 2 m lös - halvfast lera vilande på morän.

Marieberg

Den östra delen av området som gränsar mot Johannisdal utgörs av en moränrygg med blockig morän som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Moränen övergår sedan i lera. Leran täcker sedan resten av området med ett mot Valstaån ökande djup. I den norra delen, strax intill E18, syns en antydning till kärrbildning. Inom åkermarken består undergrunden av upp till ca 15 m lera. Den övervägande delen har dock ett lerdjup varierande mellan 4 - 8 m. Under leran följer fast morän. Lerans översta 1 - 2 m betraktas som torrskorpelera.

Ållesta (Område på båda sidor om Brunnsvägen.)

Övervägande delen av området utgörs av lermark med mäktigheter varierande från i stort sett noll vid västra gränsen till 8 - 10 m strax intill östra gränsen.

Kv Fylgia (området mellan Nygatan – Järnvägsgatan – Östra Långgatan)

Området har genomkorsats av Humlebäcken, som numera är kulverterad i Järnvägsgatan. Lerlagren är här ganska mäktiga, minst 15 meter och leran är relativt lös.

Kv Hake (vid Tunadalsparkeringen)

Se även under rubriken Stabilitet nedan. Lerdjupen i området varierar mellan 2,5 och 9 meter. Lägsta djupen återfinns i den nordöstra delen.

Grundvattenobservationer i Köping

Mätningar

Underlaget för bedömningar av grundvattenförändringar är bristfälligt.

Hur grundvattenförhållandena har påverkat befintlig bebyggelse

Äldre bebyggelse

Skador i form av sprickor och sättningar kan iakttas på flera av de äldre husen i Köping. Det gäller särskilt de byggnader som ligger i närheten av ån. Flera av de byggnader som revs under sextio- och sjuttioalet hade svåra sättningsskador.

Äldre byggnader kan vara grundlagda direkt på lera eller på rustbäddar av trä. Ibland användes träpålar. När utdränering sker och grundvattnet sjunker har de övre delarna av dessa träkonstruktioner kommit i kontakt med syre och börjat ruttna. På några hus, t.ex. Rådhuset och Gamla Apoteket, har grunderna åtgärdats. Grundförstärkningar på befintlig bebyggelse är mycket kostsam men ofta nödvändig om byggnaden skall kunna bevaras.

Nyare bebyggelse

I vissa områden har stora marksättningar uppstått kring pålade byggnader. Det medför både problem i och omkring byggnaderna men också för gator och ledningar. Sättningarna är störst i områden med stora lerdjup.

Kolsva tätort

Befintliga förhållanden

Bebyggelsen i Kolsva tätort har växt fram i Hedströmmens dalgång kring järnbruket i Kolsva. I den här delen löper Köpingsåsen parallellt med Hedströmmen, mestadels på östra sidan men ibland även på den västra. Vid Hedströmmen finns en del områden med svämsediment. I övrigt består marken i dalgången mest av lera av olika slag. Slänterna lutar ibland ganska kraftigt, vilket inverkar på stabiliteten och problem har konstaterats i flera områden. På ömse sidor om dalgången höjer sig marken och moränryggar med urbergsinslag ansluter.

Utredningar

Den översiktliga geotekniska kartan från 1971 omfattar även Kolsva tätort med omgivningar. I övrigt har det inte gjorts några övergripande sammanställningar. De undersökningar som utförts har gällt enskilda byggprojekt.

En översiktlig stabilitetskartering pågår under 2011 för Köpings och Kolsva tätorter.

Munktorps tätort

Befintliga förhållanden

Munktorps tätort ligger på Mälarslätten. Grunden består av lera med måttliga djup, i allmänhet varierande mellan 2 – 5 meter. Låga moränkullar förekommer sparsamt. Det finns inget större vattendrag i närheten av tätorten.

Grönområden och parker

En grönstrukturinventering har tagits fram för Köpings tätort 2009. Den består dels av inventering och beskrivning av grönområdena i staden och dels av analys

och värdering av områdena. Trädplanen för Köpings tätort som togs fram 2004 var ett första steg i arbetet med grönstrukturinventeringen.

Inventering av Köpings grönstruktur delar in viktiga grönområden i fyra kategorier. Indelningen väger samman sociala och rekreativa, historiska och kulturella samt ekologiska och biologiska naturvärden.

1. Mycket värdefulla områden

Mycket värdefulla områden bör bevaras och eventuellt utvecklas. De har avgörande betydelse för grönstrukturen och innehåller många olika typer av värden. Vid exploatering bör förlorade värden kompenseras.

2. Värdefulla områden

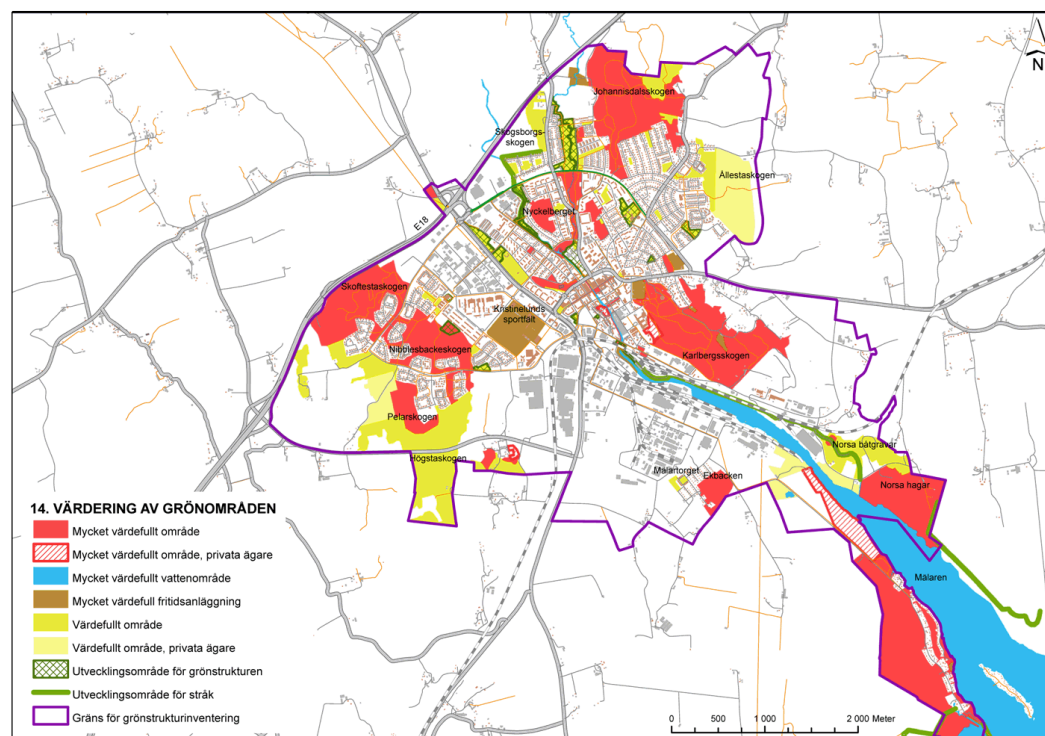
I värdefulla områden bör hänsyn tas till dess kvaliteter. Vid exploatering bör förlorade värden kompenseras.

3. Värdefulla vattenmiljöer

Vattenmiljöerna i Köping är avgörande för grönstrukturen genom sitt rekreativa och biologiska innehåll. Fler bör göras mer tillgängliga.

4. Utvecklingsområden

Ett utvecklingsområde är en värdefull länk, har stor utvecklingspotential och bör bevaras för framtida utbyggnad av grönstrukturen.

Värdering av grönområden i Köpings tätort hämtat från Grönstrukturinventeringen

Se Grönstrukturinventering på [Köpings kommuns hemsida](#).

Se Trädplan på [Köpings kommuns hemsida](#).

Vattenplanering

Värdefulla vattenmiljöer

Under 2005 hade länsstyrelserna i uppdrag att peka ut de mest värdefulla vattenmiljöerna ur naturvärdes-, fiske- och kulturvärdesynpunkt. Mer information om de nationellt värdefulla vattenmiljöerna finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

EU:s vattendirektiv

Målet med EU:s vattendirektiv är att alla vatten (sjöar, vattendrag och grundvatten) ska ha en god vattenstatus senast 2015 och att vattenkvaliteten inte får försämrats. Vattendirektivet har sin grund i en insikt om att Europas invånare måste vårda sina vattenresurser bättre om inte framtida generationer ska få sänkt levnadsstandard. Vidare en insikt om att vatten är gränslöst och om vi ska kunna försäkra oss om en god tillgång på bra vatten, måste vi samarbeta över nationsgränser såväl som andra administrativa gränser. Vattenförvaltningen har delat in arbetet utifrån avrinningsområden som inte följer läns- och kommungränser.

Administration

Sverige har delats in i fem vattendistrikt. En länsstyrelse i varje vattendistrikt är vattenmyndighet med ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön inom distriktet. Köpings kommun ingår i Norra Östersjöns vattendistrikt där vattenmyndigheten är Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Vattenstatus

Det övergripande målet för vattenförvaltningen är att uppnå god vattenstatus till år 2015, eller senast till år 2021. God status innebär god ekologisk- och vattenkemisk status i alla inlands- och kustvatten. Ekologisk status klassas enligt en femgradig skala där hög status är bäst och dålig status är sämst. Kemisk status är antingen ”god” eller ”uppnår ej god”. För grundvatten innebär det, förutom god vattenkemisk status även god kvantitativ status till 2015. Detta innebär att arbetet ska vara inriktat på att minska föroreningar, främja hållbar vattenanvändning och förbättra tillståndet för de vattenberoende ekosystemen.

VISS

VISS (VattenInformationSystem Sverige) är en databas med alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. För dessa vatten kan man i VISS hitta information om klassning av vattnets kvalitet, mätpunkter i dessa vatten samt åtgärder i vattnen för att de ska bli bättre. Läs mer på [VISS hemsida](#). Det går även att se dessa uppgifter via www.vattenkartan.se.

Miljö kvalitetsnormer i yt- och grundvatten

Ett steg i arbetet för att nå vattendirektivets mål god ekologisk status i sjöar, vattendrag och grundvatten är de framtagna miljö kvalitetsnormerna som finns för varje vattenförekomst. Alla vatten ska nå god vattenstatus men bara större vatten har fått egna normer. De nivåer som en miljö kvalitetsnorm anger får inte överskridas efter ett visst fastställt datum. Sedan tidigare finns

miljökvalitetsnormer framtagna för fisk- och musselvatten. I Köpings kommun berör det Mälaren.

- Förordning om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)

Läs mer om miljökvalitetsnormer i kapitlet [Miljö- och riskfaktorer](#).

Dricksvattenförekomster

Med dricksvattenförekomster avses de vattenförekomster som ger mer än 10 m³ dricksvatten per dag i genomsnitt eller som betjänar mer än 50 personer, eller som är avsedda för sådan framtida användning.

Dricksvattenförekomster är skyddade områden enligt [ramdirektivet för vatten](#) (bilaga IV och artikel 7). Skyddet gäller både yt- och grundvattenförekomster.

Det är storleken på det nuvarande eller framtida dricksvattenuttaget, som avgör om en vattenförekomst är en dricksvattenförekomst eller inte. Hit räknas både ordinarie vattentäkter och reservvattentäkter.

En dricksvattenförekomst ska inte förväxlas med vattenskyddsområde enligt 7 kapitlet miljöbalken. Endast vissa dricksvattenförekomster har vattenskyddsområden. Dricksvattenförekomstens gränser sammanfaller alltid med själva vattenförekomstens gränser. (Vattenskyddsområdet för en dricksvattenförekomst kan däremot omfatta en hel ytvattenförekomst och omgivande markområden eller avgränsas till tillrinningsområdet för själva uttagspunkten.)

Information om yt- och grundvattentäkter samlas i databasen för grundvattenförekomster och vattentäkter (DGV) som förvaltas och utvecklas av SGU. Information om de yt- och grundvattenförekomster som klassas som dricksvattenförekomster samlas i [VISS](#). VISS är en databas med alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten och står för Vatten InformationsSystem Sverige.

Grundvattenförekomster

De största grundvattenförekomsterna som finns i Köpings kommun är lokaliserade till Köpingsåsen och Valstaåsen. Köpingsåsen används normalt som det gemensamma namnet på det betydande stråk av isälvsavlagringar, som kan följas från Stigtomtalmalen sydost om sjön Yngaren i Södermanland till trakten av Ludvika i Dalarna. Valstaåsen är en biås som avlänkas från Köpingsåsen ca 2 km NNV om Köping.

Fem grundvattenförekomster i Köpings kommun har klassats. Köpingsåsen behandlas som en enhet medan Valstaåsen har delats in i fyra mindre delsträckor. Alla vattenförekomsterna har fått klassificeringen god både avseende nuvarande kemisk status och nuvarande kvantitativ status. Miljökvalitetsnormer har föreslagits för dessa områden.

Vattentäkter

Det finns fem kommunala vattentäkter i Köpings kommun, se tabell nedan samt karta Teknisk försörjning. Alla kommunala vattentäkter (utom Odensvi-Kindbron) och den privata för Guttsta bryggeri har fastställda vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter enligt vattenlagen (d.v.s. fastställda före 1999).

I tabellen redovisas även större privata vattentäkter. Det finns andra större privata vattentäkter som används mycket under del av året, men som på grund av reglerna för beräkning av förbrukningen inte ingår.

Vattentäkt	Kommentar
Köpings vattentäkt	Området täcker huvud- och reservvattentäkt. Arbete med nytt område för Hedströmmen pågår.
Kolsva vattentäkt	Reservvattentäkt. Revidering ej påbörjad.
Kölsta vattentäkt	Prövning pågår. Kommunen är beslutsmyndighet.
Himmeta vattentäkt	Prövning pågår. Kommunen är beslutsmyndighet.
Odensvi-Kindbro vattentäkt	Arbete med upprättande av vattenskyddsområde påbörjat.
Guttsta vattentäkt	Ej kommunal vattentäkt. Vattenskyddsområde finns.
Rasta Inn, Häljeby 2:9	Ej kommunal vattentäkt
Golfklubben, Korslöt 2:1	Ej kommunal vattentäkt
Förskolan Sörgården, Sillsta 2:3	Ej kommunal vattentäkt

Kommentar: Ytvatten från Hedströmmen används för infiltration i Köpingsåsen för att på så sätt utöka vattentillgången.

Vattenföroreningar

Vattenföroreningar sker huvudsakligen genom utsläpp, läckage, olyckshändelser och nedfall från luften (t.ex. surt regn). Grund- och ytvatten kan förorenas av näringsämnen från enskilda avlopp och lantbrukets gödsel/gödningsmedel eller bekämpningsmedel.

Förorenat grundvatten kan läcka ut och påverka ytvattendragen. Ytvatten som bäckar, åar och diken kan också förorenas direkt genom utsläpp från avlopp och dagvatten i bostadsbebyggelse och industriområden. Vid olyckor kan enstaka händelser få stor betydelse och i värsta fall förstöra en vattentäkt eller slå ut livet i en bäck. Även gamla föroreningar i mark och sediment kan påverka våra vatten idag då föroreningarna sakta lakas ut till grund- och ytvatten. I stort sett allt yt- och grundvatten når förr eller senare kusten och omgivande hav.

Specifika föroreningskällor i kommunen beskrivs under respektive avrinningsområde i avsnitt [Avrinningsområden för ytvatten](#).

Kalkning

I norra delen av kommunen är vattnets kvalitet ofta påverkad av surt luftnedfall. För att motverka det sura nedfallet och för att återfå det naturliga djur- och

växtlivet kalkas flera av kommunens vatten. Kalkning kan ske på ytan av sjöar, på våtmarker nära vatten eller direkt genom doserare i rinnande vatten. I kommunen kalkas bara sjöar. Sjöarna kalkas både för att motverka försurningen i kalkade sjöar och i nedströms rinnande vatten. Kalkningen sker en gång per år. Analys av vattenprovtagning i vattendrag samt länets åtgärdsplan för kalkningsverksamheten avgör mängden kalkmedel, vilka sjöar som ska kalkas och när detta ska ske. De sjöar som i dagsläget kalkas i kommunens regi är Ensjön, Hammartjärnen, Holmsjön, Iresjön, Lilla Vålen, Långtjärnen, Mellan Vålen, Messlången, Stora Vålen, Stora Åsmund, Stor-Krampen, Tisjön, Valsjön och Älgstand. Några av dessa sjöar ligger utanför kommunen men kalkas för nedströms liggande vatten som ligger i Köpings kommun.

Åtgärder vid enskilda avlopp

Miljökontoret har sedan 1997 inventerat enskilda avlopp vid permanentboende och fastighetsägarna har förelagts om åtgärder där det funnits brister i reningen. Fritidshusens avloppsanläggningar och äldre avloppsanläggningar med längre gående rening än slamavskiljning, t.ex. gamla markbäddar och infiltrationsanläggningar återstår att åtgärda. Enligt Naturvårdsverkets nya Allmänna råd gällande enskilda avloppsanläggningar ska krav på högre reningseffekt ställas på enskilda avlopp i de områden där det behövs för att skydda känsliga eller skyddsvärda vattendrag eller där det behövs för att hindra smittspridning och försämring av kvalitén på grundvatten.

Areella näringar och industrier

Då det gäller utsläpp från jord- och skogsbruk samt industrierna i kommunen bedriver miljökontoret regelbunden tillsyn över avloppsutsläpp och hantering av gödselmedel.

Dagvatten

I tätorterna leds dagvattnet oftast i särskilda ledningssystem till åarna där det går ut orenat, trots att det kan innehålla en hel del föroreningar. Längre tillbaka har det ofta funnits gemensamma dag- och spillvattenledningar till avloppsreningsverken, men vid ombyggnad försöker man separera systemen eftersom det inte är önskvärt med stora mängder dagvatten i reningsverken.

Dagvatten kan också tas omhand lokalt inom eller i närheten av den plats där det uppkommit exempelvis genom infiltration. Denna form av dagvattenhantering benämns LOD (Lokalt Omhändertagande av Dagvatten). Dagvattnen från större uppsamlingsområden kan även ledas till dammar eller andra anläggningar för rening och fördröjning.

Avrinningsområden för ytvatten

Avrinningsområden avgränsas av vattendelare. Allt vatten inom avrinningsområdets gränser rinner till den angivna sjön eller vattendraget. Avrinningsområdena med tillhörande recipienter finns redovisade på karta. Nedan följer en översiktlig beskrivning av avrinningsområdena i Köpings kommun. Klassningen av vattenförekomsterna kan ändras över tiden på grund av att ny

information tillkommer. Aktuell och mer detaljerad information om de olika vattenförekomsterna finns i [VISS](#).

Arbogaåns avrinningsområde

Allmänt

Arbogaåns avrinningsområde avvattnar de västligaste delarna av Köpings kommun. De största områdena ligger emellertid inom andra kommuner och där sker en del utsläpp till ån.

De större sjöarna i Arbogaåns avrinningsområde och som ligger i Köpings kommun är Iresjön, Skedvisjön, Rölen och Västlandasjön. De större vattendragen är Skedviån, Alvestabäcken, Rabobäcken, Ässingån (som till största del ligger i Lindesbergs kommun) och Eriksbergsbäcken. Dessa räknas som vattenförekomster enligt EU:s vattendirektiv.

Arbogaåns vattenförbund kontrollerar kvaliteten i systemet. I Västlandasjön och Rölen görs kontrollen av kommunens miljökontor.

Status

Iresjön är den enda sjön i kommunen som uppnår god ekologisk status. Övriga sjöar har måttlig ekologisk status.

Ässingån uppströms Iresjön och Rabobäcken (Lillån nedströms Västlandasjön) har otillfredsställande status, Skedviån uppströms Skedvisjön har dålig och Eriksbergsbäcken (Lillån mellan Rölen och Västlandasjön) har god ekologisk status.

Skedvisjön, Rölen och Västlandasjön samt nedströms liggande vattendrag är påverkade av övergödning. De norra delarna av avrinningsområdet är påverkade av försurning. Iresjön samt ett antal mindre sjöar med avrinning till Ässingån kalkas för att motverka försurning.

Främmande arter i form av signalkräfta finns i sjöarna.

Regleringsdammar vid kvarnar, hyttor, hammare och kraftverk samt vägtrummor och prydnadsdammar är exempel på fysisk påverkan som ofta utgör vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer.

Sjöarna i Arbogaåns avrinningsområde uppnår ej god kemisk status på grund av att kvicksilverhalterna är för höga (över EU:s gränsvärden).

Föroreningskällor

Norra delarna som är försurade påverkas av luftnedfall och skogsbruk. I den södra delen finns mer åkermark. Jordbruk och enskilda avlopp bidrar till övergödningen i området.

Inom Arbogaåns avrinningsområde, vid Västlandasjön, ligger fritidshusområdet Sundänge. Våren 2009 blev det möjligt med anslutning till kommunalt vatten och avlopp för fastighetsägarna i Sundänge och fastigheterna har efterhand anslutits.

Västlandasjön är övergödd och detta är ett steg till att minska problemet. Det kommer dock att ta en tid innan resultat kan märkas. Innan dess löstes dricksvattenförsörjningen genom ett antal brunnar i området och avloppet löstes enskilt på varje fastighet. Det gör att näringsämnen som är bundna till sedimenten och marken kring sjön kan läcka ut.

I avrinningsområdet inom Köpings kommun finns två äldre deponier samt en torvtäkt.

Det finns två verksamhetsområden för vatten och spillvatten inom Köpings kommun, Sundänge och Himmeta. Spillvattnet från Sundänge går till reningsverket i Köping. I Himmeta finns ett mindre reningsverk där det renade spillvattnet går till Långbrobäcken. Vid akuta situationer kan det bli aktuellt med nödbräddning från avloppspumpstationer.

Värdefulla vattenmiljöer

Iresjön och Valsjöbäcken är utpekade som värdefulla vattenmiljöer. Iresjöns värden beror främst på fågel- och fiskfaunan, den goda statusen och intresset för fritidsfiske. I Valsjöbäcken finns värdena i fisk- och kräftdjur samt det opåverkade flödet. Strandängen vid Spaboda är ett kommunintressant naturområde, se vidare kapitlet Natur.

Hedströmmens avrinningsområde

Allmänt

Hedströmmens avrinningsområde omfattar även delar av Skinnskattebergs och Fagersta kommuner och områden i Dalarna. Det finns olika typer av utsläpp från orter i norra delen av avrinningsområdet som påverkar Hedströmmen. Hedströmmen delas inom Köpings kommun upp i två vattenförekomster, ”Hedströmmen: mellan Galten/Mälaren och mynningen till Gisslarboån” och ”Hedströmmen: mellan mynningen till Gisslarboån och Nedre Vättern”. Gisslarboån tillhör också Hedströmmens avrinningsområde.

Hedströmmens vattenförbund kontrollerar kvaliteten i systemet.

Status

Gisslarboån har otillfredsställande ekologisk status och Hedströmmen måttlig ekologisk status. Parametrarna fisk och bottenfauna är utslagsgivande. Gisslarboån och sträckan ”Hedströmmen: mellan Galten/Mälaren och mynningen till Gisslarboån” har problem med övergödning. Fysisk påverkan av vattendraget är ett stort problem i Hedströmmen. Kemisk status är god i alla vattenförekomster i avrinningsområdet.

Föroreningskällor

Norra delarna som är försurade påverkas av luftnedfall och skogsbruk. Inslaget av åkermark ökar längs Hedströmmen nedströms Kolsva. Jordbruk och enskilda avlopp bidrar till övergödningen i området.

I avrinningsområdet inom Köpings kommun finns ett tiotal kända eller misstänkt förorenade områden. Det rör sig om äldre deponier samt verkstadsindustrier och gjuterier.

Kolsva tätort är verksamhetsområde för vatten och avlopp. Avloppsvattnet leds till reningsverket i Köping via en huvudledning i KUJ-banan, dit även spillvattnet från Sundänge anslutits.

Dagvatten från Kolsva tätort släpps ut i Hedströmmen. Vid akuta situationer kan nödbräddning av avloppsvatten från avloppspumpstationer och bräddutsläpp från ledningar ske.

Värdefulla vattenmiljöer

Hedströmsdalen är utpekad som värdefull vattenmiljö och kommunintressant naturområde, se vidare kapitlet Natur.

Köpingsåns avrinningsområde

Allmänt

De största sjöarna, som också är vattenförekomster, i Köpingsåns avrinningsområde är Vågsjön och Lundbysjön. Vattendrag som räknas som vattenförekomster är Venabäcken, Stockmorbäcken, Valstaån, Kölstaån och ”Köpingsån mellan djuphamnen och sammanflödet Kölstaån/Valstaån”.

Intressentgruppen Köpingsån-Köpingsviken kontrollerar kvaliteten i systemet. Huvudman för gruppen är kommunens miljökontor.

Status

Alla vattenförekomster i avrinningsområdet har måttlig ekologisk status utom Venabäcken som har en god status. De biologiska parametrarna så som fisk, makrofyter och bottenfauna är utslagsgivande.

Det är problem med övergödning i avrinningsområdet, förutom i Vågsjön, Venabäcken och Stockmorbäcken som ligger i de norra delarna. I dessa vatten är det istället problem med försurning.

Utsättningar av signalkräfta har skett i Vågsjön. Arten har spridit sig nedströms sjön och förekommer förmodligen i hela Köpingsåns huvudfåra från Vågsjön ända ut till Mälaren. Även fysisk påverkan av vattendraget är ett stort problem i avrinningsområdet. Vågsjön och Lundbysjön uppnår ej god kemisk status på grund av för höga kvicksilverhalter.

Föroreningskällor

Norra delarna, som är försurade påverkas av luftnedfall och skogsbruk. Avrinningsområdets södra delar domineras av jordbruksmark. De största källorna till övergödningen är läckage från jordbruksmark, samt utsläpp från enskilda avlopp och djurbesättningar. Punktkällor till närsalter förekommer i form av kemisk industri i Köping.

I Köping finns ett 20-tal kända eller misstänkt förorenade områden som kan påverka den kemiska statusen i Köpingsån.

Köpings tätort är kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp. Även Malmön ingår men där tas inte dagvattnet omhand. I Norsa ligger kommunens reningsverk som tar emot spillvatten från Köping, Kolsva, Munktorp, Sundänge och en del bebyggelse som anslutits längs huvudledningarna. Efter att 57 % kväve, 95 % fosfor och 97 % biologiskt nedbrytbara ämnen renats från avloppsvattnet släpps det ut i Köpingsåns nedre del. Vid akuta situationer som hydraulisk överbelastning eller nödbräddning kan det ske utsläpp av orenat avloppsvatten från reningsverket eller från pumpstationer och ledningar.

Köpingsverket tar hand om en del dagvatten, främst från icke separerade system. Det finns också ett antal utsläppspunkter där orenat dagvatten går ut i Köpingsån.

Kommunala verksamhetsområden finns även norr om Köping i Odensvi-Kindbro och Kölsta. Där finns mindre reningsverk som släpper ut det renade spillvattnet i Kölstaån.

Malmön ligger i gränsområdet mellan Köpingsåns, Hedströmmens och Mälarens närområdes avrinningsområden.

Värdefulla vattenmiljöer

Vågsjön och Venabäcken är nationellt värdefulla vattenmiljöer. Vågsjön är också medtaget som ett kommunintressant naturområde, se vidare kapitlet Natur.

Värdena i Vågsjön består i att sjön är en klarvattensjö med en fytoplanktonsammanställning som i det närmaste kan jämföras med de sjöar som finns i fjällen. Detta gör sjön unik för den här regionen och därmed skyddsvärd. Övriga värden i sjön är förekomst av sjöhjortron och en bottenfaunasammansättning som visar på höga naturvärden.

Skogsbruksåtgärder är den främsta faktorn i Vågsjöns påverkansområde, vilket kan leda till en grumligare vattenmiljö som skadar Vågsjöns värden. Försurning av vattenmiljöer i påverkansområdet leder till negativa effekter på värdena. Vandringshinder i in- och utlopps bäckar hindrar fisk och övrig fauna från att genomföra sina naturliga vandringar. Utsättningar av främmande arter kan skada den naturliga faunan och ett alltför intensivt fiske kan leda till utarmning av vissa fiskarter.

I Venabäcken finns höga naturvärden vilket förekomst av flodpärlmussla visar på. Här finns även ett naturligt självreproducerande bestånd av öring, vilket är en förutsättning för att flodpärlmusslan ska kunna fortplanta sig. I ån finns även en bottenfaunasammansättning som pekar på höga naturvärden. Venabäcken är i övrigt ett vattendrag med en hög grad av naturlighet vilket bidragit till dess höga naturvärden.

Det främsta hotet mot naturvärdena i Venabäcken kommer från skogsbruksåtgärder som utförs inom påverkansområdet och som därför kan skada både mussel- och öringbestånd. Försurning av sjöar och vattendrag, vilket delvis är ett resultat av skogsbruksåtgärder, är en annan påverkansfaktor som leder till negativa effekter på värdena i Venabäcken. Dikningar och rensningar av vattendrag i påverkansområdet kan bidra till att bottnar slammar igen, vilket kan påverka värdena negativt.

Venabäcken är skyddad som naturreservat och är ett Natura 2000-område vilket innebär att det är förbjudet att utan tillstånd bedriva någon typ av verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett sådant område. Denna tillståndsplikt gäller även för verksamheter som bedrivs eller vidtas utanför Natura 2000-området.

Mälarens närområden (Stäholmsbäcken)

Allmänt

Vattenförekomst i avrinningsområdet är Stäholmsbäcken.

Status

Den ekologiska statusen för Stäholmsbäcken är otillfredsställande. Parametern bottenfauna är utslagsgivande. Det är även problem med övergödning i Stäholmsbäcken. Den kemiska statusen är god och det är inte problem med försurning.

Föroreningskällor

Närområdena i Västmanlands län består till stor del av åkermark och är mycket sjöfattiga. Den höga andelen jordbruksmark och det stora antalet enskilda avlopp gör att det är problem med övergödning i sjöar och vattendrag. Djurhållning bedrivs även i avrinningsområdet.

I Stäholmsbäckens avrinningsområde ingår Munktorps tätort som är kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp. Avloppsvattnet från Munktorp går in till reningsverket i Köping och belastar inte Stäholmsbäcken. Däremot sker utsläpp från dagvattenledningar i Munktorp. Vid akuta situationer kan det bli nödvändigt med bräddning av avloppsvatten från avloppspumpstationer.

Mälaren

Allmänt

Vattenförekomster är Mälaren – Galten och Köpings hamn. Mälaren är i sin helhet klassad som riksintresse. De fyra stora åarna; Arbogaån, Hedströmmen, Köpingsån och Kolbäcksån mynnar i Mälarens västra del och svarar för 46 % av tillrinningen.

Mälarens vattenvårdsförbund kontrollerar kvaliteten i sjön.

Status

Mälaren – Galtens ekologiska status är måttlig. Bedömningen baseras på växtplankton. Köpingsviken har klassificerats till ett kraftigt modifierat vatten och

måttlig ekologisk potential med hänsyn till den påverkan som följer av hamnverksamheten.

Det är problem med övergödning i Mälaren. Mälaren är inte försurad. Mälaren uppnår inte god kemisk status på grund av för höga kvicksilverhalter.

Föroreningskällor

Mälaren är intensivt utnyttjad som recipient. När det gäller näringsämnen kommer den största delen från jordbruksmark, men de kommunala reningsverken svarar också för en förhållandevis stor andel. Även enskilda avlopp bidrar med betydande mängder av framför allt fosfor. Den interna belastningen från överlastade bottensediment är fortfarande betydande. Tillförseln av tungmetaller och organiska miljögifter till Mälaren är betydande från olika verksamheter. Avgaserna från motorbåtar och kemiska ogräs-, svamp- och insektsmedel inom jordbruk, industri och hus kan utgöra hot mot vattenkvaliteten. Undersökningar visar dock låga eller mycket låga halter av metaller och stabila organiska ämnen (DDT och PCB) i abborre, gös och gädda, samt dioxiner i ål. En hel del metaller når sjön via dagvatten.

Värdefulla vattenmiljöer

Lindöberget väst och Mälaren är nationellt värdefulla vattenmiljöer.

I direkt anslutning till Mälaren finns några kommunintressanta naturområden, se vidare kapitlet Natur. Dessa är Norska hagar, Malmön inklusive Barkarövikén, Cementatippen, Avhulta och ön Vässman.

Strandskydd

Allmänt

Sveriges stränder är en värdefull naturtillgång med omfattande biologisk mångfald som ger möjlighet till rika naturupplevelser. Strandskydd och allemansrätt gör vårt land unikt i ett internationellt perspektiv. De första bestämmelserna som gav möjlighet att förbjuda bebyggelse inom strandområdena kom på 1940-talet. Skyddet har sedan utvidgats genom ett flertal lagändringar. Den nuvarande strandskyddslagen började gälla den 1 juli 2009 med undantag för vissa bestämmelser om områden för landsbygdsutveckling som började gälla den 1 februari 2010.

Syfte

Syftet med strandskyddet är att långsiktigt både trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Strandskydd gäller generellt för det land- och vattenområde som ligger inom 100 meters avstånd från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Vissa områden är undantagna. Strandskyddet kan också utökas till 300 meter från strandlinjen.

Inom den strandskyddade zonen är det t.ex. förbjudet att uppföra nya byggnader och utföra andra anläggningar eller anordningar som strider mot strandskyddets syfte, det vill säga försämrar tillgängligheten enligt allemansrätten eller väsentligt

försämrar livsvillkoren för växter och djur. Exempel på detta är båthamnar, bryggor, parkeringsplatser och golfbanor. Det är också förbjudet att utföra andra åtgärder som kan skada växt- och djurliv, till exempel fälla träd, gräva eller gödsla.

Strandskyddet i Västmanland och i Köpings kommun

Länsstyrelsen i Västmanlands län beslutade den 4 juni 1999 att följande områden inte ska omfattas av strandskydd enligt bestämmelserna i miljöbalken (en översyn av äldre beslut):

- Strandområden vid insjöar och vattendrag, som inte finns redovisade på den tryckta editionen av Lantmäteriverkets Terrängkartan/Gröna kartan (den äldre benämningen är topografiska kartan). För Köpings del avses 10FNO Örebro Ed5 T5 okt 1992, 10GNV Eskilstuna Ed4 T5 maj 1992, 11FSO Lindesberg Ed5 T5 juni 1992 och 11GSV Västerås Ed4 T5 mars 1994.
- Strandområden vid vattendrag, eller delar av vattendrag, som finns redovisade med enkeldragen blå linje på Terrängkartan/Gröna kartan utanför tjugofem meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Strandskydd intill 100 meter ska dock gälla för delar av vattendrag i de fall dessa är belägna nedströms vattendrag med sådan bredd, att dess båda strandlinjer finns redovisade på Terrängkartan/Gröna kartan. Strandskydd intill 100 meter ska även gälla vid Valstaån nedströms Lundbysjön i Köpings kommun.
- Strandområden vid insjöar eller vattendrag som ingår i detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10) som vunnit laga kraft efter den 1 juli 1975 och före den 1 juli 1999.

Länsstyrelsen beslutade den 19 december 1996 att förbudet mot att uppföra nya byggnader inom strandskyddsområde enligt dåvarande 16 § 1 stycket naturvårdslagen, nuvarande 7 kap 16 § miljöbalken inte ska gälla sådana byggnader, anläggningar eller anordningar som utgör komplement till befintlig, i laga ordning, uppförd huvudbyggnad för bostadsändamål på en ianspråktagen tomtplats och som förläggs längre från stranden än huvudbyggnaden under förutsättning att tomtens areal är högst 2 500 m² och att, om tomtens areal är mer än 2 500 m², kompletteringar i sin helhet förläggs inom 20 meter från huvudbyggnaden.

Detta beslut upphör att gälla vid utgången av 2014. I och med den nya lagstiftningens införande får länsstyrelsen besluta om generella undantag. Något nytt beslut är ännu inte fattat. (Ett nytt beslut kan medge undantag för kompletteringsåtgärder till en huvudbyggnad. Byggnader inom tomtplats, inom 15 meter från huvudbyggnaden men inte närmare strandlinjen än 25 meter kan undantas från dispenskravet.)

Upphävt strandskydd vid Köpings hamn

Länsstyrelsen beslutade den 12 november 1999 att strandskydd inte ska gälla inom Köpings hamn. Det första beslutet om upphävt strandskydd togs 1977.

Utökat strandskydd vid Mälaren

Länsstyrelsen beslutade den 18 juni 1975 om utökat strandskydd till 300 meter vid vissa sjöar och vattendrag. I Köpings kommun gäller det Mälaren samt vid stränderna av i Mälaren befintliga öar, holmar och skär.

Det utökade strandskyddet gäller som längst t.o.m. den 31 december 2014 då Länsstyrelsen ska ha fattat nya beslut om områden som fortsättningsvis ges ett utökat strandskydd, som mest till 300 meter från strandlinjen.

Ny strandskyddslag

Från den 1 juli 2009 gäller nya regler för strandskydd intill sjöar och vattendrag. Den nya strandskyddslagen innebär ökat lokalt och regionalt inflytande, samordning med plan- och bygglagen, främjande av landsbygdsutveckling i områden med god tillgång till stränder och skärpta regler i mer exploaterade områden. Det generella strandskyddet gäller även fortsättningsvis inom 100 meter från strandlinjen.

De viktigaste nyheterna i strandskyddet är att:

- Kommunerna får ansvar för att besluta om dispenser och upphävande av strandskydd i detaljplaner.
- Kommunerna kan peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden) där det ska vara lättare att få dispens.
- Vid varje beslut om dispens eller upphävande ska lämnas en fri passage för allmänheten.
- Länsstyrelsen ska bevaka strandskyddsintresset vid kommunal planläggning.
- Länsstyrelsen kan överpröva kommunala dispenser och upphävande av strandskyddet i detaljplan.

Byggnadsnämnden i Köpings kommun har tidigare, genom delegation från Länsstyrelsen, haft möjlighet att ge dispenser vid bygglov. Enligt den nya lagen har kommunerna ansvar för både dispenser och tillsyn av strandskyddet (med några undantag då Länsstyrelsen prövar vissa dispensbeslut och har tillsyn över vissa områden). Kommunerna kan även upphäva strandskydd i områden som berörs av detaljplaner. I detaljplanen får kommunen besluta att strandskydd upphävs för ett område, om det finns särskilda skäl och intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset. En bestämmelse om upphävande får dock inte avse ett sådant område som omfattas av länsstyrelsens beslutanderätt.

Det ska finnas en zon som möjliggör fri passage närmast vattnet när strandskyddet upphävs eller dispens ges. Det ska säkerställas fri passage för allmänheten och bevaras goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Strandskyddet stärks genom att de särskilda skäl som krävs för att få en dispens eller upphäva strandskyddet preciseras i lagtexten.

Landsbygdsutvecklingsområden i strandnära lägen (LIS)

LIS får tillämpas från den 1 februari 2010. En förändring är att kommunerna får ansvaret för att i översiktsplanen redovisa områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, inom vilka vissa lättnader i strandskyddet avses gälla. Redovisningen ska vara vägledande vid prövningar av upphävande- och dispensfrågor.

För att ett område ska kunna anges för landsbygdsutveckling måste vissa kriterier vara uppfyllda.

- Området ska vara lämpligt för utveckling av landsbygden.
- Området är av sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt.

Redovisningen i översiktsplanen bör göras efter en bred kartläggning och inventering av kommunens strandområden. Kunskap måste även tillföras om var det kan finnas områden där åtgärder kan antas ge långsiktigt positiva sysselsättningseffekter och som kan bidra till att upprätthålla serviceunderlaget på landsbygden. En väl avvägd bedömning ska sedan kunna göras av vilka områden som finns där eventuella lättnader i strandskyddet kan accepteras om åtgärder i form av bebyggelse eller anläggningar bidrar till en utveckling av landsbygden.

Friluftsliv och rekreation

Riksintressen

Riksintresse Friluftsliv

Naturvårdsverket beslutade den 8 juli 1988 om riksintresseområden för friluftsliv. I Köpings kommun finns ett område av riksintresse för friluftslivet, Strömsholmsområdet. Endast en liten del av området berör kommunen. Området är sedan länge skyddat som naturreservat. Området är även av riksintresse för naturvård.

Riksintresse för rörligt friluftsliv 4 kap 2 § MB

I 4 kap 2 § MB anges att Mälaren med öar och strandområden är av riksintresse för turism och rörligt friluftsliv. Syftet är att skydda de betydelsefulla natur- och kulturvärden som området inrymmer så att dessa värden inte går förlorade genom olika typer av exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön. Bestämmelserna utgör inte hinder för utveckling av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet. Inom området ska turismens och friluftslivets intressen särskilt beaktas, när man gör en bedömning av om exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön kan tillåtas. Det är främst det rörliga friluftslivets intresse, som står i fokus. Vid tillämpningen av bestämmelserna ska man utgå från de samlade natur- och kulturvärdena som finns i hela det geografiska området.

I översiktsplanen för Köping från 1990 gjordes en avgränsning av området av Länsstyrelsen och berörda kommuner i samverkan. I Munktorp går gränsen söder om vägen Lindbacken-Nalbesta-Ullvi- Stenby-Norrhamra. Mot Köpings tätort går gränsen strax väster om Malmöns planområde och öster om järnvägen.

Naturvårdsverket kommer troligen att initiera en utredning av natur- och kulturmiljövärdena inom området.

Värdefulla områden för friluftsliv och rekreation

Runt om kommunen och i dess närmaste omgivningar finns ett antal större och mindre områden med speciella kvaliteter av värde för friluftslivet. Kommunen har under våren 2009 redovisat områden till Skogsstyrelsen som har i uppgift att sammanställa en lista över *skogar med höga sociala värden* i hela landet. De utpekade områdena kommer att ersätta de tidigare samrådsområdena där kommunen hade möjlighet att framföra synpunkter vid avverkningar. Nedan följer en beskrivning av områdena, se även karta.

Köpings tätort

S:1 Skoftesta

Tätortsnära strövområde. Motionsslinga med elljus. Parkeringsplats finns. Skoftesta skans. Bullerstört från E18.

S:2 Nibbleskogen

Tätortsnära strövområde, mycket använt av skolorna ("Ur och skur"-förskola.)

S:3 Pelarskogen

Gammal tallskog, strövområde intill bebyggelse.

S:4 Högstaskogen

Tätortsnära men mer extensivt strövområde. Bär- och svampmarker. Pistolskyttebana vid Husta.

S:5 Ullviskogen

Strövområde.

S:6 Jörlö

Tätortsnära men extensivt strövområde. Bär- och svampmarker.

S:7 Korslöt

Utflyktsmål. Strövområde intill Korslöts golfbana. Parkeringsplats och säsongöppen restaurang vid golfbanan. Vintertid skidåkning på golfbanan speciellt när det inte finns så mycket snö i andra områden. Fornborgen Korslöts skans. Bra stig – slinga som tidigare haft elljus. Delar av området har höga naturvärden.

S:8 Johannisdalsskogen med fortsättning över E18 mot Odensvi

Tätortsnära strövområde med väl skyltade motionsslingor av olika längder med elljus. Även strövstigar. IKW-stugan med aktiviteter (IKW Friidrott-Skidor och Köping-Kolsva Orienteringsklubb). Parkeringsplats. Kommunal skötselplan inom tätortsnära och kommunägda delar. Det tidigare milspåret norr om E18 underhålls inte längre.

S:9 *Ålestaskogen*

Tätortsnära strövområde med spontant uppkomna stigar. Nära lågstadieskola och förskolor, som utnyttjar området mycket.

S:10 *Karlbergsskogen*

Tätortsnära strövområde delvis av parkkaraktär. Elbelyst motions slinga. Gång- och cykelvägar, delvis hårdgjorda. Ridstigar i östra delen. Växt- och fågelokal. Studieområde för skolorna. Lokalhistoriskt intresse. Intill Gammelgården (bebyggelsehistoriskt museum med sommaröppet kafé och många aktiviteter). Römosse används vid bågsytte. Kommunal skötselplan. Höga naturvärden med bl.a. rödlistade arter och mycket lövskog. Parkeringsplats.

S:11 *Norsa båtgravar*

Utflyktsmål. Betydelsefullt fornminnesområde. Intilliggande område rikt på vårblommor.

S:11 *Norsa hagar*

Ett restaurerat våtmarksområde med rikt fågelliv. Delar av området har höga naturvärden. Fågelutkikspunkt och strövstigar i ängs- och hagmarker. Parkeringsplats. Föreslaget som kommunalt naturreservat.

S:12 *Djurgårdsskogen, Kungsängen, område vid Matiro, Köpingsön*

Eckbackar med mycket höga naturvärden (rödlistade svampar etc.) och mycket värdefulla gamla träd, främst alm, ek och lind. Stora ekar som är naturminnen (NM). Rik vegetation, särskilt på våren, och rikt fågelliv. Området Eckbacken föreslaget som kommunalt naturreservat.

S:13 *Område vid Malmön*

Bl.a. energiskogsplantering och kommunal trädplantering som lämnats för fri utveckling och där ett rikt fågelliv utvecklats. Kan bli närströvområde, utflyktsmål och studieområde för skolorna om åtgärder för att förbättra tillgängligheten vidtas. Föreslaget som kommunalt naturreservat.

Kolsva tätort

S:14 *Vargheden-Rotsjön*

Tätortsnära strövområde med gammelskog intill idrottsplatsen Vargheden. Motions slinga med elljus och andra strövstigar. Bär- och svampskogar.

S:14 *Gråtbrons naturreservat*

Område med höga naturvärden. Naturreservat sedan 2010.

S:14 *Fältspatgruvan*

Utflyktsmål. Ett nedlagt fältspatbrott. Varphögar av stort geologiskt intresse som är naturminne. Det vattenfyllda brottet används för bad och dykning.

S:15 Öster Guttsta

Tätortsnära strövområde med strövstigar intill Malmaskolan (skola F-9) samt fritidshem och fritidsgård. En markerad och förbättrad stig – slinga används av skola och allmänhet.

S:16 Norr Bergtorpet

Öster om väg 250: Tätortsnära strövområde norr om Kolsva vid KUJ-banan.

Begränsas av närhet till nedlagd soptipp, skjutbana och bergtäkt.

Väster om väg 250: Skogsdungar mellan Hedströmmen och vägen med botaniska värden.

Norr Kolsva

S:17 Hedströmmens naturreservat

Utflyktsmål. Naturreservat kring delar av Hedströmmen med varierad natur och intressanta forssträckor m.m. Strövstigar. Botaniska värden, rikt fågelliv. (Det område som redovisas här motsvarar värdekärnan enligt Plan för bevarande och restaurering av Hedströmmen, Länsstyrelsen 2008, d.v.s. ett större område än nuvarande reservat.) Parkeringsplats. Utanför reservatet intressanta områden för fritidsfiske.

Munktorps tätort

S:18 Norr Munktorp med Davidskällan

Utflyktsmål. Tätortsnära strövområde. Davidskällan är besöksmål av lokalhistoriskt intresse.

Norra Mälarstranden - Söder Munktorp

S:19 Lindöberget naturreservat

Utflyktsmål. Naturreservat bestående av två delar, ett berg och ett vassområde. Berget är mest besökt. Rik flora, speciellt på våren, utsiktspunkt, rikt fågelliv. Parkeringsplats.

S:20 Skogen norr om Hogsta – Stäudd

Strövområde intill fritidshusområde. Bär och svampmarker. Fornborgen Ringmursberget.

S:21 Dävö Krutkällaren

Utflyktsmål. Tätortsnära strövområde intill fritidsbebyggelse vid Sandviken-Dävö. Badplats.

S:22 Ekeby hagmarker

Utflyktsmål. Hagmarksområde med höga botaniska värden. Natura 2000-område.

S:23 Gäslinge – Ytterberga – Kröcklinge

Tätortsnära bär- och svampmarker. Området är lätt tillgängligt via den hårdgjorda vägen till ställverket (vägen är avstängd med bom).

S:24 Väster Släta och Rabobäcken

Strövområde intill Släta idrottsplats och vid den natursköna Rabobäcken. Motionsslinga med elljus 1,5 km. Även naturvärden.

S:25 Området vid Kolmilan i Himmeta (besöksmål)

Utflyktsmål. Miljöskapande skog kring modern kolmila där många aktiviteter försiggår.

S:26 Sundänge intill fritidsbebyggelse

Söder om fritidshusområdet: Strövområde intill fritidsområde. Bär- och svampmarker.

Norr om fritidshusområdet: Backar med ädellövskog.

Odensvi och västerut

S:27 Tängsta naturreservat

Utflyktsmål. Naturreservat med gammelskog. Svampmarker. Strövstigar och parkeringsplats.

S:28 Tränsta

Utflyktsmål. Motionsslinga med elljus samt en hel del strövstigar. Tränstagården (kommunägd; används bl.a. av Hägersta IF). Parkeringsplats.

S:29 Visbergets fornborg

Utflyktsmål. Lättillgänglig fornborg.

Västra Skedvi

S:30 Näs naturreservat

Utflyktsmål. Intressanta naturformationer. Strövstigar. Parkeringsplats.

S:31 Jättekyrkans fornborg

Utflyktsmål. Fornborg.

Nordvästra delen – Näverkärret, Ire

S:32 Ullbo naturcampingplats norr om Iresjön

Utflyktsmål.

Leder och stråk

KUJ-banan

KUJ-banan är banvallen där Köping - Uttersbergs järnväg gick. Den är nu rekommenderad cykelväg mellan Köping och Kolsva. Vissa minnesmärken från järnvägsepoken är kvar (järnvägsanknuten bebyggelse, stenstolpar, Tyskbron m.m.). Mycket använd av gående, cyklister, inlines-åkare och även för ridning.

Romboleden

Romboleden är en av Europas längsta pilgrimsleder. Romboleden är markerad från Munktorps kyrka till Köping vidare upp mot Kolsva och Hedströmsdalen till Skinnskatteberg, mot Dalarna och slutar vid Nidarosdomen i Trondheim i Norge. Den ingår i ett system av pilgrimsleder i Europa där Santiago di Compostela i Spanien är den sydliga ändpunkten och Trondheim den nordliga.

Cykelstråk

Köping är en cykelvänlig kommun. Cykelkarta finns framtagen som visar cykelvägar i centrala Köping samt ger förslag på cykelturer i kommunen. Del av cykelleden runt Mälaren (Svenska Cykelsällskapet m.fl) går igenom Köpings kommun. Se mer om cykelvägar i kapitlet [Kommunikationer](#).

Cykelvägen till Malmön

En separat cykelbana från Kungsängsvägen till Vitön. Förlängning till udden planeras.

Fritid, kultur och turism

Det finns ca 320 olika föreningar Köping. Kommunen bidrar aktivt med stöd på olika sätt, administrativt och även ekonomiskt genom föreningsbidrag till anläggningar, hallar, samlingslokaler och olika verksamheter.

Fritids- och sportaktiviteter

I Köpings kommun finns goda möjligheter att utöva sport och motion. Det finns flera motionsspår, sport- och badanläggningar.

Idrottsanläggningar

Köping

F:1 Kristinelunds sportfält. På sportfältet finns ishall, bandyanläggning, flera fotbollsplaner varav en med konstgräs, tennisbanor och tennishall. Tennishallen drivs av Köpings Tennisklubb.

F:2 Köpings IP – Friidrottsanläggning och fotbollsplan.

F:3 Zigenarbacken – Fotbollsplaner och KIF:s klubbstuga

F:4 Köpings Arena – Bordtennisarena

F:5 Karlbergshallen – Idrottshall

F:6 Ullvihallen – Idrottshall

F:7 Badhushallen – Idrottshall

F:8 Scheele bollhall – Idrottshall

F:9 Tunahallen – Idrottshall

F:10 Varpaplan vid Malmönvägen

F:11 Skateboardbana och BMX-bana vid Folkets park

F:12 Bangolf vid Mariebergsgatan

F:13 Bågsytte

Kolsva

F:14 Malmahallen – Idrottshall

F:15 Vargheden – Fotbollsplaner

F:16 Brovallen – Fotbollsplan och cricketplan

F:17 Hästhagen – Fotbollsplan

F:18 Hagens IP – Fotbollsplan (grus), löparbanor, hockeyrink (sommartid skating), boule

F:19 Malmaskolans skolgård – Spontanidrottsplats 20x40 m med konstgräs, volleybollplan

Himmeta

F:20 Släta IP - Fotbollsplan

Munktorp

F:21 Tallåsens idrottsplats - Fotbollsplan

Odensvi

F:22 Odenvalla – Fotbollsplaner

Andra idrottsanläggningar är Köpings ridklubb vid Erikslund, Korslöts golfbana, bågskyttebana, motorbanor, sportflygplats samt tre skytteanläggningar.

Motionsspår

Flera strövområden finns med gång- och joggingspår som på vintern spåras för skidåkning.

Köping

- Johannisdalsskogen – elljusspår 2,5 km, 3 km och 5 km
- Karlbergsskogen – elljusspår 1,8 km
- Skoftestaskogen – elljusspår 2 km

Kolsva

- Vargheden – elljusspår 1,5 km
- Hagen ”Folkets Park” – 1,7 km (ej elljus)
- Korslöt – 2,5 km (ej elljus)

Himmeta

- Släta IP – elljusspår 2,5 km.

Munktorp

- Tränsta – elljusspår 1,7 km.

Bad

Köping

- Karlbergsbadet – Inomhusbad
- Kristinelundsbadet – Utomhusbassäng
- Mellanbadet på Malmön – Friluftsbad
- Norra udden på Malmön – Friluftsbad där man får ta med hundar

Kolsva

- Malmabadet
- Kommunalbadet i Hedströmmen

Utöver dessa bad, som kommunen har ansvar för finns badplatser bl.a. vid sjöarna Skedvisjön, Västlandasjön och Iresjön.

Småbåtshamnar och båtuppläggningsplatser

- Inre hamnen. Köping – Småbåtshamn nära stadens centrum. Här finns båtplatser, båthus samt gästhamn med serviceanläggning. Via Köpingsåns utlopp når man Mälarens innersta vik Galten.
- Blästersund – Småbåtshamn vid Malmön längst ut på Malmön, på gränsen till Kungsörs kommun.
- Båtuppläggningsplatser vid Inre hamnen.

Fritidsfiske

Mälaren är ett enskilt vatten vilket betyder att fiske med handredskap är tillåtet och inget fiskekort är nödvändigt. Norr om Köpings centralort finns många fiskevatten för både kast- och flugfiske. Fiskekort krävs och kan köpas på flera olika ställen.

Kulturverksamhet

Kulturverksamhet utövas genom föreningar och organisationer samt av kommunala verksamheter och i arrangemang.

Bibliotekets tjänster erbjuds via stadsbiblioteket, Kolsva bibliotek, bokbussen samt ”Boken-Kommer verksamheten”. Böcker, ljudböcker, tidskrifter, musik och filmer finns för utlåning. Tjänster som internet, släktforskning och dagstidningar från hela Sverige och utlandet finns att tillgå. Föreläsningar och sagoläsningar varvas med aktiviteter som musiklek och målarskola. På stadsbiblioteket finns även kommunens konsumentvägledning.

Köpings museum grundades 1887. Museet har en bred verksamhet med samlingar, utställningar, museibutik och pedagogisk verksamhet. Inom Köpings museum finns ett unikt apoteksmuseum, Scheeles minne och Brandmuseet samt friluftsmuseet Gammelgården. I Nyströmska gården finns det gamla snickeriet bevarat och KUJ:s järnvägsmuseum innehåller lok och vagnar som körts på KUJ (Köping – Uttersbergs järnväg). Bil- och teknikhistoriska samlingarna i gamla KMV-lokalerna drivs av Bil- och teknikhistoriska sällskapet och stiftelsen Bertil Lindblads samlingar.

Kulturanläggningar

Köping

- K:1 Forum – Teater och samlingslokaler, (IOGT-NTO)*
K:2 Hagateatern – Lokaler för amatörteater (kommunen)
K:3 Folkets Hus – Samlingslokaler, (Folkets Hus-föreningen) och Köpings Stadsbibliotek

- K:4 Utställningshallen – Utställningslokaler och turistbyrå (kommunen)*
- K:5 Köpings museum med apoteksmuseet Scheeles minne och Brandmuseet*
- K:6 Gammelgården*
- K:7 Nyströmska gården*
- K:8 KUJ:s järnvägsmuseum*
- K:9 Bil- och teknikhistoriska samlingarna*
- K:10 Biografen*
- K:11 Smedjan*
- K:12 Ögir*
- K:13 Folkets Park*

Kolsva

- K:14 Kolsva bibliotek*
- K:15 Centrumhuset – Samlingslokal*
- K:16 Kvarnen – bl.a. Bellman-museum*
- K:17 Kolsva hembygdsgård*

Munktorp

- K:18 Kommunhuset – Samlingslokal*
- K:19 Tallåsgården – bygdegård*

Odensvi

- K:20 Odensvigården*
- K:21 Dybecksgården*

Landsbygden

- K:22 Himmeta bygdegård*
- K:23 Näverkärrets bygdegård*
- K:24 Västra Skedvi bygdegård*

Det finns också andra, vanligen föreningsdrivna lokaler i och utanför tätorterna som används för olika arrangemang.

Turism

Köping har många områden som är intressanta att besöka för såväl turister som kommunens egna invånare. De främsta besöksmålen i Köpings tätort är den byggda miljön från 1800-talets slut, museerna, Karlbergsskogen och Malmön. I Kolsva finns bruksmiljön och utanför tätorterna bland annat de olika lederna och fina naturområden, fornlämningar och kyrkor.

Köpings främsta turistmål finns inom museisektorn där såväl Bil- och teknikhistoriska samlingarna, KUJ-museet, apoteksmuseet Scheeles minne samt hållristningarna vid Häljesta tilldrar sig ett internationellt intresse.

Inom Köpings kommun finns ett stort antal fornminnen. De flesta ligger dolda i marken. Några av dem syns väl i landskapet och är viktiga besöksmål. De mest framträdande är Ströbohög, båtgravarna vid Norsa, hållristningarna i Häljesta,

gravfältet vid Åsby samt fornborgarna, där några av de största är Skoftesta skans, Korslöts skans och Visbergets fornborg.

De områden som är intressanta att besöka såväl för turister som för kommunens invånare nämns under flera av rubrikerna i planeringsunderlaget:

- Kultur och fritid
- Natur
- Vatten
- Kulturmiljö
- Friluftsliv och rekreation

Boende

I Köping finns det 5 241 småhus och 7 650 flerbostadshuslägenheter⁵. Andelen lägenheter i flerbostadshus är större än andelen i småhus jämfört med riket. Bostadsbebyggelsen är koncentrerad till tätorterna Köping, Kolsva och Munktorp med 17 750, 2 400 respektive 450 invånare⁶.

1991-2007 har det tillkommit 196 småhus och 34 flerbostadshuslägenheter (226 har byggts och 192 har rivits)⁷. Nya bostäder har huvudsakligen tillkommit i Köpings tätort och i form av enskilt uppförda småhus på landsbygden.

Bebyggelse på landsbygden

18 %, ca 4 400, av kommunens invånare bor utanför de större tätorterna Köping, Kolsva och Munktorp. Särskilt i den södra delen av kommunen finns många enskilda hus och mindre bybildningar på landsbygden. Större byar finns vid Ekeby, Bro och Himmeta, vid Odensvi, Kindbro och Kölsta samt vid Västra Skedvi och Näverkärret.

Mark på landsbygden planlagd för bostäder finns vid Mista och Torp.

Fritidshusområden

I 2008 års taxering redovisades 920 fastigheter taxerade som fritidshus i Köpings kommun. Flertalet av dessa ligger i täta fritidshusområden med byggrätt reglerade i detaljplaner. Sundänge fritidshusområde vid Västlandsjön är det största med nära 300 fastigheter. Allt fler väljer att bosätta sig permanent i Sundänge sen Sundänge fick kommunalt vatten och avlopp. Intill flera av kommunens övriga sjöar finns mindre områden med tät fritidsbebyggelse. Längs Mälarens norra strand finns flera områden från Stäudd till Dävö intill gränsen mot Hallstahammars kommun. Alla planlagda områden har äldre detaljplaner som förutsätter en enkel fritidsbebyggelse med begränsade byggrätter och enkla anordningar för vatten och avlopp. I många planer begränsas möjligheten att vidta byggnadsåtgärder som förutsätter anordnande av avloppsledningar.

⁵ SCB 2007

⁶ SCB 2010

⁷ SCB 2008

Landsbygdsutveckling

Från den 1 juli 2009 gäller nya regler för strandskydd intill sjöar och vattendrag. En förändring är att kommunerna får ansvaret för att i översiktsplanen redovisa områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden), inom vilka vissa lättnader i strandskyddet avses att gälla. Läs mer om strandskydd i kapitlet [Vatten](#).

Skola och utbildning

Utbildningsverksamheten inom Köpings kommun omfattar förskola, familjedaghem, förskola, förskoleklass, grundskola, särskola, fritidshem, gymnasieskola och vuxenutbildning.

Förskoleverksamheten i Köpings kommun består av 32 förskolor med varierande storlek, uppdelade på nio enheter. Flera förskolor har inriktningar mot utevistelse eller ekologisk profil.

Det finns 11 grundskolor i Köpings kommun, varav 7 ligger i tätorten Köping. Övriga skolor finns i Kolsva, Odensvi, Himmeta och Munktorp.

I tätorten Köping finns gymnasieskola med specialprogram för bordtennis och fordonsteknik.

Vuxenutbildningar i Köpings kommun drivs genom Kompetenscenter. Under ett år strömmar 1 500 personer genom utbildningarna på Kompetenscenter.

Kompetenscenter arbetar med:

- Vägledning och information om studier och yrken
- Kommunala vuxenutbildningar från grundskola till gymnasium (Komvux)
- Svenska för invandrare
- Lärcentra för högskola på distans
- Företagsutbildningar

Vård och omsorg

Äldreboenden

I Köpings kommun finns totalt 11 särskilda boenden för äldre varav 7 i Köpings tätort, 3 i Kolsva och 1 i Munktorp. Totalt antal permanenta platser inom dessa boenden uppgår till 358 varav 252 i Köpings tätort, 76 i Kolsva och 30 i Munktorp. Inom boendeenheterna finns även 46 korttidsplatser varav 40 i Köpings tätort och 6 i Kolsva.

Funktionshinder

I kommunen finns 9 bostäder med särskild service för totalt 80 personer. Kommunen bedriver även daglig verksamhet vid Tunadals dagcenter samt s.k. utegrupper som finns placerade på olika platser i Köpings tätort.

För psykiskt funktionshindrade finns ett särskilt boende med 14 platser samt en enhet med 6 platser. Aktiviteter för psykiskt funktionshindrade bedrivs vid Karlbergsgården.

Sjukvård

Närsjukvården utgör basen i hälso- och sjukvården. Huvudman för närsjukvården i länet är Landstinget Västmanland.

Det finns 4 familjeläkarmottagningar i Köpings kommun. Här finns bland annat familjeläkare, distriktssköterskor, barnvårdscentral, arbetsterapeuter och kuratorer.

I Köping finns ett närsjukhus som är till för invånarna i Köping, Arboga, Kungsör, Hallstahammar, Skinnskatteberg, Norberg och Fagersta. Sjukhuset innehåller bland annat medicinmottagning, röntgen, laboratorium samt 5 vårdavdelningar och akutmottagning.

För hälso- och sjukvården vid kommunens särskilda boenden ansvarar kommunen för sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter. Landstinget ansvarar för läkare.

Teknisk försörjning

Avfall

Köpings kommun bildade tillsammans med Arboga kommun och Kungsörs kommun Västra Mälardalens Kommunalförbund 1 januari 2006.

Renhållningsansvaret är uppdelat mellan kommunalförbundet och VafabMiljö. VafabMiljö är ansvarig för bl.a. behandling av hushållsavfall och drift av Återbruket i Köping.

Hushållsavfallet samlas in i två fraktioner, brännbart avfall och bioavfall. Det brännbara hushållsavfallet förbränns på Norsa förbränningsanläggning i Köping och bioavfallet lastas på Norsa avfallsanläggning och transporteras till biogasanläggning i Västerås. Det finns 16 återvinningsstationer (ÅVS) i kommunen och ett Återbruk (ÅVC). Återvinningsstationerna drivs av FTI AB (Förpacknings och tidningsinsamlingen) och VafabMiljö ansvarar för Återbruket.

Grovavfallet från återbruken behandlas, lastas om eller förbränns på Norsa avfallsanläggning för vidare transport till mottagande anläggningar. Deponidelen inom avfallsanläggningen avslutas till årsskiftet 2008. Restfraktioner som inte går att återvinna transporteras till Gryta avfallsanläggning i Västerås.

Vatten och avlopp

Av kommunens innevånare är cirka 80 % anslutna till det kommunala vatten och avloppsnätet.

Vatten

Tätorterna Köping, Kolsva och Munktorp samt Sundänge försörjs med vatten från vattenverket vid Lötgatan med överföringsledningar. I Köping och Kolsva finns vattentorn som hjälper till att hålla rätt tryck i ledningarna och fungerar dessutom som stöd vid avbrott av vattenleveransen. I Himmeta, Kölsta och Odensvi-Kindbron finns små vattenverk.

Avlopp

Från tätorterna Köping, Kolsva och Munktorp samt Sundänge leds avlopp till Norsa avloppsreningsverk med överföringsledningar. Norsa avloppsreningsverk behandlar avloppsvatten med mekanisk-, kemisk- och biologisk rening där fosfor, biologiskt nedbrytbart och kväve avskiljs. Efter rening släpps det ut i Mälaren. I Himmeta, Kölsta och Odensvi-Kindbron finns små avloppsreningsverk.

I bostadsområden som ligger utanför VA-verksamhetsområdet leds avloppet i de flesta fall till infiltrationsanläggningar och/eller wc-tankar. Enskilda och småskaliga vatten- och avloppslösningar får anordnas där kommunalt vatten- och avlopp inte finns eller inte planeras.

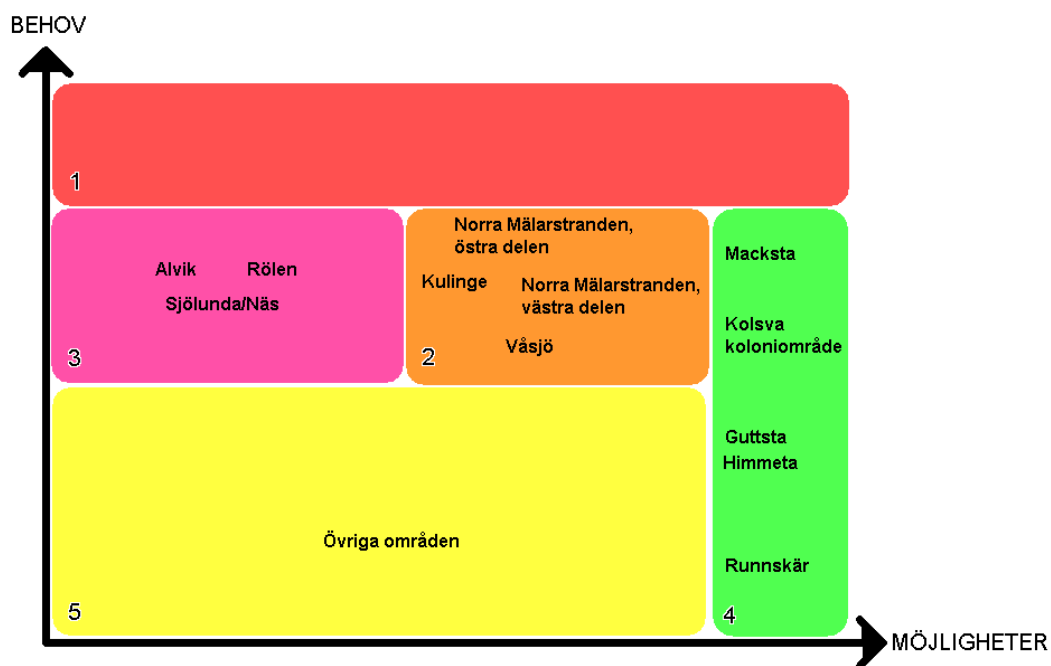
VA-plan

En vatten- och avloppsplan (VA-plan) för Köpings kommun 2010-2025 antogs av kommunfullmäktige i mars 2011. VA-planens syfte är att få en heltäckande långsiktig planering för vatten- och avloppsförsörjningen i kommunen utanför nuvarande verksamhetsområden. Särskilt intresse har lagts på att hitta långsiktigt hållbara lösningar för tätbebyggda fritidshusområden. Sammanfattande information finns om respektive område. VA-planen finns att hitta på [Köpings kommuns hemsida](#).

I VA-planen finns också riktlinjer för utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen, förslag till VA-försörjning i avvaktan på utbyggnad av allmän eller gemensam anläggning och planering för gemensamma VA-anläggningar.

Områdestyper

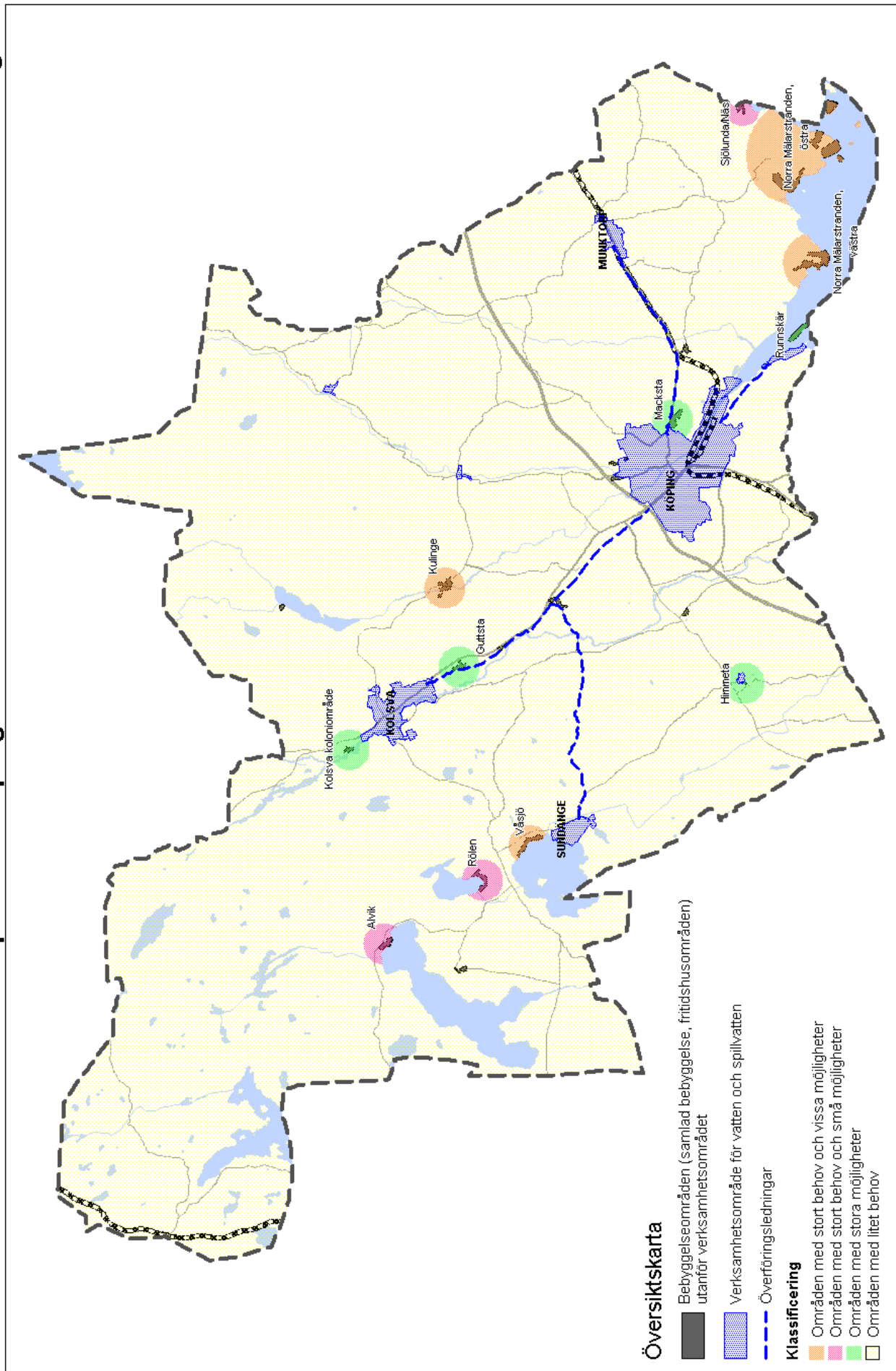
Uppdelning i olika områdestyper och prioritering av dessa områden har gjorts utifrån områdets behov av bättre vatten- och avloppslösningar och de möjligheter som finns att ansluta områdena till kommunalt vatten och avlopp.

Områden indelade i de fem områdestyperna utifrån behov och möjligheter

Många av områdena har bedömts ha behov av förbättrade lösningar antingen genom anslutning till det kommunala ledningsnätet eller genom lokala gemensamhetsanläggningar i områdena.

Klassificering av områden redovisas på kartan.

Dagvatten

Dagvatten är ytavrinnande nederbörd i form av regn- och smältvatten. För att vattenbalansen inte ska rubbas bör dagvattnet återföras till marken. Dagvatten för med sig föroreningar som metaller och näringsämnen till sjöar och vattendrag. Föroreningarna i dagvattnet kommer dels från tydliga källor som till exempel industrier, dels från diffusa utsläpp som luftföroreningar, trafik och byggnadsmaterial.

I tätorterna Köping, Kolsva och Munktorp finns dagvattenledningar för att avleda regnvatten från hårdgjorda ytor från fastigheter, allmän platsmark och gatumark. Det finns även diken och krossdiken som avvattnar vissa områden. Där det är möjligt skapas förutsättningar för lokalt omhändertagande av dagvatten. Det kan på många ställen vara problem att hitta lösningar på då marken till stor del består av lerjordar.

Energi

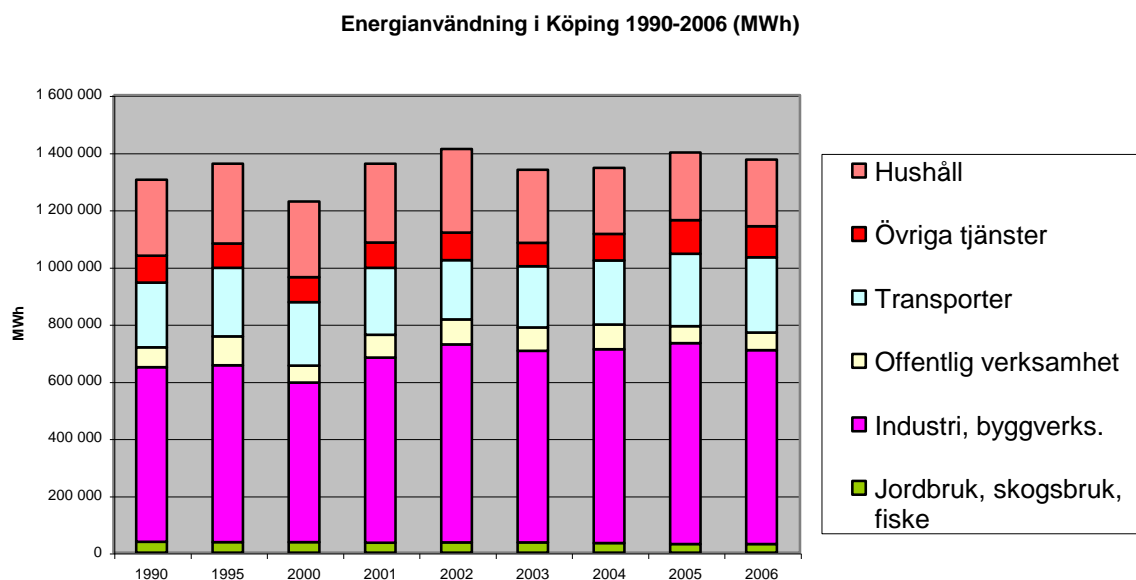
Energiplan

Kommunfullmäktige beslutade om energiplan för Köpings kommun 2003. Planen anses inte längre vara aktuell.

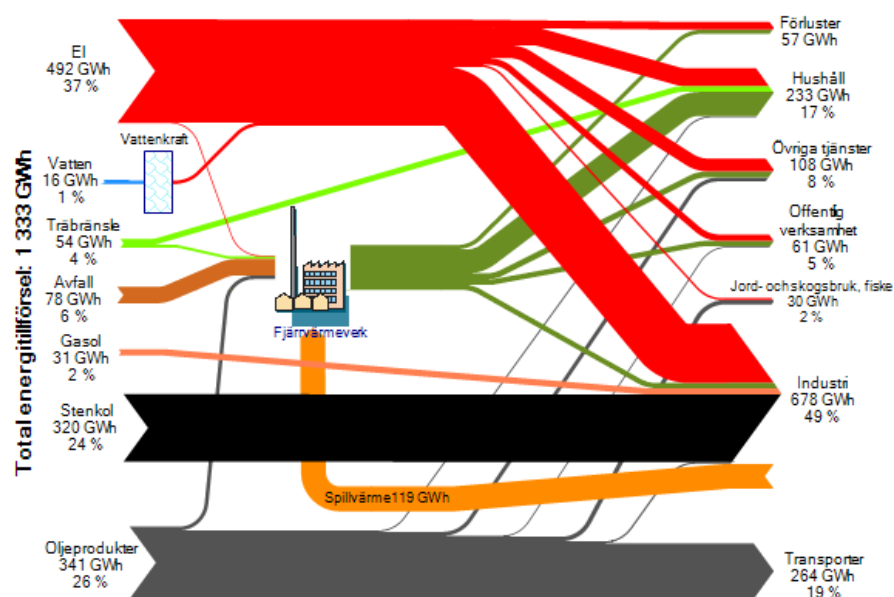
Energiförbrukning

Den totala energianvändningen inom Köpings kommun är drygt 1,3 TWh per år.

Se diagram för fördelningen mellan olika verksamheter 1990-2006.

I figuren nedan redovisas var energin kommer ifrån och till vad det går.

Bilden kommer från länsstyrelsens rapport *Klimatstrategi för Västmanlands län, 2008*

Riksintresse

Energimyndigheten beslutade den 19 maj 2008 om riksintresseområden för vindkraft i landet. Västmanlands län har inte något utpekade område av riksintresse. Det finns inte heller något annat riksintresse utpekade inom området energi, varken vad gäller produktion eller distribution.

Vindkraft

Vindkraften är en förnybar energikälla och kan bidra till en energiomställning. Elförbrukningen i landet är ca 145 TWh (SCB 2007). Vindkraften svarar för endast 1,4 TWh (SCB 2007).

Riksdagens mål för den svenska vindkraftsutbyggnaden är att det år 2015 ska vara möjligt att producera 10 TWh vindkraft per år. Energimyndigheten har föreslagit regeringen att det år 2020 ska vara möjligt att producera 30 TWh vindkraft.

En vindkartering har tagits fram av Energimyndigheten, med hjälp av institutionen för geovetenskaper, Uppsala universitet. Då riksintresseområdena togs fram var ett av kriterierna att det skulle vara en medelvind på minst 6,5 m/s. Inom Köpings kommun finns det ett par områden enligt vindkarteringen som kommer upp i de nivåerna.

2011 beviljades Köpings kommun tillsammans med Hallstahammars kommun statligt stöd från Boverket för att ta fram en vindkraftspolicy som ska möjliggöra en uthållig förnyelsebar energiproduktion. Arbetet med vindkraftspolicyn har resulterat i en färdig samrådshandling som skickades ut på samråd i två månader mellan den 31 oktober 2011 och den 16 januari 2012. Policyn har som främsta syfte att skapa ett gemensamt kommunöverskridande besluts- och planeringsunderlag för att underlätta en framtida utbyggnad av vindkraft i de båda kommunerna.

I samband med framtagandet av vindkraftspolicyn gjordes även en landskapsanalys. Den ska fungera som ett underlag och komplement till vindkraftspolicyn och även utgöra ett stöd för övrig planering och prövning enligt Plan- och bygglagen samt Miljöbalken. I landskapsanalysen delas landskapet in efter karaktär, särart, innehåll och värden. De olika landskapskaraktärerna analyseras utifrån dess tålighet för en exploatering av vindkraft. Fyra intressanta områden för vindkraft är identifierade men ytterligare utredningar krävs för att besluta om markområdenas lämplighet. Vindkraftspolicyn ska fungera som ett underlag inför fortsatt arbete med ett tillägg till de båda kommunernas översiktsplaner.

De fyra vindkraftsintressanta områdena benämns som V1, V2, V3 och V4. Område V1 är beläget i norra delen av Köpings kommun, nord-ost om Kölsta på gränsen mot Skinnskattebergs och Surahammars kommuner. V2 återfinns på gränsen mellan Hallstahammars och Köpings kommuner, den norra delen av området genomkorsas av väg E18. Område V3 ligger i nära anslutning till väg E18 öster om Stickling/Himmeta och Valla, i sydöstra delen av Köpings kommun. V4 är beläget 2km ost-nordost om Hallstahammars tätort, på gränsen mot Västerås kommun.

Vattenkraft

Inom Köpings kommun finns sex mindre vattenkraftverk med en sammanlagd produktion om ca 20 GWh/år. I Hedströmmen finns kraftstationer vid Nygårdsforsen, Kolsva, Lyftinge, Ekeby, Östtuna, Kallstena och i Gisslarbo.

Kraftledningar

Kommunen genomkorsas av en östvästlig 400 kV-ledning, Örebro - Himmeta – Västerås med transformatorstation i Himmeta som ingår i det nationella stamnätet. Ledningen ägs och förvaltas av Svenska Kraftnät AB. Ledningen har kapacitet för 400 kV, men drivs bara med 220 kV. Svenska kraftnät planerar att spänningshöja den till 400 kV om ca 10 år. Vattenfall AB äger och förvaltar tre 130 kV-ledningar som genomkorsar kommunen.

Elsäkerhetsverket har bestämmelser byggnadsfria avstånd till kraftledningar. Detta för att hindra risker för att någon person, byggnad eller ledning skadas.

Det finns regler för avstånd mellan högspänningsledning och:

- **Byggnad eller byggnadsdel**
Avståndet mellan ledningen och närmaste byggnadsdel ska vara minst 5 m från ledningar som har en spänning på högst 55 kV. Om spänningen är högre ska avståndet vara minst 5 m plus ett spänningstillägg utanför detaljplanelagt område och minst 10 m inom detaljplanelagt område. Högspänningsledningar (med än 1 kV) får inte vara framdragna över byggnad.

- **Parkeringsplats**
Avståndet mellan ledningen och parkeringsplatsens närmaste ytterkant ska vara minst 5 m om ledningen har en spänning på högst 55 kV och minst 10 m vid mer än 55 kV.
- **Skolgård, camping, idrottsplats m.m.**
Det ska vara minst 20 m mellan områdets närmaste gräns till högspänningsledningen. En högspänningsledning får inte vara framdragen över eller i farlig närhet av skolgårdar, idrottsplatser, travbanor, skjutbanor, anlagda campingplatser eller bad- och lekplatser och inte heller i farlig närhet av åskådarpplatser.
- **Brännbart upplag samt förvarings och hanteringsplats för brandfarlig eller explosiv vara.**
En högspänningsledning får inte vara framdragen i farlig närhet av plats där brännbart upplag i regel förvaras eller där brandfarlig eller explosiv vara förvaras eller hanteras ovan jord.
- **Vindkraftverk**
Vindkraftverk kan orsaka skador på kraftledningar, exempelvis genom att delar av turbinbladen eller is som bildats på bladen kan lossna och kastas på ledningen. Elsäkerhetsverket rekommenderar därför att minsta horisontella avståndet mellan vindkraftverk och högspänningsledning bör vara minst vindkraftverkets totala höjd, det vill säga navhöjden plus halva turbindiametern.

Fjärrvärme

Fjärrvärme finns i tätorterna Köping och Kolsva. I Köping är i princip alla flerfamiljshus anslutna och ca 40 % av småhusen. I Kolsva är merparten av flerfamiljshusen anslutna men bara ett mindre antal småhus, ca 55 st. Vattenfall som stått för värmeproduktionen i Kolsva har under 2009 överlåtit panncentralen till kommunen.

Distributionsnäten ägs av kommunen, men endast en liten del av energin produceras i den egna produktionsanläggningen, Norsaverket. Spillvärme från industrin (Yara AB) står för den största andelen. Näst störst är Vafab Miljö AB som levererar från sin avfallsförbränning. I Kolsva produceras all värme med i huvudsak pellets som bränsle.

Den totala fjärrvärmeförsäljningen är ca 200 GWh, varav nästan hälften går till flerfamiljshus och ca 25 GWh till industrin.

Data- och tele

Bredband

Infrastruktur som vägar, järnvägar och kraftledningar passerar intill Köpings tätort. På samma sätt har ett antal aktörer byggt ut infrastruktur för bredband till

Köpings tätort och trafiken i dessa kan överföras till/från Köpings Kabel-TV AB:s stadsnät.

Köpings Bostads AB påbörjade år 1986 utbyggnad av det kabel TV-nät som idag övergått till att vara kommunens stadsnät. Successivt har bolagets egna bostäder, så gott som alla privata hyresvärdar, bostadsrättsföreningar samt verksamhetsfastigheter av olika slag anslutits till Köpings stadsnät.

I början av 2000-talet anslöts Kolsvas tätort och Malmön till Köpings stadsnät. Även Munktorps tätort är anslutet men överföringen är inhyrd på kabel tillhörande Telia Sonera. Sundänge anslöts i samband med att VA-nätet byggdes ut. Sammanlagt är, på bostadssidan, ca 9 600 hushåll anslutna.

Miljö- och riskfaktorer

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel som infördes med miljöbalken 1999 för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk.

Utgångspunkten för en norm är kunskaper om vad människan och naturen tål. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljökvalitetsmålen. De nivåer som en miljökvalitetsnorm anger får inte överskridas efter ett visst fastställt datum.

Idag finns det miljökvalitetsnormer för:

- olika föreningar i utomhusluften (SFS 2001:527)
- olika kemiska föreningar i fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)
- omgivningsbuller (SFS 2004:675)

PM10 och PM2,5 är partiklar som är högst 0,01 mm respektive högst 0,0025 mm stora. Under 2010 infördes miljökvalitetsnormer för partiklar (PM 2,5).

Normer för partiklar (PM10) infördes 2001. Myndigheter och kommuner ansvarar för att miljökvalitetsnormerna uppfylls.

Miljökvalitetsnormer ska beslutas för samtliga sjöar och vattendrag enligt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Vattenmyndigheterna beslutar om miljökvalitetsnormer för vatten.

Enligt 4 kap 1 § PBL ska det särskilt framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att iaktta gällande miljökvalitetsnormer.

Buller

Buller är oönskade ljud och det är ett utbrett miljö- och folkhälsoproblem. Buller påverkar människors hälsa och utveckling samt vår möjlighet till en god livskvalitet. Det finns många fler effekter av buller än att människor upplever sig vara störda, exempelvis olika effekter på hälsan. Buller kan exempelvis negativt påverka vår prestation, inlärning och sömn. För den vuxna befolkningen finns undersök-

ningar som indikerar att det hos höggradigt exponerade personer finns ökad risk för blodtryckssjukdomar. Mycket höga ljudnivåer kan orsaka hörselnedsättning, öronsusningar och förvrängningar av hur ljud upplevs. (Källa: Socialstyrelsens hemsida).

Rapporten *”Bättre plats för arbete”* redovisar olika verksamheters risker samt riktvärden för skyddsavstånd. Ett riktvärde ska vara vägledande för bedömningar med hänsyn till lokala faktorer och särskilda omständigheter i det enskilda fallet.

Riktvärden för bullernivåer finns framtagna för t.ex. industribuller, buller från skjutbanor, byggarbetsplatser samt spår- och vägtrafik. En sammanställning av gällande riktvärden finns på [naturvårdsverkets hemsida](#).

Ljudmiljön är även en viktig kvalitet för upplevelsen av natur- och kulturmiljöområden och har stor betydelse för att nå flera av miljökvalitetsmålen. Bullret, de oönskade ljuden, breder ut sig mer och mer. För skogspromenader, bär- och svampplockning, jakt och fiske, bad- och båtliv är tystnaden en viktig del av upplevelsen. Många ljud hör också till upplevelsen så som fågelsången, lövprasslet och vattnets många olika ljud gör vår vistelse i naturen rikare. God ljudkvalitet i ett område innebär att påverkan av önskvärda ljud överväger påverkan av buller.

Vad som upplevs som godtagbar ljudmiljö i ett rekreationsområde påverkas i hög grad av områdestyp och förväntningar. I parker och närområden förväntar man sig inte total frihet från samhällsbuller. Beger man sig längre bort gör man det ofta just för att få en tystare miljö. Därför måste det finnas olika grader av tystnad. Den som gör sig besväret att färdas långt för att uppleva tystnad ska också kunna lita på att slippa oönskade ljud. De metoder som används för att beskriva bullersituationen i natur- och rekreationsområden varierar med ambitionsnivå, syfte och typ av område. Men det är viktigt att enas om gemensamma, nationella mått- och inventeringsmetoder, för jämförelser och för att underlätta utveckling. Därför har ett samverkansprojekt som leds av Naturvårdsverket och Vägverket startats för att ta fram mått och inventeringsmetoder. Naturvårdsverket har sammanställt kunskaper inom detta område i sin rapport *Ljudkvalitet i natur- och kulturmiljöer. God ljudmiljö, mer än bara frihet från buller, Rapport 5709*. I rapporten redovisas mått och inventeringsmetoder. Där finns fem bullerklasser A-E som indelas efter ljudnivå och tid av bullerfrihet.

Miljö kvalitetsnorm för omgivningsbuller (SFS 2004:675)

EU behandlar omgivningsbuller som ett av de viktigaste miljöproblemen. Den 1 juli 2004 trädde förordningen (2004:675) om omgivningsbuller i kraft. Enligt förordningen finns en skyldighet att genom kartläggning av buller och upprättande av åtgärdsprogram sträva efter att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa.

I den första fasen som rapporterades till EU 2007 har kommuner med mer än 250 000 invånare kartlagt hur många personer som är bullerutsatta. Trafikverket har kartlagt antalet bullerutsatta utefter vägar med mer än 6 miljoner fordon/år respektive järnvägar med mer än 60 000 tåg/år. I den andra fasen berörs

kommuner med mer än 100 000 invånare och vägar med mer än 3 miljoner fordon per år och järnvägar med mer än 30 000 tåg per år.

Mälardalen har ca 15 000 tåg/år (varav ca 6 000 är godståg och ca 9 000 är persontåg). Det innebär att ingen kartläggning har gjorts och kommer heller inte att göras under fas 2. E18 har ca 5 miljoner fordon/år och en bullerkartläggning kommer att göras under fas 2.

Enligt preliminära beräkningar från Trafikverket för E18 uppnås 55 dB(A) cirka 120 meter från vägmitt och 70 dB(A) cirka 45 meter från vägmitt.

Riktvärden för buller

De bullerriktvärden som normalt inte bör överskridas vid nybyggnation av bostäder är enligt riksdagsproposition 1996/97:53, Infrastrukturinriktning för framtida transporter:

30 dB(A) ekvivalent ljudnivå inomhus

45 dB(A) maximal ljudnivå inomhus nattetid

55 dB(A) ekvivalent ljudnivå utomhus (vid fasad)

70 dB(A) maximal ljudnivå vid uteplats i anslutning till bostad

För vibrationer från järnväg tillämpar Trafikverket 0,4 mm/s (RMS 1-80 Hz) som den nivå som ska följas vid nybyggnation.

Vägtrafikbuller

Bullerstörningar från trafiken är sannolikt det vanligaste problemet. Riksdagen har i samband med Infrastrukturpropositionen 1996/97:53 fastställt riktvärden för buller från vägtrafik vid nybyggnation. Naturvårdsverket har angett förslag till riktvärden för buller från vägtrafik.

Järnvägstrafikbuller och vibrationer

Trafikverket har i samarbete med Boverket och Naturvårdsverket tagit fram riktvärden som bör eftersträvas för att klara en god miljö kvalitet. Riktvärdena finns representerade i skriften ”Buller och vibrationer från spårburen linjetrafik Riktlinjer och tillämpning” (Dnr SO2-4234/SA60).

Skjutbanebuller

Buller från skjutbanor kan orsaka stora problem. Allmänna Råd: SNV:s riktvärden avseende skjutbanebuller (SNV RR 1981:2)

Industribuller

För buller från industriell verksamhet bör riktvärden enligt Externt industribuller - allmänna råd (SNV RR 1978:5 rev. 1983) från Naturvårdsverket inte överskridas.

Genomförda bullermätningar

ÅF-Ingemansson har på uppdrag av Tekniska kontoret utfört mätningar under hösten 2006 på Ågärdsgatan, Ringvägen och Gamla Norsavägen som en följd av inkomna skrivelser från boende.

Ågärdsgratan

På Ågärdsgratan visar utredningen att ljudnivån inomhus uppfyller riktvärdet för nybyggda bostäder, men riktvärdet för maximala ljudnivån överskreds flera gånger under mätningen. Orsaken var framförallt tung trafik och mopeder.

Ringvägen

Utredningen Ringvägen visar att riktvärdet för maximal ljudnivå inomhus överskreds under samtliga mätperioder. Orsaken var i huvudsak tung trafik.

Gamla Norsavägen

ÅF-Ingemansson har på uppdrag av Tekniska kontoret utfört mätningar under hösten 2006 på Gamla Norsavägen som en följd av skrivelser från boende. Mätningarna visade att bullret från närliggande industrier ger en viss bakgrundsnivå. Mätningarna visade att Naturvårdsverkets rekommendationer för högsta maximala ljudnivå från industrier, såväl nattetid som dagtid överskreds. Även rekommendationer för högsta ljudnivå från vägtrafiken överskreds utomhus. Men utredningen visar också att vägtrafiken påverkar den klagandes fastighet marginellt.

Beräkningar i samband med detaljplaneläggning

Då kv. Fylgia planerades för bostäder tog ÅF-Ingemansson AB på uppdrag av NCC AB fram en trafikbullerutredning, daterad 2007-10-30. Utredarens slutsats var att de rekommenderade riktvärdena för buller skulle klaras inom området, under förutsättning att husen placerades på ett visst sätt.

Mätningar i samband med förstudier

Vägverket har i samband med förstudier utfört bullermätningar för

- Översyn Munktorp väg 558 och 518. Förstudie, 2005. Buller Munktorp, problem efter väg 558 och 518.
- Väg 56 delen genom Köping nuvarande väg 250. Förstudie, 2005. Kvarteret Bertil, Bergslagsvägen. Beräknade bullernivåer: 61 dBA.

Trafikplan Köping

I trafikplanen antagen av kommunfullmäktige den 13 februari 2003 har bullerberäkningar utförts som visar ljudnivån vid fasad utomhus.

Mälarbanan

Trafikverket har utfört bullermätningar utefter Mälarbanan 1998-99. På uppdrag av Banverket har Ingemansson Technology AB utfört en buller- och vibrationsutredning för Mälarbanan inom Köpings kommun.

Radon

Radon är en färg- och luktlös radioaktiv gas som bildas när radium sönderfaller. Radonet följer med luften in i lufrör och lungor. Det är strålningen vid sönderfallet som är skadlig och kan orsaka lungcancer. Problem med radon i bostäder kan orsakas antingen av markförhållanden eller av byggmaterialet i huset. Blå

lättbetong som ger radon tillverkades under åren 1929 till 1975 och var populärast på 50- och 60-talen.

Socialstyrelsen har ett riktvärde på 200 Becquerel⁸ per kubikmeter luft (Bq/m³) för radon i inomhusluft. Riktvärdet gäller för bostäder, förskolor, skolor och andra allmänna lokaler.

Miljökontoret har sedan 2006 arbetat med ett tillsynsprojekt på skolor och förskolor där krav har ställts på radonmätningar. Alla förskolor och skolor har mätt radon och åtgärder för att sänka radonhalterna till under riktvärdet har genomförts.

Världshälsoorganisationen WHO har redovisat nya rekommendationer om att länder bör införa ett riktvärde på 100 becquerel per kubikmeter luft (Bq/m³).

En radonriskkarta över Köpings kommun togs fram på 1980-talet baserad på befintligt kartmaterial (topografiska, jordartsgeologiska, berggrundsgeologiska kartblad och flygradiogrammetriska gammastrålningskartor). Kommentarer till kartan finns i en kort rapport från SGU *Kommentarer till radonriskkartor över Köpings kommun*, daterad 1983-12-13.

SGU har 2008 publicerat en rapport inom ramen för det s.k. Västra Mälardalsprojektet, *Regionala radonundersökningar inom Västra Mälardalen*, SGU-rapport 2008:12. Rapporten kan inte användas som planeringsunderlag enligt SGU, utan är en sammanställning av mätningar som har gjorts. Mätningarna visar på ett flertal stora skillnader mot vad som kunde förväntas enligt radonriskkartan.

Naturligt radioaktiva ämnen i dricksvatten

I grundvattnet finns naturligt radioaktiva ämnen som lakats ut från berggrunden. Risken med radon i dricksvatten är främst det radon som avgår till inomhusluften vid dusch, bad, tvätt etc. och som därigenom inandas. En radonhalt i vattnet av 1 000 Bq/l beräknas bidra med ca 100 Bq/m³ till inomhusluften. Risken med uran i dricksvatten är påverkan på njurfunktionen vilken orsakas av uranets kemiska egenskaper, inte av en stråldos. En finsk studie visar att dricksvatten med hundratals mikrogram uran per liter kan ge små, men mätbara effekter på njurarna. Effekter på njurfunktionen går troligen tillbaka om exponeringen minskar.

Resultaten av undersökningen av uran och andra naturligt radioaktiva ämnen i dricksvatten visar som förväntat att förhöjda och höga halter av de radioaktiva ämnena är vanligare i områden med höga uranhalter i berggrunden, men sambandet mellan uran och dess sönderfallsprodukter radium-226 och radon-222 i dricksvatten är svagt, dvs. höga halter av ett ämne innebär inte att även övriga radioaktiva ämnen förekommer med höga halter. Mellan närliggande brunnar är det också ofta stora skillnader i vattenkvalitet även vad gäller radioaktiva ämnen. De lokala kemiska förhållandena har stor inverkan på förekomst och löslighet av ämnena i det enskilda vattenmagasinet.

⁸ Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se, 3 november 2008

I Köpings kommun finns det radon i dricksvattnet i Kölsta, Kindbro och Västra Skedvi vattenverk. Radonet renas bort innan det når användaren. Det finns uran i grundvattnet som tas upp vid Lötgatans vattenverk som försörjer Köping, Kolsva, Munktorp och Sundänge. Uranhalterna är på godkänd nivå när vattnet når användaren.

Det finns risk för höga uran- och radonhalter i dricksvatten från enskilda vattentäkter. Då halterna varierar mycket beroende på lokala förhållanden måste provtagning alltid ske för att kontrollera om halterna överskrider gränsvärden eller rekommenderade värden enligt nedanstående tabeller.

För att avlägsna radon finns i dag väl beprövad teknik som reducerar radonhalterna med 90–95 %. För att avlägsna andra radioaktiva ämnen är erfarenheterna ännu begränsade i Sverige men en metod för att reducera uran- och radiumhalter är att använda olika typer av jonbytarfilter.

Socialstyrelsen riktvärden gäller för enskilda brunnar:

Radon-222	>1000 Bq/l	Otjänligt
Uran	>15 µg/l	Tjänligt med anmärkning

Livsmedelsverkets gränsvärden gäller för vattentäkter som betjänar fler än 50 personer, tillhandahåller mer än 10 m³ per dygn eller ingår i en kommersiell verksamhet:

Radon-222	<100 Bq/l	Tjänligt
	100–1000 Bq/l	Tjänligt med anmärkning
	>1000 Bq/l	Otjänligt
Total indikativ dos (TID) (100 µg/l uran ger 0,1 mSv/år, 0,5 Bq/l radium-226 ger även 0,1 mSv/år)	>0,1 mSv/år	Tjänligt med anmärkning

Ras, skred och erosion

Naturen undergår en ständig förvandling. Landhöjningen, klimatet och människans ingrepp förändrar markens stabilitet. Under årens lopp kan därför mark som bedömts som säker bli osäker.

När block, stenar, grus- och sandpartiklar rör sig fritt, talar man om ras. Ras sker i bergväggar, grus- och sandbranter. Om en sammanhängande jordmassa kommer i rörelse kallas det skred. Skred förekommer i jordar med mo, mjåla och lera – framför allt kvicklera (lera som blir i stort sett flytande när den rörs om). Både ras och skred kan inträffa utan förvarning.

Ras och skred kan uppträda i samband med snösmältning och tjällossning samt under perioder då det regnat mycket, det vill säga då vattentrycket i jorden är högt. Under de senaste hundra åren har stora skred blivit allt vanligare, vilket troligen beror på att den naturliga jämvikten har rubbats genom människans ingrepp.

Förutsättning för att ett skred ska inträffa är att det är nivåskillnader i terrängen och att leran belastas med fyllningar och/eller byggnader. Även muddring och vattenståndssänkning liksom sprängning, pålning och andra kraftiga vibrationer kan förorsaka skred. Skred kan också utlösas av naturliga orsaker som höga grundvattentryck och erosion.

Översiktliga karteringar

I Västmanlands län genomfördes en översiktlig kartering av SGI i början av 1980-talet på initiativ av Länsstyrelsen. Utredningen visade att risken för stora skred (d.v.s. större än 1 ha) kunde bedömas som liten inom Västmanlands län. SGI konstaterade emellertid att tät bebyggelse var vanlig längs vattendragen och då kan även mindre jordrörelser ge upphov till stora skador. Viktiga faktorer i bedömningen är markhöjd och marklutning, lerdjup, lerans hållfasthet och vattentrycket inuti leran (portrycket) samt eventuella belastningar.

Det är viktigt att notera att undersökningarna bara gäller för befintliga förhållanden. Om det blir aktuellt med en exploatering av något slag måste noggranna utredningar göras.

Nya metoder och karteringar

Nya värderingar, nya forskningsrön om hållfasthet och sättet att räkna stabilitet har förändrats. Det har gjorts att äldre resultat inte längre är tillämpbara utan nya beräkningar bör göras även på äldre undersökningar. Det är viktigt att se över de beräkningar som inte har gjorts enligt Skredkommissionens anvisningar som kom 1995. Det är också viktigt att beakta klimatförändringens betydelse. Ökade nederbördsmängder kan leda till ökat vattentryck i marken, vilket kan påverka markens stabilitet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) gör nu en översyn av de karteringar som gjorts inom bebyggda områden. Arbetet kommer att pågå under flera år och har inletts i de områden där problemen är störst. Västmanlands län är inte prioriterat och det dröjer innan det är vårt läns tur att bli karterat.

Vidtagna åtgärder

Efter den första översiktliga karteringen som SGI gjorde på 1980-talet har mera utförliga undersökningar gjorts i ett par områden i kommunen. På några ställen har åtgärder vidtagits för att göra marken säkrare. Kommunen har fått statsbidrag för en del av åtgärderna.

Köpings kommun har beställt en skredriskartering för Köpings tätort av SGI. Resultatet kommer att redovisas under 2011.

Erosion

SGI har översiktligt inventerat samtliga svenska kustkommuner och kommunerna runt Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön och Siljan/Orsasjön vad gäller förutsättningar för erosion och inträffad stranderosion.

Enligt SGI:s översiktliga inventering finns det ingen pågående erosion i Köpings kommun, däremot finns det erosionskänsliga jordarter utefter Mälaren i form av silt. Se dokument på [Swedgeos hemsida](#).

Silthaltiga jordarter i Köping

Förekomsten av silthaltiga jordarter inom Köpings kommun har sökts fram via jordartskartan. Områdena är i allmänhet små och förekommer inte i närheten av strömmande vattendrag.

Översvämning

Inom Köpings kommun finns områden med risk för översvämning. Risken kan öka genom klimatförändringarna.

Översiktliga översvämningsskarteringar

SMHI har på Räddningsverkets (numera MSB – Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) uppdrag utfört översiktliga översvämningsskarteringar för Mälaren (2001-10-23) och längs Hedströmmen, sträckan Uttersberg till mynningen i Mälaren (2004-04-30). Skarteringarna är avsedda som ett översiktligt underlag för kommunens planering. Som höjddata användes Lantmäteriets digitala då tillgängliga GSD-Höjddata som baseras på ett höjdvärde var 50:e meter i ett regelbundet rutnät. Lantmäteriet genomför 2011 en laserskanning som ska ge bättre höjddata.

Om kommunen avser att detaljplanera ett område som ligger inom översvämningsszonerna, eller behöver underlag för byggnation i eller nära vattendrag, krävs bättre och mer detaljerade beräkningar av vattenstånd och en mer noggrann beskrivning av topografin i området.

Mälaren

Avtappningsmöjligheterna i Mälaren är idag otillräckliga och behöver förbättras.

Den vattendom som nu gäller för regleringen av Mälaren är från 1966. Enligt denna dom skall vattennivån +31 cm RH00 (+89 cm i RH2000) i Mälaren eftersträvas vid reglering av avtappningen.

Det högsta vattenstånd som uppmätts under den tid Mälaren varit reglerad (1941–2004) är + 89 cm (RH00) (+147 cm i RH2000), vilket inträffade i december 2000. Redovisningen av översvämningsskänsliga områden i skarteringarna stämmer väl överens med vilka områden som drabbats vid höga flöden.

Höjduppgifter om Mälarens vattenstånd kan anges i olika höjdsystem. För att undvika förväxling måste höjdsystemet anges vid varje höjd. Förut användes vanligen RH00. Här anges i andra sammanhang används RH70 och ibland Mäla-

rens höjdsystem. Ett nytt höjdsystem har införts 2009, RH2000. Här anges höjder i RH00 men också omräknat till RH2000.

Klimat och sårbarhetsutredningen

Klimat- och sårbarhetsutredningen har kartlagt samhällets sårbarhet för klimatförändringar och extrema väderhändelser. I uppdraget ingick att särskilt redovisa översvämningsrisker och avtappningsmöjligheter för Hjälmaren, Mälaren och Vänern. Resultatet presenterades i ett betänkande 2006 (SOU 2006:94). Utredningens slutbetänkande kom 2007 (SOU 2007:60).

I klimat- och sårbarhetsutredningen har man bl.a. kommit fram till att regnen blir intensivare i framtiden och kommer oftare, särskilt sommartid, vilket kan ge lokala översvämningar. Tillrinningen till Mälaren ökar vintertid men vårflo den blir kortare och tidigare. Troligen ökar frekvensen av höga vattennivåer. Däremot sker ingen ökning av tillfällena med de mest extrema högvattennivåerna.

Utredningen har valt att studera en nivå som ungefär motsvarar ett 100-årsflöde såväl i dagens som i ett framtida klimat. Sannolikheten är 63 % att det flödet inträffar under en 100-årsperiod eller 39 % inom en 50-årsperiod. Detta vattenstånd är ca +100 cm (RH00). Mälaren är på grund av sin storlek ett trögt system. När ett högt vattenstånd inträffar kommer det därför att dröja åtskilliga veckor innan vattenståndet sjunker. Under den tiden är det ganska sannolikt att ogynnsamma vindar förvärrar situationen. Hänsyn ska därför också tas till en vindpåverkan som kan uppgå till ca 30 cm. Nivån blir då + 130 cm (RH00) (ca +190cm i RH2000).

För dimensionerande vattennivå har man valt ett värde som ungefär motsvarar ett dimensionerande flöde för klass I dammar plus vindpåverkan. Ett sådant vattenstånd ska statistiskt sett inträffa mer sällan än en gång på 10 000 år. Det anges till +230 cm (RH00) (ca +290 cm i RH2000). De värden som utredningen anger att kommunerna ska planera för är generellt sett högre än de som angavs i karteringen från 2001.

Klimat- och sårbarhetsutredningen rekommenderar att kommunerna inte tillåter någon nybyggnation under nivån +230 cm i RH00 (+290 cm i RH2000). Vissa undantag kan göras ned till nivån +130 cm (+190 cm i RH2000). Detta anser man ska gälla till dess möjligheterna till avtappning av Mälaren förbättrats. Höjdkartering av Mälarens norra strand genomfördes 2010. Planering för ombyggnad av Slussen i Stockholm och Södertälje sluss har påbörjats men det dröjer kanske 10 – 20 år innan alla tillstånd är klara och åtgärderna kan genomföras.

Om Mälaren skulle stiga till den högsta nivån som anges ovan skulle det få stora effekter i Köping, främst kring Nya Hamnvägen och industrierna där, vid Malmönvägen och på Malmön, kring järnvägen och för teknisk försörjning.

Längre österut, framför allt i Stockholmstrakten, skulle konsekvenserna bli förödande för samhället även vid 100-årsflödet och ge mycket omfattande skador på bebyggelse och infrastruktur. Däremot skulle inte konsekvenserna av ett 100-års-

flöde i Köping få så mycket mer omfattande konsekvenser än de som inträffade år 2000.

Regeringen har gett myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att utreda vilka konsekvenser en översvämning till nivån +310 cm i RH2000 skulle få för samhällsviktiga funktioner. Utredningen ska bli klar under 2011.

I detaljplanen för Malmön som vann laga kraft 2002 angavs att bebyggelse ska placeras och utformas med hänsyn till höga vattenstånd på nivån +130cm (RH00) (+190 cm i RH2000).

Hedströmmen

Hedströmmen är ett reglerat vattendrag med en rad broar, dammar och andra hinder. Den karta i översvämningsskarteringen som är resultatet av de genomförda beräkningarna är det viktigaste dokumentet när konsekvenserna av olika scenarier ska bedömas. Även för Hedströmmen är bristerna i de höjddata som använts besvärande och gör att ytterligare studier behövs.

Den kraftiga vårfloden 1977 ledde till stora översvämningar inom Köpings kommun, framför allt inom Kolsva samhälle och över åkermarken vid Hedströmmens nedre lopp samt på vissa tomter på Malmön och berörde också fritidshus. Länsstyrelsen i Västmanlands län har utifrån flygbilder redovisat områden som översvämmades inom Hedströmmens avrinningsområde, se karta.

En hotfull situation uppstod även 1999 när vallarna vid Malmön brast vilket bland annat berodde på eftersatt underhåll. Köpingöns invallningsföretag (ett torrlägningsföretag från år 1947) ansvarar för vallarna. Vattennivån var också nära att skada fritidshus.

Hedströmmens vattenförbund där bland annat Köpings kommun ingår bildades 1987 för ”att genom rensning, vattenreglering eller andra vattenvårdande åtgärder främja ett från allmänna och enskilda synpunkter ändamålsenligt utnyttjande av vattnet i Hedströmmens vattensystem”. Förbundets uppgifter gäller numera i huvudsak kontroll av vattenkvaliteten.

Köpingöns Invallningsföretag bildades enligt vattenlagens bestämmelser år 1947 med avsikten att torrlägga strandängar för omvandling till åkermark. Det är fem olika markägare som har olika andelstal varav en är Köpings kommun. Området är beläget mellan Köpingsån och Hedströmmen samt intill Malmöns bebyggelse vid Mälaren. Det omfattar ett ca 3,7 km² stort område med skyddsvallar mot Hedströmmen, Mälaren och Köpingsån samt diken/rörledningar med pumpstation i lägsta punkten för att lyfta ut vattnet i Hedströmmen.

Området har varit översvämmat vid fyra tillfällen i samband med extremt snabba snösmältningar.

Vid de två översvämningarna i början på 2000-talet var det barmark och stora regnmängder under senhösten respektive sommaren. Vattenmagasinen var fulla och vattenmättnaden i mark var redan hög inom Hedströmmens nederbördsområde. Skyddsvallarna brast vid försvagningar på grund av rotinträngning och bävergångar. Skyddsvallarna reparerades genom delägarnas försorg och har även höjts med cirka 20 cm mot Hedströmmen utifrån iakttagelsen att Hedströmmens vattennivå i stort sett nådde upp till höjden på tidigare vallkrön. Vid några av översvämningarna har lågt belägna fritidshus vid Malmön fått vatten i bottenbjälklagen och in i uthus. Indirekt skyddas husen till viss del av jordbrukets skyddsvallar.

Köpingsån samt Kölstaån och Valstaån

Kölstaån och Valstaån som förenas i Köpingsån söder om Nyckelberget i Köping har ett betydligt mindre avrinningsområde än Hedströmmen, men det bedöms ändå intressant att göra en översiktlig översvämningsskartering även för dessa åar. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har under 2010 utfört en översvämningsskartering för Köpings tätort.

Länsstyrelsernas rekommendation

2006 tog sex länsstyrelser gemensamt fram en rapport, ”Översvämningssrisker i fysisk planering. Rekommendationer för markanvändning vid nybebyggelse”. I rapporten tar länsstyrelserna ställning till *vad* och *var* man bör planera och bygga i översvämningsshotade områden. Rekommendationerna omfattar i huvudsak planering av ny bebyggelse och ny infrastruktur. Rapporten finns på [länsstyrelsens hemsida](#).

Farligt gods

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och produkter, som har sådana farliga egenskaper att de kan skada människor, miljö, egendom och annat gods, om de inte hanteras rätt under en transport. Det regleras i lagen om transport av farligt gods (1982:821) och enligt internationella överenskommelser avpassade för de olika transportslagen.

Länsstyrelsen beslutar om vägar som rekommenderas för farligt gods. Räddningsverket sammanställer länsstyrelsernas lokala trafikföreskrifter och redovisar vilka färdvägar som är rekommenderade för transporter av farligt gods samt var det finns sträckor och områden belagda med förbud. Även parkeringsplatser för fordon lastade med farligt gods redovisas.

Primära transportvägar i Köpings kommun

Väg E18

Väg 250, från trafikplats Strö och söderut

Sekundära transportvägar i Köpings kommun

Väg 250, från trafikplats Strö norrut till korsningen med vägarna 590/605 i Kolsva Sjötullsvägen, Köping
Järnvägsgatan, Köping
Norsavägen, Köping

Det finns inga förbud mot transport av farligt gods inom Köpings kommun.

Enligt Myndigheten för samhällskydd och beredskaps senaste kartläggning över transporter av farligt gods på väg (*Transport av farligt gods på svenska väg-/järnvägsnätet*, september 2006) är sträckan Köping – Västerås den mest frekventerade sträckan i hela Sverige beträffande mängden farligt gods. Positivt är att vägsträckningen finns utanför tätbebyggt område. Negativt är att den vid Strömotet passerar kommunens vattentäkt. Det absolut största problemet är dock vid de tillfällen E18 är blockerad och trafiken leds om på Ringvägen till gamla Västeråsvägen. En olycka med farligt gods på Ringvägen kan få mycket stora konsekvenser för boende utefter Ringvägens sträckning.

Farlig verksamhet

För att förhindra stora kemikalieolyckor finns en lag om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (SFS 1999:381) samt tillhörande förordning och föreskrift. Lagen kallas ofta för *Sevesolagen*. I förordningen till lagen finns en lista över vilka mängder av kemikalier ett företag ska hantera för att omfattas av lagen.

Annan lagstiftning som berör området är Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. ”Beslut om verksamheter i länet som omfattas av skyldigheter för farlig verksamhet enligt 2 kap 4 § lagen om skydd mot olyckor”.

Övriga farliga verksamheter i kommunen består till största delen av fasta anläggningar med kondenserade gaser varav huvuddelen är gasolanläggningar. Större gasolcisterner (sju stycken) är lokaliserade till olika industriverksamheter i kommunen.

Magnetfält och master

Magnetfält och elektriska fält finns naturligt runt alla elektriska apparater och ledningar. Radiovågor används huvudsakligen för att överföra ljud, bild eller text trådlöst, exempelvis från en TV-sändare till en TV-antenn eller mellan en mobiltelefon och en basstation.

Vid exponering för låga nivåer av elektromagnetiska fält, under myndighetens referensvärden finns inga säkerställda hälsorisker. Detta har ett flertal sammanställningar av forskningsresultat konstaterat.

Kraftledningar och transformatorstationer

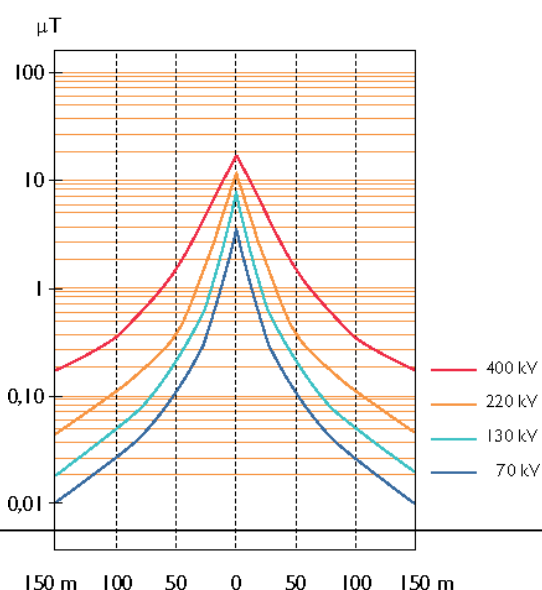
Det finns ett stort antal epidemiologiska studier där man med statistiska metoder studerat om det kan finnas ett samband mellan exponering för magnetfält och ökad risk för cancer. Enstaka studier ger viss anledning att misstänka att det kan finnas ett samband med vissa cancerformer. För högre exponeringar än $0,4 \mu T$ ses i vissa studier ett samband med leukemi hos barn. De forskningsresultat som hittills presenterats ger inte underlag för och kan inte heller sägas motivera några gränsvärden eller andra tvingande begränsningar för lågfrekventa elektriska och magnetiska fält. De statliga verken har därför i samråd tagit fram en försiktighetsprincip som baseras främst på de cancerriskerna som inte kan uteslutas. ”Om

åtgärder, som generellt minskar exponeringen, kan vidtas till rimliga kostnader och konsekvenser i övrigt bör man sträva efter att reducera fält som avviker starkt från vad som kan anses normalt i den aktuella miljön”.

Tabellen nedan visar typiska värden för magnetisk strålning på olika platser.

<i>Plats</i>	<i>Medianvärde μT (mikrotesla)</i>
Bostäder/förskolor i större städer	0,1 μT
Bostäder/ förskolor i mindre städer/ landsbygden	0,05 μT
Mitt under en kraftledning	10 μT

Se kapitel Teknisk försörjning, avsnitt kraftledningar om skyddsavstånd till kraftledningar.

0.4 μT

Det magnetiska kraftfältet på olika avstånd från större kraftledningar (källa: SSI)

Miljöfarlig verksamhet

Med begreppet miljöfarlig verksamhet avses all användning av mark, byggnader eller anläggningar som på ett eller annat sätt innebär utsläpp till mark, luft eller vatten eller annan risk för olägenhet för människors hälsa eller miljön. Exempel på miljöfarlig verksamhet är avloppsreningsverk, tillverkningsindustri, djurhållning och skjutbana. Exempel på störningar är buller, lukt, damm och utsläpp av farliga ämnen.

I Boverkets allmänna råd 1995:5, Bättre plats för arbete, finns rekommendationer om skyddsavstånd mellan olika verksamheter och bostäder.

Fyra företag i kommunen bedriver verksamhet som klassas som farlig. Det är Mälarhamnar AB, Yara AB, AGA Gas AB och Almer Oil & Chemical Storage AB. Alla ligger i tätorten Köping.

Kylanläggningar i centrala Köping (på Kristinelunds sportfält) finns nära platser där allmänheten vistas. Bandybanan har cirka nio ton ammoniak medan ishallen

bara har cirka hundra kilo på grund av modernare teknik. Förutom publik och deltagare finns ett hotell i omedelbar närhet.

Luftföroreningar kan komma från vägtrafik, industri, användning av arbetsmaskiner och småskalig eldning, till exempel vedeldning. Mätning av luftföroreningar görs i Köpings tätort. Föroreningshalterna för samtliga parametrar har minskat sedan mätningarna började 1986. Alla ligger under miljö kvalitetsnormer och miljömål.

Väl fungerande kollektivtrafik och bra möjligheter för att gå och cykla är viktiga faktorer för att minska biltrafiken och därmed dess luftföroreningar. Genom en medveten lokalisering av bostäder och service kan behovet av att använda bilen minskas. En fortsatt fjärrvärmeutbyggnad minskar utsläppen från ved- och oljeeldning.

Förorenade områden, till exempel gamla deponier, industritomter eller bensinstationer kan vara en källa till spridning av miljögifter. Även gamla föroreningar i mark och sediment kan påverka våra vatten idag då föroreningarna sakta lakas ut till grund- och ytvatten. Vid ändrad markanvändning behövs kunskap om var de här föroreningarna finns. Identifiering och inventering pågår i länet sedan 1997. Resultaten finns redovisade på karta Miljö- och riskfaktorer och i Länsstyrelsens rapporter.

De störningar som kan uppstå i samband med djurhållning är framför allt lukt och ansamling av flugor och buller. Allergiska reaktioner från främst hästar kan också förekomma.

På senare år har antalet hästar vuxit kraftigt i landet. Hästhållningen sker i allt större utsträckning i mindre enheter, så kallade hästfastigheter, och även i närheten av tätorter. 7-10% av befolkningen bedöms vara allergiska mot häst (Socialstyrelsen, Miljöhälsorapporten). Skyddsavstånd till bostäder, skolor och daghem har därför diskuterats. I Boverkets allmänna råd 1995:5, Bättre plats för arbete, angavs ett skyddsavstånd om 500 meter till djurstallar medan Socialstyrelsen år 2004 uttalat ett riktvärde om 200 meter. Boverket har åter haft uppdrag att utreda frågan kring skyddsavstånd och 2011 kommit med rapporten "Vägledning för planering för och invid djurhållning". I rapporten påpekas att kunskaperna kring hästallergenens spridningsvägar ökat och att rättspraxis godtagit betydligt kortare skyddsavstånd än de rekommenderade. Redan efter 50 – 100 meter från källan är halterna väldigt låga men spridningen påverkas mycket av de lokala förhållandena såsom vind, topografi och vegetation. Boverket rekommenderar att man i varje enskilt fall gör en utredning och bedömning för att med en kombination av åtgärder så långt som möjligt tillgodose både djurhållningens och deras grannars behov.

Krisberedskap

Militärt och civilt försvar

Totalförsvaret består av det militära och det civila försvaret. Totalförsvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda vår territoriella integritet, bidra till

fred och säkerhet i omvärlden och stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Det civila försvaret omfattar hela samhället med alla dess funktioner som måste fungera under kris och krig, till exempel sjukvård, räddningstjänst och el- och vattenförsörjning. Det civila försvaret är inte någon organisation utan olika slag av verksamheter i samhället som genomförs för att stärka samhällets förmåga att kunna hantera höjd beredskap och krig. En helhetssyn ska gälla de resurser som skapas för att hantera ett krig och ska även kunna användas vid svåra, krisartade händelser i fred. Vägledande för verksamheten inom det civila försvaret är den så kallade ansvarsprincipen, vilket innebär att den som har ansvaret för en samhällsverksamhet i fred har motsvarande ansvar i krig.

I Köpings kommun finns cirka 245 skyddsrum. Ett skyddsrum är ett utrymme som redan under fred utformas och utrustas så att det ger skydd mot de stridsmedel som kan antas komma till användning i krig. Det finns 12 st tyfoner för att signalera viktigt meddelande till allmänheten. De kan användas i fred, under höjd beredskap och i krig.

Krisberedskap

Med samhällets krishanteringssystem bygger vi upp en beredskap mot svåra kriser i fred och en förmåga att hantera en kris när den inträffar. Ytterst måste vi kunna möta ett militärt väpnat angrepp mot Sverige, även om sannolikheten för ett sådant bedöms vara väldigt liten. Klarar vi inte av de vardagliga olyckorna, kommer vi att få svårigheter med att klara en mer omfattande kris eller ett krig. Därför hänger allt arbete med samhällets säkerhet ihop och det är själva grunden för krishanteringssystemet.

Med en extraordinär händelse avses i lagen "en sådan händelse som avviker från det normala, en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver skyndsamma insatser av en kommun eller ett landsting".

Riktlinjer för bygglovprövning

Från den 2 maj 2011 gäller ny plan- och bygglag, vilket gör att riktlinjerna för bygglovprövning kommer att ses över.

Fritidshus

Begreppet fritidshus är inte definierat i bygglagstiftningen. I samband med statens översyn av plan- och bygglagen har behovet av en definition aktualiserats, men förslaget har skjutits på framtiden. Till dess en definition fastställts behövs en riktlinje för vad som kan betraktas som fritidshus eftersom det för fritidshus inte gäller de krav på bland annat tillgänglighet och energihushållning som i övrigt ställs på byggnader i Boverkets byggregler.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 2009-06-17 § 66) att som en vägledning för vilka byggnader som ska kunna betraktas vara fritidshus ska följande gälla:

- Befintliga och nya byggnader i områden som planlagts för fritidshus så länge de inte överskrider den ursprungliga planens bestämmelser om tillåten yta.
- Befintliga och nya byggnader utanför planlagt område som inte har större bruttoarea (BTA) än 50 m² och där tillhörande komplementbyggnader inte upptar större bruttoarea än 30 m².
- Byggnader som inte kan användas för permanentboende på grund av sitt geografiska läge eller som inte har möjlighet till teknisk försörjning.

Lokaliseringsprövning utanför planlagt område

Vid nybyggnader utanför planlagt område prövas om platsen är lämplig för tänkt ändamål. Prövningen kan antingen ske genom förhandsbesked eller via detaljplan beroende på exploaterings storlek och komplexitet. Om detaljplanekravet inte är helt uppenbart bör prövning i första hand ske genom förhandsbesked.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 2009-06-17 § 67) att som riktlinje för ärendehantering vid prövning av platsens lämplighet för nybyggnad av permanentbebyggelse utanför planlagt område ska följande gälla:

- 1-2 enbostadshus prövas via förhandsbesked. Fastighetskartan med markerade lägen kan ligga till grund för prövningen.
- 3-5 enbostadshus prövas via förhandsbesked. Planutredning visande tänkta tomter, husplaceringar, tillfartsvägar, vatten- och avloppsförsörjning och eventuella behov av gemensamma anordningar ska ligga till grund för prövningen.
- 6-9 enbostadshus prövas via förhandsbesked för exploateringar där tillfartsväg är klarlagd och vatten- och avlopp kan kopplas till det kommunala nätet. I annat fall krävs detaljplan. Planutredning kan ligga till grund för prövningen.

Samlad bebyggelse

I plan- och bygglagen finns begreppet samlad bebyggelse angivet. För byggnader inom samlad bebyggelse gäller den generella bygglovplikten, till skillnad mot områden utanför detaljplan och samlad bebyggelse där vissa åtgärder undantas från bygglovplikt.

I utlåtandet (BOU 1986/87:8 s 12) definieras samlad bebyggelse som bebyggelsegrupp bestående av 10–20 hus där de bebyggda tomterna gränsar till varandra, eller åtskiljs endast av väg eller parkmark och liknande. Detaljplanelagda områden klassas alltid som samlad bebyggelse.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 1987-06-17 § 198 som ersatts av BN 2009-01-19 § 4) att avgränsa vissa områden där det enligt nämndens bedömning förekommer samlad bebyggelse.

Bygglovfri mindre tillbyggnad

Mindre tillbyggnader på byggnader som ligger utanför detaljplan och samlad bebyggelse är undantagna från kravet på bygglov. Begreppet mindre tillbyggnad är inte definierat i bygglagstiftningen.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 1988-11-09 § 207) att tolka begreppet mindre tillbyggnad enligt följande:

- Bruttoarean för en mindre tillbyggnad får ej överskrida 50 % av den ursprungliga byggnaden och får ej vara större än 30 m² för en huvudbyggnad och 50 m² för ett uthus.

Bygglovfri komplementbyggnad

Det krävs inte bygglov för att uppföra komplementbyggnader, murar och plank som uppförs nära bostadshuset inom områden som ligger utanför detaljplan och samlad bebyggelse. Byggnadernas storlek är inte definierad i bygglagstiftningen.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 2009-06-17 § 69) att som riktlinje för vad som är en bygglovfri komplementbyggnad ska följande gälla:

- Komplementbyggnaden ska vara till för boendets behov.
- Byggnaden ska till sin storlek underordnas huvudbyggnaden till längd, bredd och höjd.

Mindre avvikelser

Detaljplaner fastställda före plan- och bygglagens ikraftträdande 1987 innehöll ofta begränsade ytor med mark för bebyggelse och stora ytor med mark som inte får byggas. Byggnadsnämndens befogenhet att lämna dispens för byggande på mark som inte får byggas var stor. I och med plan- och bygglagens ikraftträdande begränsades möjligheten att lämna dispens och uttrycks i stället med orden ”mindre avvikelse” enligt följande:

”Bygglov får lämnas till åtgärder som innebär mindre avvikelser från detaljplanen eller fastighetsplanen, om avvikelserna är förenliga med syftet med planen (PBL 8 kap 11 §)”.

Tolkningen av mindre avvikelse varierar stort över landet och i rättsskipningen.

Byggnadsnämnden har beslutat (BN 2009-06-17 § 68) att som en vägledning för vilka åtgärder som ska kunna diskuteras som mindre avvikelse när det gäller detaljplaner för en- och tvåbostadshus ska användas en modern detaljplans placeringsbestämmelser enligt följande:

- Huvudbyggnad ska placeras minst 3,0 meter från gräns mot gata och minst 4,0 meter från gräns mot granne eller park.
- Komplementbyggnader ska placeras minst 3,0 meter från gräns till gata och minst 2,0 meter från gräns mot granne eller park.
- Garage med utfart direkt mot gata ska placeras minst 6,0 meter från gräns mot gata.
- Berörda grannar ska i enlighet med plan- och bygglagens bestämmelser alltid höras innan beslut fattas om mindre avvikelser.

Riktlinjer för carports placering

Byggnadsnämnden har efter samråd med tekniska kontoret beslutat (BN 1999-03-24 § 20) om riktlinjer för carports placering intill lokalgata på fastigheter bebyggda med en- och tvåbostadshus.

- Uppförande av carport på fastigheter med en- och tvåbostadshus med utfart mot lokalgata ska, i det fall placeringen strider mot detaljplan, betraktas som mindre avvikelse från detaljplan och ej i strid med detaljplanens syfte under förutsättning att berörda grannar godtar placeringen samt att carportens främre stolpar ej placeras närmare fastighetsgräns mot gata än 1,0 meter, carportstaket ej sträcker sig närmare gräns mot gata än 0,5 meter och att fri sikt finns inom 10 meters hörnavskärning vid hörntomt mot angränsande gata eller gång- och cykelväg och inom 3 meter från gräns mot gata för övriga tomter.
- Berörda grannar ska i enlighet med plan- och bygglagens bestämmelser alltid höras innan beslut fattas om mindre avvikelser.

Ordlista

Drumliner

Långsträckta strömlinjeformade kullar bildade vid botten av inlandsisen.

Eklekticism

Arkitektonisk stil som innebär att stilar från olika epoker blandas.

GWh

Gigawattimme. 1 GWh motsvarar ungefär den energianvändning som 40 villor förbrukar på ett år.

Hydrologiskt/hydrologi

Läran om vatten; omfattar vattnets cirkulation mellan hav, atmosfär och landområden.

Kryptogamer

Ett samlingsnamn för grupper av växter och växtliknande organismer som inte bildar frön. Många av dessa förökar sig istället med hjälp av sporer. Hit räknas alger, lavar, mossor, svampar och ormbunksväxter.

Lågor

Träd som dött och sedan ramlat omkull.

Makrofyter

Storvuxen vattenväxt. Används ofta för att avläsa vattenmiljön i en sjö eller ett vattendrag.

Mansardtak

Yttertak med brutet takfall.

Mjåla

Finkornigt material som påminner om mjöl i konsistensen, materialet består av lerpartiklar.

Morän

Består av löst material och bitar från berggrund som följde med inlandsisen. När den lossnade bildades en ny jordart; morän. Det är Sveriges vanligaste jordart.

MWh

Megawattimme. 1MWh motsvarar den energianvändning som en familj med fyra personer förbrukar för matlagning på ett år.

Officin

Äldre ord för disken i ett apotek där betjäningen sker.

Ornamentik

Utsmyckning av ett föremål, en byggnad, ett musikstycke. Det kan vara nedsänkt, upphöjt eller direkt på en yta. Ornamentik är även samlingsterm för olika slags ornament samt benämning på läran om dessa.

Palladianskt

Arkitektonisk stil som är uppkallad efter arkitekten Andrea Palladios, känd för att ha formgett byggnader utifrån dess omgivning.

Postglacial

Tiden efter den senaste istiden benämns som postglacial, d.v.s. den mellanistid som vi med största sannolikhet lever i.

Sadeltak

Två sluttande taksidor som förenas av en taknock. Vanligt förekommande i Sverige eftersom det på vintern gör att snön kan rasa ner.

Signalarter

Specifika arter är användbara för att lokalisera skogar med höga naturvärden. Identifiering av ett flertal signalarter kan innebära att området är en nyckebiotop.

Skyddsförordnande

Myndighetsbeslut eller föreskrift med syfte att skydda och bevara.

Svåmsediment

Vid högvatten när vattendrag svämmar över sina bräddar avsätts svåmsediment. Dessa sediment är ofta dåligt sorterade och innehåller en hel del organiskt material.

Säteritak

Det typiska säteritaket består av två takfall och fönster i det vertikala partiet. Taket är karakteristiska för svenska slotts- och

herrgårdstak från
stormaktstiden.

Tiondebod

En mindre träbyggnad
tillhörande kyrkan.
Användes förr som
förvaring av spannmål
när bönderna betalade
avkastning till

prästerskapet i
naturprodukter.

Tonnage

En term som inom
sjöfarten används för att
ange ett fartygs storlek
och lastförmåga.

TWh

Terrawattimme. 1 TWh

motsvarar en tiondel av
energianvändningen
under ett dygn i Sverige.

Ändmoräner

Vallar som skjutits
samman framför en
glaciärfront bestående
av jordarten morän.

**KÖPINGS
KOMMUN**